

บทที่ 4

สิทธิของบุตรบุญธรรมตามกฎหมายไทย

บุตรบุญธรรม เมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมายแล้วย่อมก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ของผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมที่ต้องปฏิบัติต่อกัน สิทธิของบุตรบุญธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งต่อผู้รับบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรม บิดามารดาโดยกำเนิดของบุตรบุญธรรม รวมทั้งต่อบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง สิทธิของบุตรบุญธรรมนอกเหนือจากสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ยังมีสิทธิตามกฎหมายอื่น สิทธิของบุตรบุญธรรมแยกพิจารณาตามความหมาย ดังนี้

“สิทธิ” หมายถึง ประโยชน์อันบุคคลที่เขามีอยู่และบุคคลอื่นมีหน้าที่ต้องเคารพ คือ ประโยชน์ที่ได้รับการคุ้มครองและรับรองโดยกฎหมาย¹

“บุตรบุญธรรม” หมายถึง บุตรของผู้อื่นที่บุคคลได้จดทะเบียนรับเป็นบุตรของตน หรือ การรับบุตรของผู้อื่นเป็นบุตรของตนโดยการจดทะเบียน² หรือ ไม่ใช่บุตรแท้แต่เอามาเลี้ยงดูเป็นบุตรบุญธรรมจึงไม่ใช่บุตรชอบด้วยกฎหมาย³

4.1 การรับบุตรบุญธรรมและผลของการรับบุตรบุญธรรม

การรับบุตรบุญธรรมเป็นการทำนิติกรรมอย่างหนึ่งที่กฎหมายรองรับการกระทำของบุคคลสองฝ่ายให้มีนิติสัมพันธ์ต่อกัน ในระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมให้เกิดความสัมพันธ์ฉันบิดามารดาและบุตร โดยมีรัฐเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์ซึ่งแต่เดิมใช้บังคับจำกัดอยู่เฉพาะในระหว่างเครือญาติเท่านั้น ต่อมาการรับบุตรบุญธรรมได้แพร่หลายออกไปสู่บุคคลภายนอกคนต่างชาตินิยมรับเด็กไทยเป็นบุตรบุญธรรมอย่างมาก และก็มีบางส่วนแสวงหาประโยชน์ที่มีขอบ

¹ ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 124/2487. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 9 มิถุนายน].

² สุดชีวัน ดีเหลือ. (2548). การรับมรดกบุตรบุญธรรมโดยผู้รับบุตรบุญธรรม. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายเอกชน, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 1.

³ ไกรฤกษ์ ทุมโฆษิต, ว่าที่ ร.ต.. (2519). บุตรบุญธรรม. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 1.

จากการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ส่งผลกระทบกระเทือนต่อสวัสดิภาพของเด็กที่จะเป็นบุตรบุญธรรม⁴ ถ้าพึงบทยุติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 จึงไม่เพียงพอต่อการนำมาบังคับใช้ พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 จึงถูกกำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กโดยคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญ แนวทางการรับบุตรบุญธรรมตามกฎหมายของประเทศไทยที่จะกล่าวต่อไปนี้ จะได้พิจารณาหลักเกณฑ์การรับบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ. 2533 และพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 ดังนี้

4.1.1 หลักเกณฑ์การรับบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5

พ.ศ. 2533

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ. 2533 ในส่วนที่เกี่ยวกับการรับบุตรบุญธรรม ปรากฏอยู่ในหมวด 4 มาตรา 1598/19-1598/37 เป็นกฎหมายแม่บทในการรับบุตรบุญธรรมโดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่สำคัญ วิธีการ และเงื่อนไขในการรับบุตรบุญธรรม ดังนี้

4.1.1.1 คุณสมบัติของผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรม

กฎหมายบัญญัติหลักเกณฑ์เรื่องอายุของผู้รับบุตรบุญธรรมจะต้องมีอายุครบ 25 ปี บริบูรณ์ และต้องมีอายุมากกว่าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม 15 ปีเป็นอย่างน้อย มาตรานี้ได้แก้ไขอายุผู้รับบุตรบุญธรรมจาก 30 ปีบริบูรณ์เป็น 25 ปีบริบูรณ์ มีมูลเหตุมาจากปัจจุบันมีคนหนุ่มสาวประสบความสำเร็จในชีวิตเร็วขึ้นกว่าเดิม และเป็นการสนับสนุนให้มีการรับบุตรบุญธรรมมากขึ้น อีกทั้งเป็นการสอดคล้องกับต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศออสเตรเลีย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ มลรัฐเพนซิลวาเนียสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีได้มีการจำกัดอายุของผู้รับบุตรบุญธรรมแต่ประการใด ประกอบกับบุคคลในวัยนี้ถือว่าเป็นผู้ใหญ่เพียงพอมีงานทำเป็นหลักแหล่ง และเป็นผู้มีความสามารถที่จะอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมได้⁵ มีนักกฎหมายบางท่านให้ข้อสังเกตว่ากฎหมายยอมให้ผู้เยาว์ทำการสมรสเมื่ออายุ 17 ปีบริบูรณ์ ถ้าสมรสกันแล้วไม่มีบุตรและอยากจะนำเด็กมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม ใจต้องให้หรือไปถึง 25 ปีบริบูรณ์ มีบุคคลอยู่จำนวนไม่น้อยที่มีความ

⁴ ไพโรจน์ กัมพูสิริ. (2551). *ย่อหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ครอบครัว* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 240.

⁵ ประสพสุข บุญเดช. (2526). “กฎหมายครอบครัวแก้ไขใหม่ ปี 2526”. *ศุลพาห*, 30, หน้า 41.

⁶ รัชฎา เอกบุตร. (2555). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว บิดามารดาและบุตร* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 205.

รักเด็กเป็นชีวิตจิตใจดูแลเสมือนผู้สืบสายโลหิตของตน เช่นนี้กฎหมายน่าจะเปิดโอกาสให้เขามีความสัมพันธ์เหมือนอย่างบิดามารดาและบุตร' ซึ่งเรื่องนี้คงต้องรอการแก้ไขต่อไป

ในเรื่องหลักเกณฑ์เกี่ยวกับอายุตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/19 มีประเด็นที่ควรนำมาพิจารณา ดังนี้

1) การรับบุตรบุญธรรมไม่มีข้อจำกัดว่าบุตรบุญธรรมและผู้รับบุตรบุญธรรมจะมีอายุอย่างมากเท่าไร คงจำกัดแต่เฉพาะอายุเกณฑ์ที่จะรับบุตรบุญธรรมเท่านั้น อีกทั้งไม่มีข้อจำกัดว่าผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมจะต้องเป็นเพศเดียวกันหรือแตกต่างกัน⁷

2) ถ้าผู้รับบุตรบุญธรรมอายุยังไม่ครบ 25 ปีบริบูรณ์ไปทำการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม ถือว่าการจดทะเบียนไม่สมบูรณ์แม้เวลาจะล่วงเลยจนครบ 25 ปีบริบูรณ์ ก็ไม่ทำให้การรับบุตรบุญธรรมสมบูรณ์เพราะไม่ใช่กรณีที่จะให้สัตยาบันได้ บุตรบุญธรรมตกลงยินยอมให้ผู้รับบุตรบุญธรรมที่มีอายุน้อยกว่า 25 ปีมาเป็นผู้รับบุตรบุญธรรมข้อตกลงดังกล่าวเป็นโมฆะ บทบัญญัติกฎหมายเรื่องอายุของบุคคลที่จะรับบุตรบุญธรรม เป็นบทกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนคู่กรณีจะตกลงให้เป็นอื่นหาได้ไม่⁸

3) การที่กฎหมายกำหนดให้ผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมมีอายุต่างกัน 15 ปี นั้น วัตถุประสงค์เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นบิดามารดาและบุตรตามธรรมชาติ เหตุผลอีกประการหนึ่งเพื่อให้มีความเคารพยำเกรงต่อกัน การกำหนดความแตกต่างของอายุน้อยเกินไป อาจมีผลให้บุตรบุญธรรมไม่เคารพนับถือผู้รับบุตรบุญธรรม และมีความเป็นไปได้อย่างมากในการเปลี่ยนแปลงสถานะของบุคคลทั้งสอง จากการเป็นผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมมาเป็นสามีภรรยา อันเป็นผลกระทบต่อศีลธรรมอันดีและความรู้สึกของสังคมทั่วไป⁹

4) ผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมจะมีอายุเท่าไรก็ได้กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้แต่อย่างใด แต่จะต้องอายุน้อยกว่าผู้จะรับบุตรบุญธรรม 15 ปีเป็นอย่างน้อยซึ่งต่างกับประเทศอังกฤษผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมต้องมีอายุน้อยกว่า 21 ปี¹² และประเทศลาวจำกัดอายุไม่เกิน 18 ปี¹³

⁷ ไกรฤกษ์ ทุมโมษิต, ว่าที่ ร.ต.. อ้างแล้ว. หน้า 24.

⁸ วิระดา สมสวัสดิ์. (2546). *กฎหมายครอบครัว* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: คบไฟ. หน้า 260.

⁹ ศาลฎีกา. (2557). *เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1884/2497*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 9 มิถุนายน].

¹⁰ ศาลฎีกา. (2557). *คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6993/2537*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 9 มิถุนายน].

¹¹ รัศญา เอกบุตร. อ้างแล้ว. หน้า 206.

¹² รัศญา เอกบุตร. อ้างแล้ว. หน้า 283.

4.1.1.2 ความยินยอมในการรับบุตรบุญธรรม

1) ความยินยอมของบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/20 ผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบห้าปีต้องให้ผู้ผู้นั้นยินยอมด้วย จากที่ได้กล่าวมาแล้วการรับบุตรบุญธรรมก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ต่อกัน ผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมถ้ายังเป็นเด็กไม่รู้เดียงสา ก็ไม่อาจตัดสินใจตามลำพังได้จึงต้องให้บิดามารดายินยอม แต่ถ้าเด็กมีอายุสิบห้าปีขึ้นไป กฎหมายบัญญัติว่าต้องได้รับความยินยอมจากเด็กที่จะเป็นบุตรบุญธรรมก่อน เพราะถือว่าโตพอที่จะตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้เอง ดังนั้นหากเด็กมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบห้าปีและยังไม่บรรลุนิติภาวะจะเป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลใด ต้องได้รับความยินยอมจากเด็กที่จะเป็นบุตรบุญธรรมและบิดามารดา ในเรื่องนี้จะต่างจากกฎหมายครอบครัวสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่กำหนดให้เด็กอายุสิบปีขึ้นไป หากจะเป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลใดต้องให้เขายินยอมก่อน¹⁴

2) ความยินยอมของบิดามารดาของผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม กฎหมายบัญญัติว่าจะต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาของผู้ที่ เว้นแต่บิดาหรือมารดาตายหรือถูกถอนอำนาจปกครอง ก็จะต้องให้บิดาหรือมารดาผู้มีอำนาจปกครองที่ยังมีชีวิตอยู่ หรือผู้ที่ไม่ถูกถอนอำนาจปกครองเป็นผู้ให้ความยินยอมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/21 วรรค 1 กรณีที่ไม่มีผู้มีอำนาจให้ความยินยอมหรือมีแต่ไม่ให้ความยินยอมโดยปราศจากเหตุผลอันควร เช่น บิดามารดาตายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่อยู่ หรือไม่สะดวกในการติดต่อ หรือติดต่อได้แต่ก็ไม่ให้ความยินยอมให้บิดาหรือมารดาของผู้เยาว์หรือผู้ที่ต้องการจะรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม หรืออัยการเป็นผู้ร้องขอต่อศาลในการสั่งอนุญาตให้มีการรับบุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/21 วรรค 2 ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่ตัวผู้เยาว์และเป็นการให้ความคุ้มครองผู้เยาว์มากขึ้น ในกรณีที่ผู้เยาว์แม้จะมีผู้ปกครองในฐานะผู้แทน โดยชอบธรรมก็ตาม ผู้ปกครองก็ไม่อาจให้ความยินยอมแทนได้จะต้องร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลอนุญาตเท่านั้น การขอให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตแทนการให้ความยินยอมของบิดามารดา นั้น คำสั่งศาลดังกล่าวเป็นเพียงการให้ความยินยอมเท่านั้น จะนำคำสั่งศาลไปจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมทันทีไม่ได้ ผู้รับบุตรบุญธรรมยังต้องดำเนินการตามเงื่อนไขในพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 การจดทะเบียนรับผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรมโดยมารดาไม่ได้ให้ความยินยอม ย่อมไม่สมบูรณ์ศาลจะสั่งเพิกถอนการรับบุตรบุญธรรมได้¹⁵

¹³ ประสพสุข บุญเดช. (2541). “กฎหมายครอบครัว”. *คู่มือกฎหมาย*, 45, หน้า 71.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 65.

¹⁵ ศาลฎีกา. (2557). *คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2759/2530*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 9 มิถุนายน].

3) ความยินยอมของสถานสงเคราะห์เด็กตามกฎหมายว่าด้วยการสงเคราะห์และคุ้มครองเด็ก

กรณีผู้เยาว์ถูกทอดทิ้ง¹⁶ และอยู่ในความดูแลของสถานสงเคราะห์เด็กที่เป็นของส่วนราชการเท่านั้น ไม่รวมถึงของเอกชน เป็นการป้องกันมิให้มีการตั้งสถานสงเคราะห์เด็กบังหน้า ซึ่งแท้จริงเป็นการซื้อขายเด็กกำพร้าไปเป็นบุตรบุญธรรม กฎหมายกำหนดให้ผู้รับผิดชอบดูแลเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กตามกฎหมายว่าด้วยการสงเคราะห์และคุ้มครองเด็ก เป็นผู้ให้ความยินยอมแทนบิดาและมารดา และหากผู้รับผิดชอบในสถานสงเคราะห์เด็กไม่ให้ความยินยอมโดยปราศจากเหตุผลอันสมควร และเป็นปฏิปักษ์ต่อสุขภาพ ความเจริญของผู้เยาว์ ให้ผู้ประสงค์จะรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมหรืออัยการเป็นผู้ร้องขอต่อศาลเพื่อให้มีคำสั่งอนุญาตแทนการให้ความยินยอม

กรณีผู้เยาว์ไม่ได้ถูกทอดทิ้งแต่อยู่ในความปกครองของสถานสงเคราะห์เด็ก ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/22 เด็กเหล่านี้เป็นเพียงบิดามารดาไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรได้ด้วยตนเองจึงมอบให้สถานสงเคราะห์เด็กเป็นผู้ดูแลแทน ดังนั้นหากจะมีการรับเด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์เด็กไปเป็นบุตรบุญธรรม กฎหมายจึงกำหนดให้นำมาตรา 1598/22 มาใช้บังคับ กล่าวคือ ให้ผู้รับผิดชอบในสถานสงเคราะห์เด็กเป็นผู้มีอำนาจให้ความยินยอมในการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม แต่ทั้งนี้ต้องได้รับมอบอำนาจเป็นหนังสือจากบิดามารดาของเด็ก และหนังสือมอบอำนาจนี้จะถอนเสียมิได้ตราบเท่าที่ผู้เยาว์นั้นยังอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดู ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/23 ถือว่าเป็นวิธีที่อำนวยความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่หากมีผู้ประสงค์จะรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม สถานสงเคราะห์มีอำนาจให้ความยินยอมได้โดยไม่ต้องรอบิดามารดาที่แท้จริง และเป็นหัวใจของผู้ที่ประสงค์จะรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมว่าจะไม่เกิดเหตุยุ่งยากในภายหลังจากบิดามารดาที่แท้จริง

กรณีผู้เยาว์อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของสถานสงเคราะห์เด็ก และผู้มีอำนาจให้ความยินยอมแทนสถานสงเคราะห์เด็ก เป็นผู้ต้องการรับบุตรบุญธรรมในสถานสงเคราะห์ที่ตนดูแลรับผิดชอบอยู่เป็นบุตรบุญธรรม กฎหมายกำหนดให้ผู้มีอำนาจในการให้ความยินยอมต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อศาลอนุญาต ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/24 ผู้มีอำนาจในการให้ความยินยอมจะให้ความยินยอมแก่ตนเองไม่ได้ ที่กฎหมายกำหนดไว้เช่นนี้เป็นการคำนึงถึงสวัสดิภาพของเด็กเป็นสำคัญ เป็นการป้องกันการกระทำที่มิชอบต่อเด็ก อีกทั้งเป็นการหลีกเลี่ยงการเป็นผู้มีประโยชน์ได้เสียจึงต้องให้ศาลเป็นผู้ให้ความยินยอม

¹⁶ “การทอดทิ้ง” ศาสตราจารย์ พิเศษ ประสพสุข บุญเดช ให้คำอธิบายไว้ว่า กฎหมายไม่ได้กำหนดระยะเวลาไว้ว่าจะต้องนานเท่าไร แต่คงต้องให้ระยะเวลาพอสมควรที่จะถือได้ว่าผู้เยาว์ถูกทอดทิ้ง. โปรดดู ประสพสุข บุญเดช. (2556). อ้างแล้ว. หน้า 737.

4) ความยินยอมของกลุ่มสมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมหรือของผู้จะเป็นบุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/25 การที่กฎหมายบัญญัติว่าต้องได้รับความยินยอมกลุ่มสมรสก่อน เนื่องจากเมื่อมีการรับบุตรบุญธรรมโดยชอบแล้ว ผู้รับบุตรบุญธรรมต้องมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตรบุญธรรมในระหว่างที่บุตรบุญธรรมยังเป็นผู้เยาว์อยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมถือเสมือนเป็นบิดามารดาและบุตร ตามกฎหมายบุตรบุญธรรมมีฐานะเป็นผู้สืบสันดานจึงมีสิทธิรับมรดกของกลุ่มสมรสฝ่ายที่เป็นผู้รับบุตรบุญธรรม อันมีผลทำให้ส่วนแบ่งในการรับมรดกของกลุ่มสมรสน้อยลง เพราะตนมีสิทธิเสมือนหนึ่งเป็นทายาทชั้นบุตรตามมาตรา 1635 (1) ด้วยเหตุนี้จึงต้องให้กลุ่มสมรสให้ความยินยอมด้วย¹⁷

ในกรณีที่กลุ่มสมรสไม่อาจให้ความยินยอมได้ หรือกลุ่มสมรสไปเสียจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่และหาตัวไม่พบเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี ต้องให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตแทนการให้ความยินยอมของกลุ่มสมรส ความยินยอมของกลุ่มสมรสในการรับบุตรบุญธรรมมีข้อพึงพิจารณา ดังนี้

(1) คำว่า “ยินยอม” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/25 นั้น ไม่ได้บังคับว่าต้องลงลายมือชื่อด้วยตนเอง การที่สามีของผู้รับบุตรบุญธรรมยินยอมให้รับบุตรบุญธรรมโดยไม่ได้ให้ความยินยอมเป็นหนังสือ เพียงแต่พนักงานบันทึกว่าสามียินยอมก็มีผลตามกฎหมาย¹⁸

(2) การให้ความยินยอมนั้นหากผู้รับบุตรบุญธรรมมีภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายหลายคน จะต้องได้รับความยินยอมจากภริยาทุกคน¹⁹

(3) การที่กลุ่มสมรสให้ความยินยอมในการรับบุตรบุญธรรมนั้น เป็นเพียงการให้ความยินยอมในการรับบุตรบุญธรรมเท่านั้น ไม่ทำให้กลุ่มสมรสที่ให้ความยินยอมนั้นจะมีฐานะเป็นผู้รับบุตรบุญธรรมด้วย²⁰

¹⁷ รัชฎา เอกบุตร. อ้างแล้ว. หน้า 212.

¹⁸ ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2359/2521. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 9 มิถุนายน].

¹⁹ ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1370/2524. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 9 มิถุนายน].

²⁰ ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 488/2509 และ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 922/2534. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 9 มิถุนายน].

(4) ผู้เยาว์จะเป็นบุตรบุญธรรมของสามีภริยาพร้อมกันทั้ง 2 คนในขณะเดียวกันได้ต่อเมื่อสามีภริยาคู่นั้นต้องเป็นสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย ฉะนั้นหากเป็นสามีภริยาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย การจดทะเบียนรับผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรมครั้งหลังย่อมไม่สมบูรณ์²¹

(5) ถ้าคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมหรือของบุตรบุญธรรมไม่ได้ให้ความยินยอม การจดทะเบียนย่อมไม่สมบูรณ์ ผู้มีส่วนได้เสียฟ้องเพิกถอนได้แม้การจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมเกิน 10 ปีก็ฟ้องเพิกถอนได้ไม่อยู่ในบังคับว่าด้วยอายุความ

(6) การยินยอมของคู่สมรส ถ้าคู่สมรสไม่ให้ความยินยอมเพราะเกิดจากการก่อกวนแก้ง ผู้รับบุตรบุญธรรมหรือบุตรบุญธรรมจะขอให้ศาลสั่งอนุญาตแทนการยินยอมไม่ได้ ซึ่งต่างจากกรณีบิดามารดาปฏิเสธการยินยอมในการอนุญาตให้ผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรม เช่นนี้ จะร้องขอต่อศาลให้อนุญาตแทนการยินยอมได้²²

(7) ในกรณีคู่สมรสแยกกันอยู่แต่ยังมีได้หย่าขาดจากกันก็ต้องให้คู่สมรสยินยอมไม่เช่นนั้นการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมไม่สมบูรณ์²³

(8) กรณีบุคคลที่จะไปเป็นบุตรบุญธรรมมีคู่สมรส แต่ไม่บอกหรือเปิดเผยความจริงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่จนเจ้าหน้าที่หลงเชื่อจดทะเบียนให้ การจดทะเบียนมีผลไม่สมบูรณ์ คู่สมรสของผู้เป็นบุตรบุญธรรมขอให้เพิกถอนการรับบุตรบุญธรรมได้²⁴

4.1.1.3 การเป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลเพียงคนเดียว

กฎหมายห้ามผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลเกิน 1 คนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/26 ด้วยเหตุผลเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการใช้อำนาจปกครองบุตรบุญธรรม กฎหมายห้ามเฉพาะบุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์เท่านั้นที่ต้องเป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลเพียงคนเดียว จะเป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่นอีกในขณะเดียวกันไม่ได้ เว้นแต่เป็นบุตรบุญธรรมของคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรม ซึ่งหมายถึงในกรณีที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งรับผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรมแล้ว ถ้าคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งจะรับผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรมของตนอีกก็ย่อมทำได้ ไม่ถือว่าเป็นบุตรบุญธรรมซ้ำซ้อน การรับบุตรบุญธรรมเช่นนี้ไม่ต้องให้บิดามารดาโดยกำเนิดให้ความยินยอม

²¹ ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2621-2622/2531. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 14 มิถุนายน].

²² ประดิษฐ์ เอกมณี. (2534). *กฎหมายครอบครัวใหม่*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 55.

²³ ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1066/2495. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 14 มิถุนายน].

²⁴ ไกรฤกษ์ ทุมโฆษิต, ว่าที่ ร.ต.. อ้างแล้ว. หน้า 49-50.

บทบัญญัตินี้ไม่ใช่บังคับกับบุตรบุญธรรมที่บรรลุนิติภาวะ เนื่องจากไม่มีปัญหาในเรื่องการใช้อำนาจปกครอง ในทางปฏิบัติบุคคลคนหนึ่งควรมีบิดาหรือมารดาเพียงคนเดียวเท่านั้น กฎหมายไม่พึงประสงค์จะให้เป็นผู้รับบุตรบุญธรรมของบุคคลเกินกว่า 1 คนในช่วงระยะเวลาเดียวกัน แต่บุคคลคนเดียวจะรับบุตรบุญธรรมเกินกว่า 1 คนได้ บุตรบุญธรรมเหล่านี้มีสิทธิและหน้าที่เท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นบุตรบุญธรรมก่อนหรือหลังก็ตาม ทุกคนย่อมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม

4.1.1.4 ผลของการรับบุตรบุญธรรม

เมื่อมีการรับบุตรบุญธรรมแล้วความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมย่อมเกิดขึ้นตามกฎหมาย ในทำนองเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร โดยกำเนิด โดยให้บุตรบุญธรรมมีฐานะเช่นเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม การรับบุตรบุญธรรมนั้นบิดามารดาโดยกำเนิดหมดอำนาจปกครองในทันทีที่บุตรเป็นบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/28 เป็นการโอนอำนาจปกครองไปสู่ผู้รับบุตรบุญธรรมโดยผลทางกฎหมาย

ตามที่กล่าวมาแล้ว บุตรบุญธรรมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม และบุตรบุญธรรมมีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย²⁵ แต่ไม่มีสิทธิรับมรดกของกลุ่มสมรสหรือญาติของผู้รับบุตรบุญธรรม ทั้งนี้เนื่องจากการรับบุตรบุญธรรมเป็นเรื่องเฉพาะตัว และที่กล่าวว่าบุตรบุญธรรมมีฐานะเป็นผู้สืบสันดานของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น หมายถึง เฉพาะที่เกี่ยวกับสิทธิต่างๆ ทางแพ่ง รวมถึงความสัมพันธ์ทางครอบครัวและมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมเท่านั้น ไม่รวมถึงบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญา บุตรบุญธรรมไม่ใช่ผู้สืบสันดานของผู้รับบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 71 วรรค 2²⁶ การตีความกฎหมายอาญาต้องตีความโดยเคร่งครัดจึงไม่ชอบที่จะนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้ตีความในกฎหมายอาญา ดังนั้น บุตรบุญธรรมกระทำต่อบุพการีตามมาตรา 71 วรรค 2 จึงเป็นความผิดที่ย่อมความกันไม่ได้

²⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 1627 บัญญัติว่า “บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วและบุตรบุญธรรมนั้น ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้” และ มาตรา 1629 บัญญัติว่า “ทายาทโดยธรรมมีหลักลำดับเท่านั้น และภายใต้บังคับแห่งมาตรา 1630 วรรค 2 แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังดังต่อไปนี้ คือ (1) ผู้สืบสันดาน”.

²⁶ ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 956/2509. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 14 มิถุนายน].

การนำบทบัญญัติบรรพ 5 ลักษณะ 2 หมวด 2 มาตรา 1561 ถึงมาตรา 1584/1 มาใช้บังคับโดยอนุโลมเท่ากับว่าเป็นการนำเรื่องสิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาและบุตรมาใช้บังคับกับบุตรบุญธรรม เช่นบุตรบุญธรรมมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของผู้รับบุตรบุญธรรม มีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูและได้รับการศึกษาในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์จากผู้รับบุตรบุญธรรม มีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมในฐานะทายาทโดยธรรมลำดับที่หนึ่ง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 ประกอบมาตรา 1629 (1) แต่ไม่ทำให้ผู้รับบุตรบุญธรรมมีสิทธิรับมรดกของบุตรบุญธรรมในฐานะทายาทโดยธรรมลำดับที่สอง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/29 ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ตัดสิทธิของผู้รับบุตรบุญธรรมในการรับมรดกในฐานะทายาทโดยพินัยกรรม

แต่อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติกฎหมายได้ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้รับบุตรบุญธรรมในกรณีที่ไม่อาจรับมรดกของบุตรบุญธรรมในฐานะทายาทโดยธรรม กล่าวคือในระหว่างที่ยังมีการรับบุตรบุญธรรมอยู่นั้น หากผู้รับบุตรบุญธรรมได้ให้ทรัพย์สินใดๆ แก่บุตรบุญธรรมไปแล้ว ผู้รับบุตรบุญธรรมมีสิทธิได้ทรัพย์สินคืนเมื่อบุตรบุญธรรมตายก่อนผู้รับบุตรบุญธรรม และไม่มีคู่สมรสหรือผู้สืบสันดานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/30 การเรียกทรัพย์สินคืนนั้นให้นำหลักกฎหมายเรื่องลาภมิควรได้มาใช้บังคับ โดยทรัพย์สินที่บุตรบุญธรรมได้มาเท่าไรให้คืนเท่าที่เหลืออยู่ในกองมรดกของบุตรบุญธรรมหลังจากมีการชำระหนี้กองมรดกแล้ว หากบุตรบุญธรรมทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินที่ผู้รับบุตรบุญธรรมให้มานำไปให้แก่คนอื่นพินัยกรรมฉบับนี้มีผลใช้บังคับ เพราะเมื่อผู้รับบุตรบุญธรรมให้ทรัพย์สินแก่บุตรบุญธรรมแล้ว ทรัพย์สินนั้นตกเป็นกรรมสิทธิ์ของบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 บุตรบุญธรรมจึงมีสิทธิที่จะนำทรัพย์สินไปทำอะไรก็ได้ แต่นักกฎหมายบางท่านให้ความเห็นว่าพินัยกรรมไม่มีผลบังคับ²⁷

การที่กฎหมายบัญญัติให้บุตรบุญธรรมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม ในขณะที่เดียวกันบุตรบุญธรรมกับบิดามารดาเดิมก็ไม่สูญเสียสิทธิและหน้าที่ที่มีต่อกัน การรับบุตรบุญธรรมเป็นเพียงแต่ให้บิดามารดาเดิมหมดอำนาจการปกครองเท่านั้น ฉะนั้นบุตรจึงยังถูกห้ามฟ้องบุพการี ต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาโดยกำเนิด ได้รับการอุปการะเลี้ยงดูและการศึกษาจากบิดามารดาโดยกำเนิดระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ อีกทั้งมีสิทธิรับมรดกในฐานะผู้สืบสันดานและบิดามารดาโดยกำเนิดก็มีสิทธิรับมรดกของบุตรเช่นกัน และเนื่องจากการที่บิดามารดามีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบุตร แม้บิดาจะยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรมของผู้อื่นไปแล้วก็ตาม บุตรก็ยังคงมีความผูกพันต่อบิดาโดยกำเนิด ฉะนั้นเมื่อมีบุคคลมาทำละเมิดให้บุตรตาย

²⁷ ชาติชาย อัครวิบูลย์. (2552). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 701.

บิดาจึงมีอำนาจฟ้องบุคคลผู้กระทำละเมิดได้²⁸ ในทางกลับกันผู้รับบุตรบุญธรรมก็เป็นผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องเรียกค่าขาดไว้อุปการะ²⁹ จากบุคคลที่กระทำละเมิดบุตรบุญธรรมซึ่งกระทำละเมิดบุตรบุญธรรมซึ่งเป็นผู้เยาว์จนถึงแก่ความตายได้ เนื่องจากบุตรบุญธรรมมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูผู้รับบุตรบุญธรรม อนึ่งกฎหมายยังให้สิทธิบุตรบุญธรรมในการฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดาตามสัญญาที่ทำไว้กับมารดาในขณะจดทะเบียนหย่า แม้ภายหลังมารดาจะได้ยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรมของผู้อื่นก็ตาม³⁰

ในส่วนของการสมรสระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรม กฎหมายห้ามบุคคลทั้งสองสมรสกัน³¹ การที่กฎหมายห้ามเช่นนี้น่าจะเป็นเรื่องการจัดต่อศีลธรรมอันดีหรือความรู้สึกของประชาชนที่บิดาหรือมารดาจะสมรสกับบุตรเพราะผู้รับบุตรบุญธรรมมีฐานะเช่นเดียวกับบิดาหรือมารดาที่แท้จริงของบุตรบุญธรรม นอกจากนี้ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ให้มีการรับบุตรบุญธรรม เพื่อต้องการอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมให้มีฐานะเช่นเดียวกับบุตรที่แท้จริงของตนกฎหมายจึงบัญญัติห้ามสมรสกัน แต่ถ้าผู้รับบุตรบุญธรรมสมรสกับบุตรบุญธรรมเท่ากับบุคคลทั้งสองฝ่าฝืนเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดห้ามไว้ การสมรสมีผลสมบูรณ์แต่การรับบุตรบุญธรรมเป็นอันยกเลิกไปโดยผลของกฎหมายนับแต่ที่บุคคลทั้งสองได้จดทะเบียนสมรสกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/32³²

กรณีที่ผู้รับบุตรบุญธรรมนำเด็กมาเลี้ยงและจดทะเบียนรับเป็นบุตรบุญธรรม หากบุคคลทั้งสองได้ร่วมประเวณีกันหรืออยู่กินฉันสามีภริยาโดยเปิดเผย ก็ไม่มีผลในการเลิกรับบุตรบุญธรรมเนื่องจากบุคคลทั้งสองมิได้มีการสมรสกันตามกฎหมาย ต่อมาหากบุคคลทั้งสองมีการสมรสกันตามกฎหมาย แม้การสมรสจะเป็น โหมชะหรือ โหมจีเยก็ตาม ก็มีผลทำให้การรับบุตรบุญธรรมเป็นอันยกเลิกไป³³

²⁸ ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 689/2512. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 14 มิถุนายน].

²⁹ ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 713/2517. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 14 มิถุนายน].

³⁰ ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 899/2535. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 14 มิถุนายน].

³¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 1451 บัญญัติว่า “ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมจะสมรสกันไม่ได้”.

³² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 1598/32 บัญญัติว่า “การรับบุตรบุญธรรมย่อมเป็นอันยกเลิกเมื่อมีการสมรสฝ่าฝืนมาตรา 1451”.

³³ ประสพสุข บุญเดช. (2556). อ้างแล้ว. หน้า 753.

ประเด็นที่เกี่ยวกับคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมจะทำการสมรสกับบุตรบุญธรรม มีข้อควรพิจารณา ดังนี้

1) กรณีที่ผู้รับบุตรบุญธรรมยังมีชีวิตอยู่ และการสมรสระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับคู่สมรสยังไม่สิ้นสุด หากคู่สมรสไปสมรสกับบุตรบุญธรรมการสมรสดังกล่าวเป็นการขัดต่อกฎหมาย ที่ห้ามชายหรือหญิงจะทำการสมรสในขณะที่ตนมีคู่สมรสอยู่แล้วไม่ได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1452³⁴

2) กรณีที่ผู้รับบุตรบุญธรรมตาย คู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมยอมสมรสกับบุตรบุญธรรมได้เนื่องจากคู่สมรสไม่ใช่ผู้รับบุตรบุญธรรม การที่คู่สมรสให้ความยินยอมในการรับบุตรบุญธรรมเป็นเพียงเงื่อนไขในการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมเท่านั้น ไม่มีผลในการห้ามสมรสกับบุตรบุญธรรม³⁵ ฉะนั้นคู่สมรสที่ให้การยินยอมในการรับบุตรบุญธรรมจะทำการสมรสกับผู้ที่รับบุตรบุญธรรมยอมกระทำก็ได้ ไม่ต้องห้ามแต่อย่างใด

นอกจากนี้ บุตรบุญธรรมจะสมรสกับบุตรของผู้รับบุตรบุญธรรมยอมกระทำได้ เพราะบุคคลทั้งสองไม่ใช่พี่น้องร่วมบิดามารดาสืบสายโลหิตโดยตรง กล่าวคือ ทั้งผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมต่างก็ไม่ใช่เครือญาติหรือบุคคลที่สืบสายโลหิตโดยตรง ประกอบกับไม่มีบทบัญญัติห้ามแต่อย่างใด ในทางกลับกันถ้าผู้รับบุตรบุญธรรมรับบุตรบุญธรรมที่เป็นเครือญาติกันเอง เช่น ปู่รับหลานเป็นบุตรบุญธรรมเช่นนี้ หากบุตรบุญธรรมจะสมรสกับพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน โดยอ้างเหตุแห่งการที่ตนไปเป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่นไปแล้ว เสมือนเป็นการตัดขาดจากครอบครัวเดิมจึงถือเป็นเหตุแห่งการสมรสได้ ข้ออ้างดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะถึงอย่างไรก็ตามบุตรบุญธรรมก็ยังเป็นผู้สืบสายโลหิตโดยตรง จึงต้องห้ามตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1450 และมาตรา 1496

4.1.2 หลักเกณฑ์การรับบุตรบุญธรรม ตามพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

พ.ศ. 2522

เนื่องจากการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมที่เคยจำกัดอยู่ภายในระหว่างเครือญาติและผู้รู้จักคุ้นเคยเท่านั้น บัดนี้ได้แพร่ขยายออกไปสู่บุคคลภายนอกทั้งคนไทยและชาวต่างประเทศ จึงสมควรกำหนดเงื่อนไขและวิธีการในการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กที่จะเป็นบุตรบุญธรรม โดยคำนึงถึงประโยชน์เด็กเป็นสำคัญ เป็นการป้องกันการค้าเด็กในรูปของการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม และเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของบิดามารดาที่แท้จริงของเด็ก ตลอดจนประโยชน์

³⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1452 บัญญัติว่า “ชายหรือหญิงจะทำการสมรสในขณะที่ตนมีคู่สมรสอยู่ไม่ได้”.

³⁵ ชาติชาย อัครวิบูลย์. อ้างแล้ว. หน้า 73.

ของผู้ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม³⁶ จากหมายเหตุของกฎหมายฉบับนี้มุ่งเน้นให้ความสำคัญเฉพาะที่เกี่ยวกับการรับผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรมเท่านั้น ไม่รวมถึงการรับบุตรบุญธรรมที่บรรลุนิติภาวะซึ่งต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 เป็นหลักสำคัญ โดยในส่วนนี้จะกล่าวถึงหลักสำคัญ ดังนี้

หน่วยงานที่ทำหน้าที่ดำเนินการเพื่อให้มีการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

ในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้การรับเด็ก³⁷ เป็นบุตรบุญธรรมจะกระทำได้ โดยผ่านหน่วยงานตามพระราชบัญญัติที่กำหนด คือ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (กรมประชาสงเคราะห์เดิม) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือส่วนราชการอื่นที่ได้รับมอบหมายประกอบด้วยสถานสงเคราะห์เด็กต่างๆ ที่อยู่ในสังกัดของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ และองค์การสวัสดิภาพเด็กที่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ให้ดำเนินการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมตามพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522

ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้การรับบุตรบุญธรรมมีหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขหลายประการ ซึ่งในที่นี้จะขอพิจารณาการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมในส่วนของประเทศไทยและของต่างประเทศ ดังนี้

4.1.2.1 การขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมในประเทศไทย

การขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมในประเทศไทย สำหรับกรณีที่ผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นคนไทยและมีภูมิลำเนาในประเทศไทย และกรณีมีภูมิลำเนาในต่างประเทศซึ่งมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทย แต่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยให้ดำเนินการ ดังนี้³⁸

ให้ยื่นคำขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมพร้อมทั้งหนังสือแสดงความยินยอมของบุคคลที่มีอำนาจให้คำยินยอมในการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ถ้ามีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครให้ยื่นต่ออธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ นอกเขตให้ยื่นต่อผู้ว่าราชการจังหวัด ในกรณีผู้ยื่นคำขอมิมีภูมิลำเนาในต่างประเทศซึ่งมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทย แต่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย

³⁶ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522.

³⁷ คำว่า “เด็ก” ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 หมายถึง ผู้เยาว์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กกำหนดให้ “เด็ก” มีอายุต่ำกว่า 18 ปีลงมา รวมถึงเยาวชนด้วย.

³⁸ กฎกระทรวงฉบับที่ 9 พ.ศ. 2543 ออกตามความในพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522.

และมีระยะเวลาทดลองเลี้ยงดูในประเทศไทยไม่น้อยกว่า 6 เดือน ให้บุคคลนั้นยื่นคำขอต่ออธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

การยื่นคำขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมให้ยื่นได้ครั้งละหนึ่งคน เว้นแต่ผู้ขอรับเด็กเป็นญาติสืบสายโลหิต หรือเด็กนั้นเป็นบุตรหรือเป็นบุตรบุญธรรมของกลุ่มสมรสของผู้ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม การยื่นคำขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมเพิ่มจะทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุมัติให้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมตามคำขอครั้งก่อนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

4.1.2.2 การขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม โดยผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นชาวต่างชาติ³⁹

ผู้ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมมีภูมิลำเนาในต่างประเทศซึ่งเป็นประเทศที่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทย ให้ยื่นคำขอต่ออธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการสถานทูตไทย ณ ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พร้อมด้วยเอกสารและหลักฐาน ซึ่งได้รับการรับรองจากสถานทูตไทย หรือสถานกงสุลไทยในประเทศนั้น หรือผู้ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมจะยื่นผ่านสถานทูตไทยหรือสถานกงสุลไทยในประเทศที่ผู้นั้นมีภูมิลำเนา หรือองค์การสวัสดิภาพเด็กของประเทศนั้นที่ได้รับอนุญาตจากรัฐบาลให้ดำเนินการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมในต่างประเทศก็ได้

4.1.2.3 การทดลองเลี้ยงดู

การทดลองเลี้ยงดูถือว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่ง การทดลองเลี้ยงดูเพื่อให้เด็กที่จะเป็นบุตรบุญธรรมได้ปรับสภาพความเป็นอยู่และพิสูจน์ความต้องการที่แท้จริง ทั้งยังสร้างความคุ้นเคยปรับพฤติกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับการเลี้ยงดู ซึ่งจะเพิ่มภาระหน้าที่ของผู้จะรับบุตรบุญธรรมมากขึ้นจึงได้กำหนดหลักเกณฑ์การทดลองเลี้ยงดูตามกฎหมาย⁴⁰ ดังนี้

1) กรณีขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมในประเทศ ให้ผู้ยื่นคำขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมไม่ว่าจะมีคู่สมรสหรือไม่ก็ตาม ต้องมารับเด็กไปทดลองเลี้ยงดูด้วยตนเอง หากคู่สมรสไม่อาจมารับเด็กได้ต้องแจ้งเป็นหนังสือบอกเหตุขจัดข้อเพื่อประกอบการพิจารณา

2) กรณีขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมในต่างประเทศ ให้ผู้ยื่นคำขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมไม่ว่าจะมีคู่สมรสหรือไม่ก็ตามต้องมารับเด็กด้วยตนเอง และนำเด็กเดินทางไปยังประเทศที่ผู้ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมมีภูมิลำเนา หรือมีถิ่นที่อยู่โดยชอบด้วยกฎหมาย เป็นการทดลองเลี้ยงดูเด็กเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าหกเดือน

³⁹ กฎกระทรวงฉบับที่ 9 พ.ศ. 2543 ออกตามความในพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522.

⁴⁰ กฎกระทรวงฉบับที่ 9 พ.ศ. 2543 ออกตามความในพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 หมวด 4 การทดลองเลี้ยงดูเด็ก.

3) การเยี่ยมเด็กและครอบครัวที่ทดลองเลี้ยงดู ให้เจ้าหน้าที่เข้าเยี่ยมเด็กเพื่อสังเกตสภาพความเป็นอยู่ดูแลสุขภาพร่างกายและจิตใจของเด็ก ความสัมพันธ์ระหว่างบุตรบุญธรรมกับผู้รับบุตรบุญธรรม

4) การย้ายที่อยู่ของผู้ทดลองเลี้ยงดูต้องแจ้งยื่นหนังสือให้เจ้าหน้าที่ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 15 วัน เว้นแต่มีเหตุฉุกเฉินซึ่งไม่อาจแจ้งล่วงหน้าได้

5) กรณีมีความจำเป็นต้องนำเด็กไปทดลองเลี้ยงดูนอกราชอาณาจักร ในประเทศอื่นที่ไม่ใช่ประเทศที่ผู้นั้นมีภูมิลำเนา ให้ผู้นั้นยื่นคำขอต่ออธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการเพื่ออนุญาต

6) การขออนุมัติให้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม เมื่อได้ผ่านการทดลองเลี้ยงดูครบกำหนดระยะเวลาแล้ว ถ้าอธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการหรือผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นว่าผลการทดลองเลี้ยงดูเป็นที่น่าพอใจให้เสนอต่อคณะกรรมการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม⁴¹ เพื่อพิจารณาอนุมัติดำเนินการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมตามกฎหมาย⁴² ถ้าการทดลองเลี้ยงดูยังไม่เป็นที่พอใจอธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ หรือผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจสั่งให้ขยายระยะเวลาออกไปอีกไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกิน 6 เดือน

4.1.2.4 การยกเว้น ไม่ต้องมีการทดลองเลี้ยงดู

ข้อยกเว้นนี้นำมาใช้ได้กับญาติใกล้ชิดสายโลหิต ซึ่งถือว่ามีความผูกพันกับเด็กที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอยู่แล้วจึงไม่จำเป็นต้องให้มีการทดลองเลี้ยงดู คำว่า “บรรดาญาติใกล้ชิด” หมายถึง ผู้xorรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมเป็นที่ร่วมบิดามารดาเดียวกัน หรือต่างบิดาหรือต่างมารดา ทวด ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ผู้ปกครองของผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม หรือบุคคลอื่นตามที่ได้กำหนดในกฎกระทรวง

4.1.2.5 การถอนคำxorรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

ผู้xorรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมจะขอถอนคำxorรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมย่อกระทำได้ในระหว่างการทดลองเลี้ยงดู โดยมอบเด็กคืนแก่บุคคลผู้มีอำนาจให้ความยินยอมในการรับเด็กเป็น

⁴¹ คณะกรรมการ หมายถึง คณะกรรมการการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ตามพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 มาตรา 9 คณะกรรมการประกอบด้วย กรรมการ โดยตำแหน่งและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ.

⁴² พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478. มาตรา 22 บัญญัติว่า “การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม ให้ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมเป็นผู้ร้องขอให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนต่อเมื่อทั้งสองฝ่ายให้ถ้อยคำว่าได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งกฎหมายในเรื่องการรับบุตรบุญธรรม ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ถ้าปรากฏต่อนายทะเบียนว่าการมิได้เป็นไปตามเงื่อนไขที่ว่านั้นหรือถ้อยคำที่ได้ให้ไว้ไม่เป็นความจริง ห้ามมิให้รับจดทะเบียน”.

บุตรบุญธรรมโดยไม่ชักช้า การยื่นคำขอถอนการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมให้ยื่นต่ออธิบดี หรือผู้ว่าราชการจังหวัดที่ตนยื่นคำขอแล้วแต่กรณี

4.1.2.6 การยกเลิกคำขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

การยกเลิกนี้สามารถทำได้ในระหว่างการทดลองเลี้ยงดูเด็ก การยกเลิกคำขอแบ่งเป็น 2 กรณี ประกอบด้วย กรณีผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นผู้ยกเลิกและมอบเด็กคืนในทันที และกรณีพนักงานเจ้าหน้าที่ขอยกเลิกเนื่องจากผู้ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมเป็นผู้ไม่เหมาะสมที่จะรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

4.1.2.7 การอุทธรณ์คำสั่ง

คำสั่งต่างๆ เช่น คำสั่งของเจ้าหน้าที่ให้ยกเลิกคำขอรับบุตรบุญธรรม หากผู้รับบุตรบุญธรรมเห็นว่าเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบก็สามารถอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวต่ออธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการเพื่อพิจารณา หากอธิบดีมีคำสั่งเช่นใดผู้ขอรับบุตรบุญธรรมจะอุทธรณ์คำสั่งของอธิบดี โดยทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาลคดีเด็กและเยาวชนแต่ต้องกระทำภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง คำวินิจฉัยของศาลให้ถือเป็นที่สุด

4.2 สิทธิและหน้าที่ของผู้รับบุตรบุญธรรมต่อบุตรบุญธรรม

4.2.1 สิทธิของผู้รับบุตรบุญธรรม

สิทธิของผู้รับบุตรบุญธรรมมีลักษณะคล้ายคลึงกับสิทธิของบิดามารดาโดยกำเนิดของบุตรบุญธรรม กล่าวคือมีสิทธิในการใช้อำนาจปกครองบุตรบุญธรรมขณะบุตรบุญธรรมยังเป็นผู้เยาว์ มีสิทธิให้ความยินยอมในการทำนิติกรรมของบุตรบุญธรรม รวมทั้งให้ความยินยอมเมื่อบุตรบุญธรรมที่ เป็นผู้เยาว์จะทำการหมั้นหรือทำการสมรส ในส่วนของความแตกต่างบิดามารดาโดยกำเนิดมีสิทธิได้รับมรดกของบุตรในฐานะทายาทโดยธรรมลำดับที่สอง ส่วนผู้รับบุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมลำดับที่สองของบุตรบุญธรรม แต่อาจได้รับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมลำดับอื่นหรือในฐานะทายาทโดยพินัยกรรมเท่านั้น สิทธิของผู้รับบุตรบุญธรรมที่มีต่อบุตรบุญธรรม มีดังนี้

4.2.1.1 สิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทน

ในกรณีที่ต้องขาด ไร้อุปการะเลี้ยงดู สิทธิดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากมีบุคคลภายนอกกระทำละเมิดต่อบุตรบุญธรรมจนถึงแก่ความตาย ทำให้ผู้รับบุตรบุญธรรมต้องขาด ไร้อุปการะ ทั้งนี้เนื่องจากสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนนี้ เมื่อผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมมีความสัมพันธ์เช่นเดียวกับบิดามารดาและบุตรแล้ว ถ้าเหตุที่ตายนั้นทำให้ผู้รับบุตรบุญธรรมต้องขาด ไร้อุปการะ ผู้รับบุตรบุญธรรมชอบที่จะได้ค่าสินไหมเพื่อการนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและ

พาณิชย์ มาตรา 443 วรรคท้าย ที่บัญญัติว่า “ถ้าว่าเหตุที่ตายลงนั้นทำให้บุคคลคนหนึ่งคนใดต้องขาด ไร้อุปการะตามกฎหมายไปด้วยไซ้ ท่านว่าบุคคลคนนั้นชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

ในระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมและบิดามารดาเดิมของบุตรบุญธรรมต่างก็ใช้สิทธิเรียก ค่าสินไหมทดแทนจากผู้ทำละเมิด ปัญหาว่าบุคคลใดจะมีสิทธิดีกว่ากัน คงต้องใช้หลักการพิจารณา พิสูจน์ค่าขาดไร้อุปการะของตนจะได้มากหรือน้อยเพียงใด ก็มีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนเท่านั้น ประกอบกับการพิจารณาค่าสินไหมทดแทนนั้นพึงให้ใช้โดยสถานใด เพียงใดนั้น ให้ศาลเป็นผู้พิจารณาตามควรแก่พฤติการณ์ และความร้ายแรงแห่งละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438⁴³

4.2.1.2 สิทธิในการใช้อำนาจปกครองบุตรบุญธรรม⁴⁴ ประกอบด้วย

1) อำนาจในความสัมพันธ์ส่วนตัว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1567 ผู้รับบุตรบุญธรรมมีสิทธิ ดังนี้

(1) กำหนดที่อยู่ของบุตรบุญธรรมให้ถือตามภูมิลำเนาของผู้รับบุตรบุญธรรม เป็นสำคัญ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้รับบุตรบุญธรรมจะกำหนดภูมิลำเนาที่อยู่ใหม่ให้กับบุตรบุญธรรม ก็ได้ตามที่เห็นสมควร การกำหนดที่อยู่ของบุตรบุญธรรมอาจต้องงควั้นในกรณีที่บุตรบุญธรรม ไปกระทำความผิดและต้องเข้าฝึกอบรมในสถานพินิจคุ้มครองเด็ก เป็นต้น

(2) ทำโทษบุตรบุญธรรมตามสมควรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอน การทำโทษนี้ต้องมี วัตถุประสงค์เพื่อเป็นการว่ากล่าวสั่งสอน หากมีเจตนาอื่นก็เป็นการกระทำโดยปราศจากอำนาจ การลงโทษตามสมควรนั้นแค่ไหนเพียงไรจึงจะถือว่าสมควร คงต้องแล้วแต่พฤติการณ์ข้อเท็จจริง เป็นเรื่องๆ ไป

(3) ให้บุตรบุญธรรมทำงานตามสมควรแก่ความสามารถและตามฐานานุรูป การให้ทำงานถือได้ว่าเป็นการสั่งสอนบุตรฝึกให้เป็นคนมีระเบียบเผชิญกับชีวิตในภายภาคหน้าได้ การที่จะให้บุตรบุญธรรมทำงานนั้นต้องคำนึงถึงฐานะของผู้รับบุตรบุญธรรมด้วย เช่น หากผู้รับ บุตรบุญธรรมมีฐานะดีก็ไม่ต้องมีความจำเป็นต้องให้บุตรบุญธรรมไปทำงานหารายได้เพิ่ม แต่อย่างไรก็ตาม ผู้รับบุตรบุญธรรมจะให้บุตรบุญธรรมทำงานเกินสมควรไม่ได้

(4) เรียกบุตรบุญธรรมคืนจากบุคคลอื่นที่กักบุตรไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

2) อำนาจในการเป็นผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล ผู้พิทักษ์ ตามประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1569 และมาตรา 1569/1 ดังนี้

⁴³ ชาดิชาย อัครวิบูลย์. อ้างแล้ว. หน้า 598.

⁴⁴ รัชฎา เอกบุตร. อ้างแล้ว. หน้า 115-119.

(1) อำนาจการเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตรบุญธรรม⁴⁵

ผู้ใช้อำนาจปกครองเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตรด้วยอำนาจแห่งกฎหมาย ผู้รับบุตรบุญธรรมซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองของบุตรบุญธรรมจึงเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตรบุญธรรมมีอำนาจกระทำการใดๆ แทนบุตรบุญธรรมได้ รวมทั้งมีอำนาจให้การยินยอมแก่บุตรบุญธรรมในการทำนิติกรรม การกระทำของผู้รับบุตรบุญธรรมย่อมมีผลผูกพันบุตรบุญธรรม

การเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้รับบุตรบุญธรรมมีอยู่ตลอดไปจนกว่าบุตรบุญธรรมจะบรรลุนิติภาวะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1578 หรือจนกว่าจะมีการถอนอำนาจปกครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1582 หรือเมื่อมีการเลิกรับบุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/36 หรือเมื่อผู้รับบุตรบุญธรรมหรือบุตรบุญธรรมถึงแก่ความตาย

การที่ผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตรบุญธรรมนี้ คำบอกกล่าวที่ผู้รับบุตรบุญธรรมแจ้งไปหรือรับแจ้งมา ย่อมถือเป็นคำบอกกล่าวที่บุตรบุญธรรมได้แจ้งไปหรือรับแจ้งมาดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1570 ย่อมถือเป็นการกระทำของบุตรบุญธรรมหรือบุตรบุญธรรมเอง ได้รับแจ้งมา บุตรบุญธรรมจะปฏิเสธว่าไม่ได้รู้เห็นยินยอมในการบอกกล่าวหรือรับแจ้งมานั้น ไม่ได้ เช่น ผู้รับบุตรบุญธรรมได้รับอนุญาตจากศาลให้จำหน่ายที่ดินของบุตรบุญธรรมได้ ผู้รับบุตรบุญธรรมจึงทำคำเสนอไปยังผู้ซื้อและผู้ซื้อตอบรับมายังผู้รับบุตรบุญธรรม กฎหมายถือว่าบุตรบุญธรรมได้เข้าทำคำเสนอและรับคำสนองดังกล่าวด้วยตนเอง สัญญาซื้อขายที่ดินผูกพันบุตรบุญธรรมแม้บุตรบุญธรรมจะไม่ได้รู้เห็นก็ตาม

การที่ผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตรบุญธรรม ย่อมมีอำนาจกระทำการใดๆ แทนบุตรบุญธรรม กฎหมายจำกัดอำนาจของผู้รับบุตรบุญธรรมว่าจะก่อกำหนดที่บุตรบุญธรรมจะต้องทำด้วยตนเอง โดยมีได้รับความยินยอมของบุตรบุญธรรมไม่ได้ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1572 ข้อจำกัดนี้เป็นข้อห้ามในการก่อกำหนดซึ่งเป็นหน้าที่บุตรบุญธรรมจะต้องทำเอง หมายถึง หนี้อันมีสภาพที่บุตรบุญธรรมจะต้องปฏิบัติการชำระด้วยตนเอง บุคคลอื่นจะกระทำการชำระแทนไม่ได้ เมื่อเป็นหนี้ที่บุตรบุญธรรมจะต้องชำระด้วยตนเองแล้ว ผู้รับบุตรบุญธรรมจะทำนิติกรรมใดๆ เพื่อก่อให้เกิดหนี้ที่บุตรบุญธรรมจะต้องชำระด้วยตนเอง โดยไม่ได้รับความยินยอมจากบุตรบุญธรรมไม่ได้ หากกระทำไปการนั้นจะไม่ผูกพันบุตรบุญธรรม⁴⁶ เช่น มีบุคคลมาว่าจ้างบุตรบุญธรรมผู้เยาว์ไปเล่นดนตรีไทย ผู้รับบุตรบุญธรรมจะตกลงให้บุตรบุญธรรม

⁴⁵ รัชฎา เอกบุตร. อ้างแล้ว. หน้า 120-121.

⁴⁶ รัชฎา เอกบุตร. อ้างแล้ว. หน้า 124.

ไปเล่นดนตรีไทยตามสัญญาจ้าง โดยลำพังไม่ได้ จะต้องได้รับความยินยอมจากบุตรบุญธรรมก่อน ไม่เช่นนั้นสัญญาจ้างจะไม่มีผลผูกพันบุตรบุญธรรมแต่ประการใด

(2) อำนาจในการเป็นผู้อุปการ หรือผู้พิทักษ์ในกรณีที่บุตรบุญธรรมถูกศาลสั่ง ให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ⁴⁷

โดยทั่วไปหากบุตรบุญธรรมถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ ศาลจะตั้งผู้รับบุตรบุญธรรมซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองเป็นผู้อุปการ หรือผู้พิทักษ์ แล้วแต่กรณีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1569

กรณีที่บุตรบุญธรรมถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถและศาลมีคำสั่งตั้งผู้รับบุตรบุญธรรมหรือผู้ปกครองให้เป็นผู้อุปการ เป็นกรณีปกติซึ่งไม่เป็นปัญหาในการปกครองและอุปการบุตรบุญธรรม แต่ถ้าศาลมีคำสั่งตั้งบุคคลอื่นเป็นผู้อุปการ จะเกิดปัญหาในอำนาจปกครองของผู้รับบุตรบุญธรรมหรือของผู้ปกครองซ้ำซ้อนกับอำนาจของผู้อุปการ เพื่อตัดปัญหาในเรื่องความซ้ำซ้อนดังกล่าวประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1569/1 บัญญัติให้คำสั่งศาลที่ตั้งบุคคลอื่นเป็นผู้อุปการมีผลเป็นการถอนผู้รับบุตรบุญธรรมหรือผู้ปกครองเสีย เพื่อให้เหลือผู้อุปการเพียงผู้เดียวในการดูแลปกครองบุตรบุญธรรม

กรณีที่บุตรบุญธรรมถูกศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ โดยปกติศาลจะตั้งให้ผู้รับบุตรบุญธรรมซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองหรือบุคคลซึ่งเป็นผู้ปกครองเป็นผู้พิทักษ์ แต่ถ้าศาลมีคำสั่งตั้งบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้รับบุตรบุญธรรมหรือผู้ปกครองเป็นผู้พิทักษ์แล้ว ผลของคำสั่งดังกล่าวย่อมไม่เป็นการถอนอำนาจปกครองของผู้รับบุตรบุญธรรมหรือผู้ปกครอง ทั้งนี้เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1569/1 วรรค 1 มิได้บัญญัติถึงกรณีนี้ ฉะนั้นผู้รับบุตรบุญธรรมหรือผู้ปกครองกับผู้พิทักษ์ย่อมต้องมีหน้าที่ในการดูแลบุตรบุญธรรมซึ่งเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถด้วยกันต่อไป

3) อำนาจในการจัดการทรัพย์สินของบุตรบุญธรรม

(1) อำนาจโดยทั่วไปในการจัดการทรัพย์สิน⁴⁸

กฎหมายบัญญัติให้ผู้รับบุตรบุญธรรมจัดการทรัพย์สินของบุตรบุญธรรมด้วยความระมัดระวังเช่นวิญญูชนจะพึงกระทำตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1571 การจัดการทรัพย์สิน หมายถึง การสงวนบำรุงรักษา การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นทำให้ทรัพย์สินงอกเงยได้ประโยชน์มากขึ้น การจำหน่ายจ่ายโอนหรือก่อให้เกิดภาระติดพัน รวมถึงให้มี

⁴⁷ รัชฎา เอกบุตร. อ่างแล้ว. หน้า 125.

⁴⁸ รัชฎา เอกบุตร. อ่างแล้ว. หน้า 127.

อำนาจฟ้องและต่อสู้คดีเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้เยาว์ และต้องจัดการทรัพย์สินด้วยความระมัดระวังเช่น วิทยุชุมชนจะฟังกระทำ

(2) ข้อจำกัดในการใช้อำนาจจัดการทรัพย์สินของบุตรบุญธรรม โดยกฎหมาย ได้จำกัดการใช้อำนาจในการจัดการทรัพย์สิน ดังต่อไปนี้⁴⁹

(2.1) ข้อจำกัดทั่วไป

การใช้เงิน ได้ของบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1573 คือ ผู้รับบุตรบุญธรรมมีอำนาจในการจัดการทรัพย์สินทุกประเภทของบุตรบุญธรรม ดังนั้นหากบุตรบุญธรรมมีเงิน ได้⁵⁰ กฎหมายกำหนดให้ผู้รับบุตรบุญธรรมสามารถใช้เงิน ได้นั้นเป็น ค่าอุปการะเลี้ยงดูและการศึกษาของบุตรบุญธรรมก่อน ส่วนที่เหลือผู้รับบุตรบุญธรรมต้องเก็บรักษา ไว้เพื่อให้แก่บุตรบุญธรรม การใช้เงิน ได้ของบุตรบุญธรรมนั้นต้องคำนึงถึงข้อจำกัดมาตรา 1573 คือ ต้องใช้เป็นค่าอุปการะเลี้ยงดูและการศึกษาแก่บุตรบุญธรรมก่อน ส่วนที่เหลือต้องเก็บ ไว้เพื่อส่งมอบ ให้แก่บุตรบุญธรรม จะนำไปใช้ส่วนตัวหรือเพื่อกิจการอื่นใดไม่ได้ แต่ถ้าผู้รับบุตรบุญธรรมไม่มี เงินได้เพียงพอแก่การครองชีพตามสมควรแก่ฐานะก็สามารถใช้เงิน ได้ตามสมควร เหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1563 ได้กำหนดหน้าที่ของบุตรบุญธรรมที่ จะต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูผู้รับบุตรบุญธรรม แต่ผู้รับบุตรบุญธรรมจะใช้เงิน ได้ของบุตรบุญธรรม ไม่ได้ ถ้าเป็นเงิน ได้ที่เกิดจากทรัพย์สิน โดยการให้โดยเสน่หา หรือพินัยกรรมซึ่งมีเงื่อนไขว่ามีให้ ผู้รับบุตรบุญธรรมได้ประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นๆ

(2.2) ข้อจำกัดเด็ดขาด

การจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ซึ่งได้รับมาโดยมีเงื่อนไขให้บุคคลอื่นเป็น ผู้จัดการ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1577 โดยปกติผู้รับบุตรบุญธรรมสามารถ ดำเนินการจัดการทรัพย์สินทุกชนิดของบุตรบุญธรรม รวมทั้งทรัพย์สินที่บุตรบุญธรรมได้รับมาโดย พินัยกรรมหรือ โดยการให้โดยเสน่หาผู้รับบุตรบุญธรรมจะเป็นผู้จัดการตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา 1571 แต่มาตรา 1577 ได้มีการบัญญัติให้บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้รับบุตรบุญธรรม เป็นคนจัดการทรัพย์สิน ซึ่งเป็นบุคคลใดต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้ให้หรือผู้ทำพินัยกรรม เป็นผู้กำหนด

⁴⁹ รัชฎา เอกบุตร. อ้างแล้ว. หน้า 128.

⁵⁰ เงิน ได้ หมายถึง เงินรายได้จากการประกอบอาชีพ เช่น ค่าจ้าง ค่าแรงงาน เงินเดือน รวมตลอดถึงกำไร และดอกผล นิติบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 148. โปรดดู รัชฎา เอกบุตร. อ้างแล้ว. หน้า 140.

(2.3) กรณีต้องขออนุญาตจากศาล

(2.3.1) กรณีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1574 เป็นนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินของบุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ซึ่งผู้รับบุตรบุญธรรมไม่อาจกระทำได้โดยลำพังเพราะอาจจะทำให้เกิดความเสียหายแก่บุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ได้ นิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินของบุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ ที่ผู้รับบุตรบุญธรรมจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากศาล เช่น นิติกรรมเกี่ยวกับการขาย แลกเปลี่ยน ขายฝาก ให้เช่าซื้อ จำนอง ปลดจำนอง หรือโอนสิทธิจำนองซึ่งอสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์ที่อาจจำนองได้ หรือให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เกิน 3 ปี หรือให้กู้ยืมเงิน ฯลฯ การทำนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินของบุตรบุญธรรมตามที่กล่าวมาข้างต้น หากผู้รับบุตรบุญธรรมได้กระทำไปโดยมิได้รับอนุญาตจากศาล นิติกรรมนั้นจะมีผลเช่นใดศาลฎีกาได้วินิจฉัยเป็น 2 แนวทาง ดังนี้

(2.3.1.1) นิติกรรมนั้นจะมีผลสมบูรณ์ไม่เป็นโมฆะและผูกพันผู้รับบุตรบุญธรรมในฐานะที่เป็นคู่สัญญาโดยตรง แต่ไม่ผูกพันบุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ เช่น ผู้รับบุตรบุญธรรมในฐานะผู้ใช้อำนาจปกครองนำบ้านของบุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ ไปให้นายแดงเช่าเป็นเวลา 5 ปี โดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล สัญญาเช่านี้มีผลผูกพันบุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์เพียง 3 ปี บุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ไม่ต้องรับผิดชอบในการที่จะต้องให้นายแดงเช่าอยู่ต่ออีก 2 ปี เนื่องจากสัญญาเช่าดังกล่าวผู้รับบุตรบุญธรรมไม่มีอำนาจกระทำการเกินกว่า 3 ปี นายแดงผู้เช่ามีสิทธิฟ้องให้ผู้รับบุตรบุญธรรมรับผิดชอบเป็นการส่วนตัวในกรณีที่ตนไม่อาจเช่าอยู่ต่อได้อีก 2 ปี⁵¹

เมื่อผู้รับบุตรบุญธรรมไม่มีอำนาจทำนิติกรรมตามมาตรา 1574 ได้เองโดยลำพังแล้ว ผู้รับบุตรบุญธรรมจะหลีกเลี่ยงโดยใช้วิธีให้ความยินยอมแก่บุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ในการทำนิติกรรมดังกล่าวโดยไม่ขออนุญาตจากศาลก่อนก็ไม่อาจทำได้เช่นกัน⁵²

(2.3.1.2) นิติกรรมมีผลเป็นโมฆะไม่ผูกพันผู้เยาว์ เช่น บุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบิดาโดยกำเนิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/38 สิทธิในการได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจึงเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งของบุตรบุญธรรม ฉะนั้นการที่มารดาซึ่งเป็นผู้รับบุตรบุญธรรมทำบันทึกว่าจะยกเงินเพื่อเป็นค่าอุปการะเลี้ยงดู และจะไม่ใช้สิทธิเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูอีก ย่อมเป็นสัญญาประนีประนอมอันเป็นการทำนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินของบุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1574 (12) ซึ่งห้ามผู้รับบุตรบุญธรรมทำสัญญาประนีประนอมยอมความ อันเป็นนิติกรรม

⁵¹ รัชฎา เอกบุตร. อ้างแล้ว. หน้า 146.

⁵² ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 816-817/2494. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 14 มิถุนายน].

เกี่ยวกับทรัพย์สินของบุตรบุญธรรมเว้นแต่ศาลจะอนุญาต มารดาซึ่งเป็นผู้รับบุตรบุญธรรมไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความ สัญญาดังกล่าวจึงตกเป็นโมฆะใช้บังคับไม่ได้⁵³

(2.3.2) กรณีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1575 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1576 การที่ผู้รับบุตรบุญธรรมกระทำการตามมาตรา 1575 หากไม่ได้รับอนุญาตจากศาลถือว่าเป็นโมฆะ เช่น ผู้รับบุตรบุญธรรมจะซื้อทรัพย์สินของบุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ หรือจะกู้ยืมเงินของบุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ หรือให้ผู้รับบุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์กู้ยืมเงิน หรือทำสัญญาจ้างบุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ให้ทำงานในบริษัทของตน เหล่านี้ผู้รับบุตรบุญธรรมจะกระทำไปโดยลำพังไม่ได้ จะต้องขออนุญาตจากศาลเสียก่อน เพราะเห็นได้ชัดเจนว่าประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายขัดกันอย่างแน่นอน เนื่องจากการกู้ยืมเงินของบุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ ผู้รับบุตรบุญธรรมย่อมต้องการให้ดอกเบี้ยแก่บุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ในอัตราต่ำ ในขณะที่บุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ให้กู้เงินโดยหวังดอกเบี้ยในอัตราสูง ฉะนั้นหากผู้รับบุตรบุญธรรมกระทำไปแม้บุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์จะยินยอมในกิจการนั้นผลย่อมเป็นโมฆะ⁵⁴ หรือกรณีที่ผู้รับบุตรบุญธรรมมีคู่สมรสและได้รับผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรม ผู้รับบุตรบุญธรรมในฐานะเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย คู่สมรสและบุตรบุญธรรมซึ่งเป็นผู้เยาว์ต่างเป็นทายาทโดยธรรม มีสิทธิได้รับมรดกเป็นส่วนแบ่งหุ้นจำนวน 500 หุ้น การที่คู่สมรสของเจ้ามรดกฟ้องให้จดทะเบียนโอนหุ้นให้แก่ตนทั้งหมดแต่เพียงผู้เดียวโดยไม่แบ่งให้ผู้รับบุตรบุญธรรมของเจ้ามรดก ถือได้ว่าคู่สมรสของเจ้ามรดกเอาประโยชน์จากกิจการ และขัดกับประโยชน์ของผู้เยาว์ในฐานะบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1575 คู่สมรสของเจ้ามรดกจะอ้างสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1118 โดยขอใช้สิทธิในฐานะผู้ถือหุ้นเพียงผู้เดียวในจำนวนหุ้นทั้งหมดไม่ได้

ตามความหมายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1118 หมายถึง หุ้นจำนวนเดียวจะแบ่งแยกไม่ได้ ถ้ามีหลายคนเป็นเจ้าของหุ้นหุ้นเดียวต้องให้คนใดคนหนึ่งใช้สิทธิแต่คนเดียวในฐานะผู้ถือหุ้น แต่กรณีนี้หุ้นมรดกมีจำนวน 500 หุ้นจึงอาจแบ่งระหว่างคู่สมรสของเจ้ามรดกกับบุตรบุญธรรมแยกกันถือหุ้นได้ ดังนั้นที่คู่สมรสของเจ้ามรดกจะขอใช้สิทธิในฐานะผู้ถือหุ้นมรดกเพียงผู้เดียวในหุ้นมรดกทั้งหมดโดยอ้างมาตรา 1118 ไม่ได้⁵⁵

⁵³ ศาลฎีกา. (2557). *เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9414/2542*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 14 มิถุนายน].

⁵⁴ รัศฎาเอกบุตร. อ้างแล้ว. หน้า 166.

⁵⁵ ศาลฎีกา. (2557). *เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 776/2533*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 14 มิถุนายน].

อนึ่งหากกิจการที่ผู้รับบุตรบุญธรรมกระทำการนั้นไม่ได้ขัดกับประโยชน์ของบุตรบุญธรรม แต่ถ้าประโยชน์ของกลุ่มสมรสหรือบุตรของตนขัดกับประโยชน์ของบุตรบุญธรรม ผู้รับบุตรบุญธรรมก็ทำกิจการนั้นไม่ได้ ต้องขออนุญาตศาลเสียก่อนเช่นเดียวกัน⁵⁶

4.2.1.3 สิทธิเรียกร้องเอาทรัพย์สินที่ตนให้บุตรบุญธรรมคืน

ถ้าบุตรบุญธรรมถึงแก่ความตายไปก่อนตน เมื่อบุตรบุญธรรมถึงแก่ความตายก่อน ผู้รับบุตรบุญธรรมโดยบุตรบุญธรรมไม่มีคู่สมรสหรือผู้สืบสันดาน ผู้รับบุตรบุญธรรมมีสิทธิเรียกร้องเอาทรัพย์สินที่ตนให้แก่บุตรบุญธรรมคืนจากกองมรดกของบุตรบุญธรรม เพียงเท่าที่ทรัพย์สินนั้นคงเหลืออยู่ภายหลังจากที่ชำระหนี้ของกองมรดกเสร็จสิ้นแล้วตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/30 โดยปกติเมื่อมีการให้ทรัพย์สินแก่กันทรัพย์สินนั้นย่อมตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้รับ ผู้ให้จะขอลอนคืนการให้ได้เมื่อมีเหตุเนรคุณหรือผู้รับทำผิดเงื่อนไขต่อผู้ให้เท่านั้น เช่นเดียวกับผู้รับบุตรบุญธรรมให้ทรัพย์สินแก่บุตรบุญธรรมซึ่งเป็นผู้เยาว์ โดยหลักผู้รับบุตรบุญธรรมจะเรียกคืนไม่ได้ถึงแม้ว่าบุตรบุญธรรมจะถึงแก่ความตายไปแล้วก็ตาม ให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นมรดกของทายาทบุตรบุญธรรม ด้วยเหตุนี้จึงเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้รับบุตรบุญธรรม

กฎหมายจึงได้หาทางให้ผู้รับบุตรบุญธรรมมีสิทธิเรียกร้องเอาทรัพย์สินที่ตนได้ให้กับบุตรบุญธรรมคืนจากกองมรดก เพียงเท่าที่ทรัพย์สินนั้นยังคงเหลือหลังจากที่ชำระหนี้ของกองมรดกเสร็จสิ้นแล้ว และหากทรัพย์สินที่บุตรบุญธรรมได้รับมานั้นถูกแปรสภาพไปจากเดิม ผู้รับบุตรบุญธรรมจะเรียกร้องเอาทรัพย์สินจากกองมรดกของบุตรบุญธรรมไม่ได้⁵⁷

หลักเกณฑ์ที่ผู้รับบุตรบุญธรรมจะเรียกคืนทรัพย์สินจากบุตรบุญธรรม ดังนี้

1) บุตรบุญธรรมตายก่อนผู้รับบุตรบุญธรรม และบุตรบุญธรรมมีคู่สมรสหรือมีผู้สืบสันดานที่ยังมีชีวิตอยู่ ทรัพย์สินจะตกเป็นมรดกให้แก่ทายาทของบุตรบุญธรรมสืบไป

2) บุตรบุญธรรมตายก่อนผู้รับบุตรบุญธรรม และบุตรบุญธรรมไม่มีคู่สมรสหรือผู้สืบสันดาน ผู้รับบุตรบุญธรรมมีสิทธิเรียกร้องเอาทรัพย์สินที่ตนได้ให้แก่บุตรบุญธรรมคืนจากกองมรดก เพียงเท่าที่ทรัพย์สินนั้นยังคงเหลืออยู่ภายหลังจากที่ชำระหนี้ของกองมรดกเสร็จสิ้นแล้ว

4.2.1.4 สิทธิในการให้ความยินยอมการหมั้น

การสมรสของบุตรบุญธรรม เมื่อมีการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมแล้ว บุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม ผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองในขณะที่บุตรบุญธรรมยังเป็นผู้เยาว์ หากบุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์จะทำการหมั้น

⁵⁶ รัชฎา เอกบุตร. อ้างแล้ว. หน้า 166.

⁵⁷ ประสพสุข บุญเดช. (2556). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วย ครอบครัว* (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. หน้า 749.

ต้องมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1435 จะต้องให้ผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นผู้ให้ความยินยอมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1436 (3) ความยินยอมดังกล่าวถือว่าเป็นอำนาจของผู้รับบุตรบุญธรรมแต่เพียงผู้เดียว คู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมไม่ถือว่าเป็นบิดามารดาของบุตรบุญธรรม ไม่มีสิทธิและหน้าที่ต่อบุตรบุญธรรมแต่อย่างใด จึงไม่มีอำนาจในการให้ความยินยอม เว้นแต่จะรับผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรมร่วมกับคู่สมรสของตนจึงจะมีอำนาจให้ความยินยอมร่วม

ในส่วนของ การสมรสบุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์จะทำการสมรส กฎหมายให้นำหลักการยินยอมเช่นเดียวกับการหมั้นมาใช้บังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1454 กล่าวคือ ต้องให้ผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นผู้ให้ความยินยอม การสมรสโดยปราศจากความยินยอมของผู้รับบุตรบุญธรรมจะเป็นโมฆียะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1509

4.2.1.5 สิทธิของผู้รับบุตรบุญธรรมในการรับมรดกของบุตรบุญธรรมโดยพินัยกรรม

กฎหมายบัญญัติว่าการรับบุตรบุญธรรมไม่ก่อให้เกิดสิทธิรับมรดกของบุตรบุญธรรม ในฐานะทายาทโดยธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/29 การที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้สอดคล้องตามความประสงค์ที่จะให้ผู้รับบุตรบุญธรรมรับบุตรบุญธรรมโดยปรารถนาดีต่อบุตรบุญธรรมอย่างแท้จริง ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทนในทางทรัพย์สิน ผู้รับบุตรบุญธรรมต้องไม่หวังสิ่งตอบแทนจากบุตรบุญธรรม กฎหมายจึงได้บัญญัติตัดสิทธิไม่ให้ผู้รับบุตรบุญธรรมรับมรดกของบุตรบุญธรรมในฐานะทายาทโดยธรรมลำดับที่สอง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 (2) แต่ทั้งนี้ก็ไม่ตัดสิทธิผู้รับบุตรบุญธรรมที่จะได้รับมรดกของบุตรบุญธรรมในฐานะทายาทโดยพินัยกรรม

4.2.1.6 สิทธิในการร้องขอให้ศาลสั่งให้บุตรบุญธรรมเป็นคนไร้ความสามารถ หรือเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

กฎหมายจำกัดตัวบุคคลเฉพาะบุพการีผู้สืบสันดาน คู่สมรส อัยการเท่านั้น ที่จะร้องขอต่อศาลให้บุคคลเป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ กฎหมายหาได้กล่าวถึงผู้รับบุตรบุญธรรมแต่ประการใดไม่ แต่การที่ศาลฎีกาวินิจฉัยให้บุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์อยู่ในความปกครองของผู้รับบุตรบุญธรรมและให้ผู้รับบุตรบุญธรรมร้องขอต่อศาลได้นั้น⁵⁸ ถือได้ว่าผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นบุพการีของบุตรบุญธรรมและเป็นผู้อนุบาลหรือเป็นผู้พิทักษ์ และหากบุตรบุญธรรมมีคู่สมรสให้คู่สมรสเป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์แทนผู้รับบุตรบุญธรรม

⁵⁸ ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 964/2504. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 28 มิถุนายน].

4.2.1.7 สิทธิในการได้รับการหักลดหย่อนตามประมวลรัษฎากร

ตามประมวลรัษฎากร พ.ศ. 2481 บัญญัติเรื่องการหักค่าลดหย่อนบุตร โดยกำหนดให้ ผู้รับบุตรบุญธรรมที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรม มีสิทธิหักลดหย่อนบุตร โดยชอบด้วยกฎหมาย รวมถึงบุตรบุญธรรม การที่กฎหมายยอมให้ผู้รับบุตรบุญธรรมนำบุตรบุญธรรมมาหักลดหย่อนได้ นั้น เป็นการจูงใจให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ดูแลบุตรบุญธรรม และเป็นการบรรเทาภาษีให้แก่ผู้เลี้ยงดูบุตรบุญธรรม กฎหมายจึงบัญญัติให้ผู้รับบุตรบุญธรรมนำบุตรบุญธรรมที่ตนอุปการะเลี้ยงดูมาหักลดหย่อนการ ชำระภาษีได้ โดยให้หักลดหย่อนได้จำนวน 15,000 บาท⁵⁹ และหากบุตรบุญธรรม กำลังศึกษาอยู่ในราชอาณาจักรไทยให้สิทธิหักลดหย่อนเพิ่มอีก 2,000 บาท⁶⁰ รวมเป็นเงินที่ผู้รับบุตรบุญธรรมมีสิทธิหักค่าลดหย่อนได้จำนวน 17,000 บาท แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าบุตรบุญธรรมต้องเป็นผู้เยาว์ หรือเป็นคนไร้ความสามารถหรือเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถที่อยู่ในความอุปการะของผู้รับบุตรบุญธรรม แต่ไม่ให้หักลดหย่อนสำหรับบุตรบุญธรรมที่มีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วตั้งแต่ 15,000 บาทขึ้นไป และต้องไม่ใช่เงินได้ที่ได้รับการยกเว้นตามมาตรา 42 ไม่ต้องรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้⁶¹

สิทธิของผู้รับบุตรบุญธรรมในการหักลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา กรณีเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมที่พิการหรือทุพพลภาพ

หากผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นผู้มีเงินได้ต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา และผู้รับบุตรบุญธรรมได้อุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมที่พิการหรือทุพพลภาพ ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการหรือคนทุพพลภาพ ผู้รับบุตรบุญธรรมจะมีสิทธิหัก

⁵⁹ ประมวลรัษฎากร พ.ศ. 2481. มาตรา 47 บัญญัติว่า “เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 เมื่อได้หักตามมาตรา 42 ทวิ ถึงมาตรา 46 แล้ว เพื่อเป็นการบรรเทาภาระภาษี ให้หักลดหย่อนได้อีก ดังนี้

(1) ลดหย่อนให้สำหรับ

(ค) บุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือ บุตรบุญธรรมของผู้มีเงินได้ รวมทั้งบุตรชอบด้วยกฎหมายของสามีหรือภริยาของผู้มีเงินได้ด้วย.

⁶⁰ ประมวลรัษฎากร พ.ศ. 2481. มาตรา 47 บัญญัติว่า “เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 เมื่อได้หักตามมาตรา 42 ทวิ ถึงมาตรา 46 แล้ว เพื่อเป็นการบรรเทาภาระภาษี ให้หักลดหย่อนได้อีก ดังนี้

(1) ลดหย่อนให้สำหรับ

(จ) บุตรของผู้มีเงินได้ซึ่งมีสิทธิหักลดหย่อนตามเงื่อนไขใน (ค) และยังคงศึกษาอยู่ในสถานศึกษาของทางราชการ สถานศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยสถาบันศึกษาเอกชน หรือ โรงเรียนราษฎร์ตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนราษฎร์ ให้หักลดหย่อนเพื่อการศึกษาได้อีกคนละ 2,000 บาท.

⁶¹ กรมสรรพากร. (2557). *ความรู้เรื่องภาษี “ผู้มีเงินได้มีสิทธิหักลดหย่อนอะไรได้บ้าง?”*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.rd.go.th/publish/557.0.html>. [2557, 28 มิถุนายน].

ลดหย่อนบุตรบุญธรรมได้ 60,000 บาท และกฎหมายให้หักลดหย่อนได้ในฐานะบุตรบุญธรรมเพียงฐานะเดียว หมายถึง ให้ผู้รับบุตรบุญธรรมใช้สิทธิหักลดหย่อนบุตรบุญธรรมที่พิการหรือทุพพลภาพเท่านั้น บิดามารดาโดยกำเนิดจะใช้สิทธิดังกล่าวไม่ได้⁶²

4.2.1.8 สิทธิของผู้รับบุตรบุญธรรมในการทำประกันชีวิตให้แก่บุตรบุญธรรม

การที่บุคคลหนึ่ง (ผู้เอาประกันชีวิต) ไปทำประกันชีวิตให้บุคคลอื่น (ผู้ถูกเอาประกันชีวิต) ได้ ต้องปรากฏว่าบุคคลทั้งสองมีความสัมพันธ์ต่อกันซึ่งตามกฎหมายเรียกความสัมพันธ์นี้ว่า “บุคคลทั้งสองต้องมีส่วนได้เสียต่อกัน”⁶³ (Subject Matter) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 บัญญัติว่า “อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้าผู้เอาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ นั้น ย่อมไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างหนึ่งอย่างใด” ดังนั้นส่วนได้เสียในสัญญาประกันชีวิตต้องเป็นส่วนได้เสียในลักษณะที่จะได้รับประโยชน์ต่อกัน มีสิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน เช่น บิดามารดากับบุตร สามีกับภรรยา บุตรบุญธรรมกับผู้รับบุตรบุญธรรมต่างก็ทำประกันชีวิตแก่กันได้ เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 บัญญัติให้บุคคลทั้งสองฝ่ายต่างมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ฉะนั้นบุคคลใดจะทำประกันชีวิตให้แก่กันได้ บุคคลนั้นต้องมีความสัมพันธ์ในครอบครัวตามกฎหมาย กล่าวคือ ต้องมีกฎหมายกำหนดให้บุคคลทั้งสองมีสิทธิและหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูต่อกัน ด้วยเหตุผลนี้ผู้รับบุตรบุญธรรมจึงมีสิทธิทำประกันชีวิตของบุตรบุญธรรมได้

⁶² พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 37) พ.ศ. 2522 แห่งประมวลรัษฎากร. มาตรา 47 (1) (ฎ) บัญญัติว่า “ค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา สามีหรือภรรยา บุตรชอบด้วยกฎหมายหรือบุตรบุญธรรมของผู้มีเงินได้ บิดามารดาหรือบุตรชอบด้วยกฎหมายของสามีหรือภรรยาของผู้มีเงินได้หรือบุคคลอื่นที่มีเงินได้เป็นผู้ดูแลตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ คนละหกหมื่นบาท โดยบุคคลดังกล่าวต้องเป็นคนพิการ ซึ่งมีบัตรประจำตัวคนพิการตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ หรือเป็นคนทุพพลภาพ มีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ และอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของผู้มีเงินได้ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข รวมทั้งจำนวนคนพิการ และคนทุพพลภาพในความอุปการะเลี้ยงดูของผู้มีเงินได้ที่อธิบดีประกาศกำหนด การหักลดหย่อนสำหรับบุตรบุญธรรม ให้หักได้ในฐานะบุตรบุญธรรมเพียงฐานะเดียว ค่าอุปการะเลี้ยงดูตามวรรคหนึ่ง ให้หักลดหย่อนสำหรับเงินได้พึงประเมินประจำปี พ.ศ. 2552 ที่จะต้องยื่นรายการในปี พ.ศ. 2553 เป็นต้นไป”.

⁶³ หลักส่วนได้เสีย. (2555). *Insurable value*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.gconsole.com/bon/llm/120316/insurable%20values.doc>. [2557, 28 มิถุนายน].

4.2.1.9 สิทธิของผู้รับบุตรบุญธรรมในการเลิกรับบุตรบุญธรรม

ผู้รับบุตรบุญธรรมมีสิทธิในการเลิกรับบุตรบุญธรรม โดยการตกลงเลิกรับบุตรบุญธรรมระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/31 ดังนี้⁶⁴

1) เลิกรับบุตรบุญธรรม โดยการตกลงกันระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรม⁶⁵

(1) ถ้าบุตรบุญธรรมบรรลุนิติภาวะแล้ว การตกลงเลิกการรับบุตรบุญธรรมจะกระทำเมื่อใดก็ได้ โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลใดอีก

(2) ถ้าบุตรบุญธรรมยังไม่บรรลุนิติภาวะ การเลิกรับบุตรบุญธรรมจะกระทำได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากบิดามารดาของบุตรบุญธรรม และถ้าบุตรบุญธรรมมีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์ บุตรบุญธรรมจะต้องให้ความยินยอมในการเลิกรับบุตรบุญธรรมด้วย

ส่วนกรณีเหล่านี้ผู้รับบุตรบุญธรรมหรือพนักงานอัยการจะต้องร้องขอต่อศาลให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้เลิกรับบุตรบุญธรรมแทนการให้ความยินยอมของบิดามารดาได้ คือ กรณีที่ต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาของบุตรบุญธรรมนั้น หากบิดามารดาถึงแก่ความตายไปก่อนแล้วทั้งสองคน หรือบิดามารดาคนใดคนหนึ่งหรือทั้งสองคนไปเสียจากภูมิลำเนา หรือวิกลจริตจึงไม่อาจแสดงเจตนาให้ความยินยอมได้ และการไม่ให้ความยินยอมนั้นปราศจากเหตุผลอันสมควรและเป็นปฏิปักษ์ต่อสุขภาพ ความเจริญ หรือสวัสดิภาพของบุตรบุญธรรม

การเลิกรับบุตรบุญธรรมโดยการยื่นคำร้องต่อศาล⁶⁶ เพื่อให้ศาลมีคำสั่งเลิกรับบุตรบุญธรรม ในกรณีที่มีการรับผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรมโดยคำสั่งศาลแทนการให้ความยินยอมของบิดามารดา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/21 วรรค 2 ถ้าในขณะที่จะเลิกรับบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมนั้นยังไม่บรรลุนิติภาวะ การเลิกรับบุตรบุญธรรมจะกระทำได้

⁶⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 1598/31 บัญญัติว่า “การเลิกรับบุตรบุญธรรม ถ้าบุตรบุญธรรมบรรลุนิติภาวะแล้วจะเลิกโดยความตกลงกันในระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมเมื่อใดก็ได้

ถ้าบุตรบุญธรรมยังไม่บรรลุนิติภาวะ การเลิกรับบุตรบุญธรรมจะกระทำได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของบิดามารดา และให้นำมาตรา 1598/20 และมาตรา 1598/21 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีที่รับผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรมตามมาตรา 1598/21 วรรค 2 มาตรา 1598/22 มาตรา 1598/23 มาตรา 1598/24 หรือมาตรา 1598/26 วรรค 2 ถ้าบุตรบุญธรรมยังไม่บรรลุนิติภาวะ การเลิกรับ บุตรบุญธรรมให้กระทำได้ต่อเมื่อมีคำสั่งศาล โดยคำร้องขอของผู้มีส่วนได้เสียหรืออัยการ

การเลิกรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมาย”.

⁶⁵ รัชฎา เอกบุตร. อ้างแล้ว. หน้า 229.

⁶⁶ รัชฎา เอกบุตร. อ้างแล้ว. หน้า 230.

ต่อเมื่อมีคำสั่งศาลเท่านั้น หรือในกรณีที่มีการรับผู้เยาว์ที่ถูกทอดทิ้ง หรืออยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของสถานสงเคราะห์เด็กเป็นบุตรบุญธรรม โดยผู้รับผิชอบในสถานสงเคราะห์เด็กเป็นผู้ให้ความยินยอมหรือโดยคำสั่งศาล ตลอดทั้งกรณีการรับผู้เยาว์ซึ่งเป็นบุตรบุญธรรมของกลุ่มสมรสอีกฝ่ายหนึ่งอยู่ก่อนแล้วมาเป็นบุตรบุญธรรมของตน

หากจะเลิกรับบุตรบุญธรรมในขณะที่บุตรบุญธรรมยังไม่บรรลุนิติภาวะ การเลิกรับบุตรบุญธรรมจะต้องมีคำสั่งศาลเช่นเดียวกัน โดยการร้องขอของผู้มีส่วนได้เสีย เช่น ผู้รับบุตรบุญธรรม หรือโดยคำร้องขอของพนักงานอัยการ

อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 บัญญัติให้ผู้รับบุตรบุญธรรมมีหน้าที่จะต้องแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาเบื้องต้นก่อน จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการให้คำปรึกษาเยียวยาเพื่อเปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายได้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขโดยไม่ต้องมีการเลิกรับบุตรบุญธรรมต่อกัน⁶⁷

2) การเลิกรับบุตรบุญธรรมโดยการฟ้องคดีขอเลิกรับบุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/33⁶⁸

การเลิกรับบุตรบุญธรรมนั้น ถ้าทั้งสองฝ่ายสมัครใจยินยอมก็สามารถตกลงเลิกกันได้เองดังที่กล่าวมาแล้วในมาตรา 1598/31 แต่หากฝ่ายหนึ่งต้องการจะเลิกรับบุตรบุญธรรม ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งไม่สมัครใจยินยอมก็จำเป็นจะต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล ในการฟ้องคดีขอเลิกการรับบุตรบุญธรรมนั้นจะต้องมีเหตุในการฟ้อง ดังต่อไปนี้⁶⁹

(1) เมื่อบุตรบุญธรรมทำการชั่วร้ายไม่ว่าจะเป็นความผิดอาญาหรือไม่ เป็นเหตุให้ผู้รับบุตรบุญธรรมอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง หรือถูกเกลียดชัง หรือได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควร ผู้รับบุตรบุญธรรมมีสิทธิฟ้องเลิกการรับบุตรบุญธรรมได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/33 (1) เช่น การข่มขืนกระทำชำเรา การเป็นชู้กับภริยาผู้รับบุตรบุญธรรม เป็นต้น

⁶⁷ พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 (2553). มาตรา 31/1 วรรค 1 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้รับบุตรบุญธรรมประสงค์จะเลิกรับบุตรบุญธรรม หากบุตรบุญธรรมนั้นยังเป็นเด็ก ก่อนที่จะมีการจดทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรมหรือก่อนที่จะยื่นคำร้องขอต่อศาลตามมาตรา 1598/31 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผู้รับบุตรบุญธรรมจะต้องแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาและพัฒนาความสัมพันธ์เบื้องต้น และจะต้องเข้าสู่กระบวนการให้คำปรึกษาเยียวยาก่อน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง”.

⁶⁸ รัชฎา เอกบุตร. อ้างแล้ว. หน้า 231.

⁶⁹ รัชฎา เอกบุตร. อ้างแล้ว. หน้า 232.

(2) บุตรบุญธรรมกระทำการหมิ่นประมาทหรือเหยียดหยามผู้รับบุตรบุญธรรม หรือบุพการีของผู้รับบุตรบุญธรรมอันเป็นการร้ายแรง รวมไปถึงบุตรบุญธรรมกระทำการหมิ่นประมาท หรือเหยียดหยามคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรม

การหมิ่นประมาท เช่น บุตรบุญธรรมพูดกับบุคคลภายนอกว่าผู้รับบุตรบุญธรรม เป็นผู้มีปัญหาทางสุขภาพจิตใจ และทำการซื้อขายยาเสพติดในละแวกบ้านที่พักอาศัย การเหยียดหยาม เช่น บุตรบุญธรรมใช้ถ้อยคำรุนแรงคำว่าผู้รับบุตรบุญธรรม

การหมิ่นประมาทหรือเหยียดหยามตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/33 (2) ต้องกระทำต่อผู้รับบุตรบุญธรรมหรือบุพการีของผู้รับบุตรบุญธรรม และต้อง เป็นการกระทำอันเป็นการร้ายแรงด้วย กฎหมายได้บัญญัติรวมถึงการหมิ่นประมาทหรือเหยียดหยาม ต่อคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรม เนื่องจากตามขนบธรรมเนียมประเพณีไทยที่มีมาแต่โบราณ เด็กต้องให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่ ผู้สืบสันดานต้องให้ความเคารพต่อบุพการีของตน การที่ บุตรบุญธรรมกระทำการหมิ่นประมาท หรือเหยียดหยามคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมก็ เปรียบเสมือนกระทำต่อบิดามารดาของตนเอง ผู้รับบุตรบุญธรรมจึงมีสิทธิที่จะฟ้องเลิกรับ บุตรบุญธรรม

(3) บุตรบุญธรรมกระทำการประทุษร้ายผู้รับบุตรบุญธรรม หรือบุพการี หรือ คู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรม เป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจอย่างร้ายแรง และการกระทำ นั้นเป็นความผิดที่มีโทษทางอาญา ผู้รับบุตรบุญธรรมฟ้องเลิกรับบุตรบุญธรรมได้ ตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/33 (3) เช่น บุตรบุญธรรมทำร้ายร่างกายผู้รับบุตรบุญธรรม หรือคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมจนบาดเจ็บสาหัส หากการประทุษร้ายนั้นไม่ทำให้เกิดอันตราย อย่างร้ายแรง หรือ ไม่เป็นความผิดทางอาญา ผู้รับบุตรบุญธรรมไม่อาจฟ้องเลิกรับบุตรบุญธรรมได้

(4) บุตรบุญธรรมไม่อุปการะเลี้ยงดูผู้รับบุตรบุญธรรม ผู้รับบุตรบุญธรรมมี สิทธิฟ้องเลิกการรับบุตรบุญธรรมได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/33 (4) บุตรบุญธรรมมีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูผู้รับบุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1563 ฉะนั้นเมื่อบุตรบุญธรรมไม่อุปการะเลี้ยงดูผู้รับบุตรบุญธรรม ผู้รับบุตรบุญธรรมฟ้อง เลิกการรับบุตรบุญธรรมได้

(5) บุตรบุญธรรมจงใจละทิ้งผู้รับบุตรบุญธรรมไปเกินหนึ่งปี ตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/33 (5)

(6) บุตรบุญธรรมต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเกินสามปี เว้นแต่ความผิดที่ กระทำโดยประมาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/33 (6) แต่ถ้าหากความผิดนั้น

ได้กระทำโดยประมาท ย่อมไม่เป็นเหตุในการฟ้องเลิกรับบุตรบุญธรรมและไม่ถือว่าผู้กระทำ มีเจตนาชั่วแอบแฝงอยู่

4.2.2 หน้าที่ของผู้รับบุตรบุญธรรม

4.2.2.1 ผู้รับบุตรบุญธรรมจะต้องอุปการะเลี้ยงดูให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรบุญธรรม ในระหว่างที่บุตรบุญธรรมยังเป็นผู้เยาว์ ถ้าบุตรบุญธรรมบรรลุนิติภาวะแล้วผู้รับบุตรบุญธรรมต้องอุปการะเลี้ยงดูเฉพาะบุตรบุญธรรมที่ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองมิได้เท่านั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564

4.2.2.2 ผู้รับบุตรบุญธรรมมีหน้าที่ต้องจัดการทรัพย์สินของบุตรบุญธรรมด้วยความระมัดระวังเช่นวิญญูชนจะพึงกระทำตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1571 ถ้าผู้รับบุตรบุญธรรมจัดการทรัพย์สินเป็นที่เสียหายแก่บุตรบุญธรรมแล้ว ผู้รับบุตรบุญธรรมต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น และมีหน้าที่ต้องไม่ก่อหนี้ที่บุตรบุญธรรมจะต้องทำเองโดยมิได้รับความยินยอมของบุตรบุญธรรม ผู้รับบุตรบุญธรรมไม่อาจจะทำได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1572

4.2.2.3 ผู้รับบุตรบุญธรรมจะต้องขออนุญาตศาลก่อนในการทำนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินของบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1574 และในกรณีที่ผลประโยชน์ของผู้รับบุตรบุญธรรม คู่สมรส หรือบุตรของผู้รับบุตรบุญธรรมขัดกับประโยชน์ของบุตรบุญธรรม ผู้รับบุตรบุญธรรมไม่อาจทำโดยลำพังได้ต้องขออนุญาตศาลก่อนมิเช่นนั้นการกระทำดังกล่าวเป็นโมฆะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1575

4.2.2.4 ผู้รับบุตรบุญธรรมมีหน้าที่ดำเนินการส่งมอบทรัพย์สิน สมุดบัญชี และเอกสาร ที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินให้แก่บุตรบุญธรรม เมื่อการเป็นผู้รับบุตรบุญธรรมได้สิ้นสุดลงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1578 วรรค 2

4.2.2.5 ผู้รับบุตรบุญธรรมมีหน้าที่ร่วมรับผิดชอบกับบุตรบุญธรรมในกรณีทำละเมิดต่อบุคคลภายนอก

พิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 บัญญัติว่า “บุคคลใดแม้ไร้ความสามารถเพราะเหตุเป็นผู้เยาว์ ก็ยังต้องรับผิดชอบในผลที่ตนทำละเมิด บิดามารดาหรือผู้อนุบาลของบุคคลเช่นนี้ย่อมต้องรับผิดชอบร่วมกับเขาด้วย เว้นแต่...”

ความรับผิดชอบในการทำละเมิดของผู้เยาว์ ศาลถือเอาความรู้สึกรับผิดชอบเป็นเกณฑ์ การกระทำของผู้เยาว์จะเป็นละเมิดหรือไม่ต้องวินิจฉัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ในกรณีผู้เยาว์ทำละเมิดบุคคลอื่นด้วยความประมาทเล็กน้อย ต้องวินิจฉัยว่าสติปัญญาและความสามารถของเด็กมีอายุเท่าไร จะรู้ถึงการหลีกเลี่ยงและเลี่ยงภัยหรือไม่เป็นเกณฑ์ในการ

พิจารณา แต่ถ้าหากผู้เยาว์ก่อความเสียหายต่อบุคคลอื่นในขณะที่ไร้เดียงสาไม่รู้สำนึกของการกระทำ ไม่ได้ตั้งใจหรือประมาทเลินเล่อ ย่อมไม่เป็นการกระทำละเมิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 และเมื่อไม่เป็นละเมิดบิดามารดาก็ไม่ต้องรับผิดชอบ นอกจากนี้ว่าเป็นกรณีที่มีความเสียหายเกิดขึ้นเป็นเพราะความประมาทเลินเล่อของบิดามารดา ตามความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ซึ่งเป็นการกระทำละเมิดโดยตนเอง⁷⁰

บุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ไปทำละเมิดบุคคลภายนอก ผู้รับบุตรบุญธรรมซึ่งมีหน้าที่ดูแลบุตรบุญธรรมอยู่แล้วต้องร่วมรับผิดชอบหรือไม่ หากนำเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุตรบุญธรรมที่มีต่อผู้รับบุตรบุญธรรมมาประกอบการพิจารณา ผู้รับบุตรบุญธรรมยากที่จะปฏิเสธความรับผิดชอบร่วมกับบุตรบุญธรรมได้ เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/28 ให้ความหมายรวมถึงผู้รับบุตรบุญธรรมด้วย⁷¹ ทั้งนี้เป็นเพราะกฎหมายบัญญัติให้ผู้รับบุตรบุญธรรมมีหน้าที่เช่นเดียวกับบิดามารดาของบุตรบุญธรรม เพราะฉะนั้นบิดามารดาบุญธรรมย่อมถือว่าเป็นบิดามารดาตามความหมายของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 429 กล่าวคือถ้าบุตรบุญธรรมผู้เยาว์ไปทำละเมิด บิดามารดาบุญธรรมต้องร่วมรับผิดชอบ

4.3 สิทธิและหน้าที่ของบุตรบุญธรรมต่อผู้รับบุตรบุญธรรม

4.3.1 สิทธิของบุตรบุญธรรม

4.3.1.1 สิทธิในการใช้ชื่อสกุลของผู้รับบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของผู้รับบุตรบุญธรรม ในกรณีที่บิดาไม่ปรากฏให้ใช้ชื่อสกุลของมารดาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1561

“ชื่อสกุล” หมายถึง ประจําวงศ์สกุล บุคคลผู้มีสัญชาติไทยต้องมีชื่อตัวและชื่อสกุล⁷²

กฎหมายให้สิทธิแก่บุตรบุญธรรมที่จะใช้ชื่อสกุลของผู้รับบุตรบุญธรรมไม่ใช่เป็นการบังคับ แต่ทั้งนี้ต้องยึดหลักตามพระราชบัญญัติชื่อสกุล พ.ศ. 2505 ซึ่งเป็นกฎหมายพิเศษ และกฎหมายฉบับนี้ก็ไม่ได้ยกเลิกประกาศเรื่องชื่อสกุลสำหรับราชตระกูล ฉบับลงวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2458 แต่ประการใด ประกาศฉบับนี้เป็นการห้ามไม่ให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดที่มีได้เป็นผู้สืบราชตระกูลใช้ชื่อสกุลโดยใช้คำว่า “ณ อุทยาน” ต่อท้ายชื่อสกุลของตน และบุตรบุญธรรมที่มีได้เป็น

⁷⁰ นัทธชนัน ชูโต. (2549). *ความรับผิดชอบของบิดามารดาตามกฎหมายลักษณะละเมิด*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 86.

⁷¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 88.

⁷² พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. 2505. มาตรา 5 บัญญัติว่า “ผู้มีสัญชาติไทยต้องมีชื่อตัวและชื่อสกุล และจะมีชื่อรองก็ได้”.

ผู้สืบราชตระกูลจะใช้ชื่อสกุลของราชตระกูลไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับพระราชทานอนุญาต ฉะนั้น บุตรบุญธรรมจึงต้องใช้ชื่อสกุลเดิมของตน⁷³

4.3.1.2 สิทธิร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลสั่งให้ตนจัดการทรัพย์สิน บุตรบุญธรรมมีสิทธิร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลสั่งให้ตนจัดการทรัพย์สินในส่วนของตนที่เป็นการเฉพาะตัวเมื่อเป็นการจะได้ประโยชน์ หากผู้รับบุตรบุญธรรมไม่อนุญาตให้ผู้รับบุตรบุญธรรมร้องขอต่อศาล เพื่อให้ศาลสั่งให้บุตรบุญธรรมจัดการแก่ทรัพย์สินนั้นได้⁷⁴

4.3.1.3 สิทธิที่จะร้องขอต่อศาลในกรณีที่ผู้รับบุตรบุญธรรมไม่ให้การยินยอม บุตรบุญธรรมมีสิทธิที่จะร้องขอต่อศาล หากผู้รับบุตรบุญธรรมไม่ให้การยินยอมในกรณีที่บุตรบุญธรรมจะได้รับการให้โดยเสน่หาจากบุคคลภายนอก หรือรับพินัยกรรมโดยไม่มีค่าการระคิดพัน

บุตรบุญธรรมมีสิทธิที่จะให้ความยินยอมแก่ผู้รับบุตรบุญธรรม เมื่อผู้รับบุตรบุญธรรมไปก่อนนี้ซึ่งเป็นหน้าที่ที่จะต้องผูกพันกับบุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์⁷⁵

4.3.1.4 สิทธิที่จะร้องขอต่อศาลให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้รับบุตรบุญธรรม เป็นคนไร้ความสามารถหรือเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ บุตรบุญธรรมมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นคนไร้ความสามารถหรือเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ เนื่องจากตามหลักกฎหมายบุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/28 บุตรบุญธรรมก็ย่อมเป็นผู้สืบสันดานของผู้รับบุตรบุญธรรมด้วย บุตรบุญธรรมจึงมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้ผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นคนไร้ความสามารถหรือเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ และให้ตนเป็นผู้อุปการะหรือผู้พิทักษ์⁷⁶

4.3.1.5 สิทธิในการฟ้องผู้รับบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมมีสิทธิฟ้องผู้รับบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1562 บัญญัติว่า “ผู้ใดจะฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญามีได้ แต่เมื่อผู้นั้นหรือญาติสนิทของผู้นั้นร้องขอ อัยการจะยกคดีขึ้นว่ากล่าวก็ได้” กล่าวคือบุตรจะฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญามีได้ ตามธรรมเนียมประเพณีไทยถือว่าบุพการีเป็นผู้มีพระคุณที่ผู้สืบสันดานจะละเมิดมิได้ กฎหมายห้ามมิให้ฟ้องบุพการีถือว่าเป็นคดีอุทลุมแต่ถ้ามีเหตุจะต้องฟ้องให้ร้องขอพนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องแทน

⁷³ ไกรฤกษ์ ทุมโฆษิต, ว่าที่ ร.ต.. อ้างแล้ว. หน้า 104.

⁷⁴ ไกรฤกษ์ ทุมโฆษิต, ว่าที่ ร.ต.. อ้างแล้ว. หน้า 135.

⁷⁵ ไกรฤกษ์ ทุมโฆษิต, ว่าที่ ร.ต.. อ้างแล้ว. หน้า 135.

⁷⁶ ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 371/2510. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 28 มิถุนายน].

คดีอุทลุม หมายถึงคดีที่มีข้อพิพาทโดยบุพการีตกเป็นจำเลย คดีอุทลุมมีข้อสังเกต ดังนี้

- 1) บุตรที่ต้องห้ามฟ้องบุพการีเป็นอุทลุมนั้น หมายถึง บุตรชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าจะฟ้องเองหรือมอบอำนาจให้ผู้อื่นฟ้องแทน
- 2) บุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายสามารถฟ้องบุพการีได้ ถือว่าไม่เป็นคดีอุทลุม⁷⁷
- 3) คำว่า “ฟ้อง” หมายถึง โจทก์เสนอข้อหาต่อศาลไม่ว่าทำด้วยวาจาหรือหนังสือไม่ว่าจะเสนอต่อศาลระดับใด และไม่จำกัดว่าจะต้องเสนอในขณะที่เริ่มคดีหรือเสนอภายหลังโดยคำฟ้องเพิ่มเติม หรือแก้ไข หรือฟ้องแย้ง หรือโดยการร้องสอดเข้ามาในคดี
- 4) คำว่า “บุพการี” หมายถึง บุคคลผู้สืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไป ได้แก่ บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด ดังนั้น หากหลานฟ้องลุง ป้า น้า อา ก็ไม่เป็นคดีอุทลุม
- 5) การร้องขอในชั้นบังคับคดี เช่น ร้องขอถอนส่วนจากบุคคลภายนอกที่ยึดถือไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 มาตรา 289 และมาตรา 290 ในส่วนของการขอเฉลี่ยทรัพย์เช่นนี้บุตรบุญธรรมฟ้องได้ ไม่ถือว่าเป็นคดีอุทลุม
- 6) บุตรร้องสอดโดยถูกบังคับให้เข้ามาในคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (3) หรือบิดาเข้ามาในฐานะเป็นคู่ความในคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (1), (2)⁷⁸ เช่นนี้ไม่เป็นคดีอุทลุม แต่ถ้าบุตรร้องสอดเข้ามาโดยสมัครใจจะเป็นคดีอุทลุม⁷⁹
- 7) บิดาคิดสัญญาไม่ชำระหนี้ให้แก่บุตรบิดาต้องรับผิดชอบในหนี้ที่เกิดขึ้น หากยกทรัพย์ที่มีอยู่เป็นทรัพย์มรดกให้แก่บุคคลภายนอก บุตรในฐานะผู้สืบสันดานฟ้องเรียกทรัพย์มรดกของบิดาคืนได้ไม่เป็นคดีอุทลุม⁸⁰
- 8) บุตรฟ้องเรียกคืนทรัพย์จากบุคคลอื่นที่บุพการีนอฉลทรัพย์ของบุตรไปแล้วนำไปโอนให้บุคคลอื่น บุตรมีสิทธิฟ้องเรียกทรัพย์นั้นคืนได้ ไม่เป็นคดีอุทลุม⁸¹

⁷⁷ ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1320/2506. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 30 มิถุนายน].

⁷⁸ ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 734/2482. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 30 มิถุนายน].

⁷⁹ ชาติชาย อัครวิบูลย์. อ่างแล้ว. หน้า 519.

⁸⁰ ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 480/2477. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 30 มิถุนายน].

⁸¹ ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 57/2473 และ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 264/2476. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 30 มิถุนายน].

9) คดีใดที่ไม่มีข้อพิพาทยอมไม่เป็นคดีอุทลุม เช่น บุตรฟ้องบิดาขอให้ตนได้กรรมสิทธิ์จากการครอบครองปรปักษ์ เช่นนี้บุตรฟ้องได้⁸²

10) บุตรเข้ามาในคดีในฐานะการรับมรดกความแทนที่โจทก์ ถือว่าเป็นคู่ความโดยตรงเป็นคดีอุทลุม⁸³

ในเรื่องเกี่ยวกับบุตรบุญธรรมฟ้องผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น บัดนี้เป็นที่ยุติแล้วว่า บุตรบุญธรรมมีสิทธิฟ้องผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาได้ไม่เป็นคดีอุทลุม เนื่องจากผู้รับบุตรบุญธรรมมิใช่บุพการีซึ่งสืบสายโลหิตโดยตรงต่อกันกับบุตรบุญธรรมจึงมีอำนาจฟ้องได้ไม่เป็นคดีอุทลุม⁸⁴

4.3.1.6 สิทธิในการฟ้องบุพการีของผู้รับบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมมีสิทธิฟ้องบุพการีของผู้รับบุตรบุญธรรม เพราะบุพการีของผู้รับบุตรบุญธรรมหาใช่บุพการีของบุตรบุญธรรมไม่⁸⁵

ผู้รับบุตรบุญธรรมนั้นตามความเป็นจริงแล้ว ไม่ใช่ผู้สืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไปของบุตรบุญธรรม แต่การที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมมีสิทธิและหน้าที่ต่อกันเสมือนเป็นบิดามารดาและบุตร ถือไม่ได้ว่าบิดามารดาของผู้รับบุตรบุญธรรมจะอยู่ในฐานะเป็นบุพการีของบุตรบุญธรรมด้วย เนื่องจากบิดามารดาของผู้รับบุตรบุญธรรมไม่ได้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้รับบุตรบุญธรรมทั้งในทางสายโลหิตหรือทางกฎหมายแต่ประการใด บุตรบุญธรรมจึงฟ้องบุพการีของผู้รับบุตรบุญธรรมได้ และบุตรบุญธรรมมีสิทธิฟ้องคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมได้ไม่เป็นคดีอุทลุม⁸⁶

4.3.1.7 สิทธิที่จะฟ้องเรียกเงินคืนจากผู้รับบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมมีสิทธิฟ้องเรียกเงินคืนจากผู้รับบุตรบุญธรรมได้ ในกรณีที่ผู้รับบุตรบุญธรรมนำเงินของบุตรบุญธรรมไปใช้สอยส่วนตัว เมื่อผู้รับบุตรบุญธรรมถึงแก่ความตาย มรดกของผู้ตายให้นำมาใช้หนี้บุตรบุญธรรมก่อนเหลือเท่าไรจึงแบ่งปันเป็นมรดก นอกจากนี้ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาสอดคล้องต้องกันว่า เมื่อผู้รับ

⁸² ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 596/2494. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 30 มิถุนายน].

⁸³ ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2139/2517. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 30 มิถุนายน].

⁸⁴ ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 294/2538. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, มิถุนายน 30].

⁸⁵ คมกริช วัฒนเสถียร. (2506). *คู่มือนักศึกษาว่าด้วยกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ถึงบรรพ 6* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ธนบุรี: สุทธิสารการพิมพ์. หน้า 1000.

⁸⁶ ชาติชาย อัครวิบูลย์. อ้างแล้ว. หน้า 339.

บุตรบุญธรรมนำเงินของบุตรบุญธรรมไปใช้สอยส่วนตัว ผู้รับบุตรบุญธรรมต้องชดใช้เงินคืนให้แก่บุตรบุญธรรม⁸⁷

4.3.1.8 สิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากผู้รับบุตรบุญธรรม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 บัญญัติให้บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ ถือเป็นสิทธิที่บุตรบุญธรรมพึงได้รับเนื่องจากบุตรบุญธรรมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมจึงย่อมมีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรจากผู้รับบุตรบุญธรรม

ในกรณีที่ผู้รับบุตรบุญธรรมถูกถอนอำนาจปกครองทั้งหมดหรือแต่เพียงบางส่วน จะไม่เป็นเหตุให้ผู้นั้นพ้นจากหน้าที่ที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมซึ่งเป็นผู้เยาว์จนกว่าจะบรรลุนิติภาวะ และหากปรากฏในภายหลังว่าบิดามารดาเดิมของบุตรบุญธรรมมีการหย่าร้างกัน บุตรบุญธรรมก็ยังมีสิทธิได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดาเดิม ทั้งนี้เนื่องจากการรับบุตรบุญธรรมไม่ทำให้บุตรต้องสูญเสียสิทธิและหน้าที่ในครอบครัวที่ได้กำเนิดมาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/28

4.3.1.9 สิทธิของบุตรบุญธรรมในการเรียกค่าขาดไร้อุปการะเลี้ยงดูจากผู้ที่ทำละเมิด ทำให้ผู้รับบุตรบุญธรรมถึงแก่ความตาย บุตรบุญธรรมมีสิทธิฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรคท้าย เนื่องจากบุตรบุญธรรมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1586 (เดิม)⁸⁸ (ปัจจุบัน คือ มาตรา 1598/28) จึงมีอำนาจฟ้องบุคคลที่ทำละเมิดต่อผู้รับบุตรบุญธรรมให้ถึงแก่ความตายได้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้รับบุตรบุญธรรมจะมีรายได้น้อยเพียงใด และบุตรบุญธรรมจะได้รับการอุปการะจากผู้รับบุตรบุญธรรมหรือไม่ก็ตาม ซึ่งต่างจากบุตรนอกสมรสซึ่งมีสิทธิในการเรียกค่าปลงศพแต่ไม่มีสิทธิเรียกค่าขาดไร้อุปการะจากผู้ทำละเมิด⁸⁹

บุตรบุญธรรมที่บรรลุนิติภาวะแล้วไม่อาจฟ้องเรียกค่าขาดไร้อุปการะได้⁹⁰ ผู้รับบุตรบุญธรรมมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตรบุญธรรมในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ ดังนั้น ถ้าบุตรบุญธรรมบรรลุนิติภาวะแล้วหน้าที่ดังกล่าวย่อมหมดไป

⁸⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 362/ร.ศ. 123.

⁸⁸ พจน์ ปุษปาคม. (2523). *คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. หน้า 550.

⁸⁹ ศาลฎีกา. (2557). *คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1601/2492 และ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3471/2529*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 30 มิถุนายน].

⁹⁰ พจน์ ปุษปาคม. อ่างแล้ว. หน้า 563.

เว้นแต่บุตรบุญธรรมที่บรรลุนิติภาวะจะทุกข์พลภาพและหาเลี้ยงตนเองไม่ได้ เช่นนี้กฎหมายจึงกำหนดให้ผู้รับบุตรบุญธรรมมีหน้าที่ให้การอุปการะเลี้ยงดูตลอดที่ยังตกอยู่ในภาวะเช่นนั้น เป็นผลให้บุตรบุญธรรมถึงแม้จะบรรลุนิติภาวะก็ฟ้องเรียกค่าขาดไร้อุปการะได้

4.3.1.10 สิทธิในการเรียกค่าปลงศพ ผู้มีสิทธิเรียกค่าปลงศพต้องเป็นผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดการศพของผู้ตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1649 ซึ่งโดยปกติได้แก่ทายาทหรือผู้จัดการมรดกรวมทั้งบุตรบุญธรรม บุคคลเหล่านี้มีสิทธิเรียกค่าปลงศพจากผู้ที่ทำให้ละเมิดเป็นเหตุให้ผู้รับบุตรบุญธรรมถึงแก่ความตาย ค่าปลงศพเป็นค่าสินไหมทดแทนที่ผู้ทำละเมิดจะต้องชดใช้ในฐานะเป็นผู้ทำละเมิดต่อผู้ตาย โดยชดใช้ให้แก่บุตรบุญธรรมหรือทายาทซึ่งทำหน้าที่จัดการศพผู้ตาย

4.3.1.11 สิทธิในการรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม เมื่อมีการรับบุตรบุญธรรมโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว บุตรบุญธรรมจะมีฐานะเช่นเดียวกับบุตร โดยชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 บัญญัติว่า “บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วและบุตรบุญธรรมนั้น ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้” และการถือเป็นผู้สืบสันดานนี้มีผลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 ซึ่งบัญญัติให้ผู้สืบสันดานเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่หนึ่ง มีสิทธิได้รับมรดกก่อนทายาทลำดับอื่นๆ และอย่างไรก็ตามบุตรบุญธรรมก็ไม่เสียสิทธิในการรับมรดกจากบิดามารดาโดยกำเนิดแต่ประการใด

การรับมรดกของบุตรบุญธรรมในอดีตนั้น ปรากฏอยู่ในพระอัยการลักษณะมรดก ซึ่งตราขึ้นในปี พ.ศ. 2155 ในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ได้บัญญัติถึงการแบ่งมรดกและการทำพินัยกรรมโดยสารสำคัญกล่าวถึงการเป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่นอายุต่ำกว่า 7 ขวบลงมามีสิทธิได้รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม แต่ได้ส่วนแบ่งน้อยกว่าบุตรที่แท้จริงของเจ้ามรดก เพราะถือว่าบุตรที่แท้จริงเป็นผู้รักษาไข้และปลงศพให้แก่เจ้ามรดกอีกทั้งถือความสัมพันธ์ทางสายโลหิตเป็นสำคัญ ทำให้บุตรบุญธรรมได้รับส่วนแบ่งมรดกน้อยกว่าบุตรที่แท้จริง กฎหมายฉบับนี้ใช้จนถึง พ.ศ. 2466 จึงมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ลักษณะมรดก ร.ศ. 121 ทำให้บุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิได้รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม⁹¹ ต่อมามีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 ทำให้บุตรบุญธรรมมีฐานะเช่นเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 1598/28 จึงมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกเท่ากับบุตรชอบด้วยกฎหมาย

⁹¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 82/ร.ศ. 123.

สิทธิในการรับมรดกของบุตรบุญธรรมมีข้อควรพิจารณา ดังนี้

1) บุตรบุญธรรมมีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 ให้ถือว่าบุตรบุญธรรมเป็นผู้สืบสันดานของผู้รับบุตรบุญธรรมเหมือนกับบุตรชอบด้วยกฎหมาย บุตรบุญธรรมจึงมีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมในฐานะทายาทโดยธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 (1) และมีสิทธิรับส่วนแบ่งเท่ากับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม

2) บุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิรับมรดกของกลุ่มสมรสของผู้รับบุตรบุญธรรม กลุ่มสมรสเป็นเพียงผู้ให้การยินยอมในการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมเท่านั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/25 ไม่ได้เป็นผู้รับบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมจึงไม่มีฐานะเป็นผู้สืบสันดานของกลุ่มสมรส เว้นแต่กลุ่มสมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมจะรับเป็นบุตรบุญธรรมของตนด้วย

3) บุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรม เพราะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1643 บัญญัติให้ผู้มีสิทธิรับมรดกแทนที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 ต้องเป็นผู้สืบสันดานโดยตรงเท่านั้น คำว่า “ผู้สืบสันดานโดยตรง” หมายถึงผู้สืบสันดานโดยสายโลหิต หรือสืบสายโลหิตโดยแท้จริงของทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 (1) (3) (4) (6) บุตรบุญธรรมนั้นโดยสภาพแล้วไม่ใช่ผู้สืบสายโลหิตอันแท้จริงของผู้รับบุตรบุญธรรม และมาตรา 1627 ก็ให้ถือว่าบุตรบุญธรรมเป็นเพียงผู้สืบสันดานของผู้รับบุตรบุญธรรมเท่านั้น ไม่ใช่ผู้สืบสันดานโดยสายโลหิตโดยตรง จึงไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรม⁹²

4) บุตรของบุตรบุญธรรมมีสิทธิรับมรดกแทนที่บุตรบุญธรรม ในกรณีที่บุตรบุญธรรมตายก่อน หรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนผู้รับบุตรบุญธรรมถึงแก่ความตาย หากบุตรบุญธรรมมีผู้สืบสันดานโดยตรงซึ่งหมายถึงบุตรชอบด้วยกฎหมายเช่นนี้ บุตรของบุตรบุญธรรมจึงมีสิทธิรับมรดกแทนที่บุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639⁹³ ส่วนกรณีของบุตรบุญธรรมของบุตรบุญธรรมจะรับมรดกแทนที่บุตรบุญธรรมได้หรือไม่ ก็ต้องพิจารณาว่าบุตรบุญธรรมของบุตรบุญธรรมเป็นผู้สืบสันดานโดยสายโลหิตโดยแท้จริงของบุตรบุญธรรมหรือไม่ ซึ่งบุตรบุญธรรมของบุตรบุญธรรมไม่ได้สืบเชื้อสายโลหิตโดยตรงของบุตรบุญธรรมแต่อย่างใด จึงไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่บุตรบุญธรรม

⁹² ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 773/2528. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 30 มิถุนายน].

⁹³ ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 290/2494. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, มิถุนายน 30].

5) สิทธิของบุตรบุญธรรมในการสืบมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1607 การถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้นถือว่าเป็นการเฉพาะตัว ผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดจะสืบมรดกต่อไปเหมือนหนึ่งทายาทนั้นตายแล้ว บุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานจึงมีสิทธิสืบมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมได้ หากบุตรบุญธรรมของบุตรบุญธรรมจะสืบมรดกของบุตรบุญธรรม ต้องพิจารณาว่าการสืบมรดกเป็นการเฉพาะตัวและไม่ว่าจะเป็นบุตรบุญธรรมหรือบุตรของบุตรบุญธรรม เมื่อมีฐานะเป็นผู้สืบสันดานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 ก็มีสิทธิที่จะสืบมรดกของบุตรบุญธรรมได้

4.3.1.12 สิทธิของบุตรบุญธรรมในการทำประกันชีวิตของผู้รับบุตรบุญธรรม

บุตรบุญธรรมกับผู้รับบุตรบุญธรรมต่างก็ทำประกันชีวิตต่อกันได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/28 มาตรา 1563 และมาตรา 1564 เนื่องจากทั้งสองฝ่ายต่างมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ฉะนั้นบุคคลใดจะทำประกันชีวิตให้แก่กันได้บุคคลนั้นต้องมีความสัมพันธ์ในครอบครัวตามกฎหมาย กล่าวคือ ต้องมีกฎหมายกำหนดให้บุคคลทั้งสองมีสิทธิและหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูต่อกัน ด้วยเหตุผลนี้บุตรบุญธรรมจึงมีสิทธิทำประกันชีวิตของผู้รับบุตรบุญธรรม

4.3.1.13 สิทธิของบุตรบุญธรรมในการเลิกรับบุตรบุญธรรม การเลิกรับบุตรบุญธรรมเกิดขึ้นได้ 2 กรณี 1) การเลิกโดยความตกลงกันในระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมและ 2) เลิกโดยการฟ้องคดีขอเลิกการรับบุตรบุญธรรม

1) การเลิกโดยความตกลงกันในระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรม⁹⁴ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/31⁹⁵ บัญญัติให้บุตรบุญธรรมที่บรรลุนิติภาวะแล้ว อาจทำความตกลงเลิกการรับบุตรบุญธรรมเมื่อใดก็ได้ โดยมีต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลใดอีก

⁹⁴ รัชฎา เอกบุตร. อ้างแล้ว. หน้า 229.

⁹⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 1598/31 บัญญัติว่า “การเลิกรับบุตรบุญธรรม ถ้าบุตรบุญธรรมบรรลุนิติภาวะแล้วจะเลิกโดยความตกลงกันในระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมเมื่อใดก็ได้

ถ้าบุตรบุญธรรมยังไม่บรรลุนิติภาวะ การเลิกรับบุตรบุญธรรมจะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับความยินยอมของบิดามารดาและให้นำมาตรา 1598/20 และมาตรา 1598/21 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีที่ได้รับความยินยอมเป็นบุตรบุญธรรมตามมาตรา 1598/21 วรรค 2 มาตรา 1598/22 มาตรา 1598/23 มาตรา 1598/24 หรือมาตรา 1598/26 วรรค 2 ถ้าบุตรบุญธรรมยังไม่บรรลุนิติภาวะ การเลิกรับบุตรบุญธรรมให้กระทำได้อต่อเมื่อมีคำสั่งศาลโดยคำร้องขอของผู้มีส่วนได้เสียหรืออัยการ

การเลิกรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมาย”.

หากบุตรบุญธรรมยังไม่บรรลุนิติภาวะ การเลิกรับบุตรบุญธรรมจะต้องได้รับความยินยอมจากบิดาและมารดาของบุตรบุญธรรมก่อน และถ้าบุตรบุญธรรมมีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี บริบูรณ์ต้องได้รับความยินยอมจากบุตรบุญธรรมผู้นั้นด้วย เนื่องจากผู้เยาว์ที่มีอายุครบ 15 ปี บริบูรณ์ ย่อมมีความรู้สึกรู้คิดชอบว่าควรจะเป็นบุตรบุญธรรมต่อไปหรือไม่

ถ้าบุตรบุญธรรมยังไม่บรรลุนิติภาวะ และการรับบุตรบุญธรรมเป็นกรณีดังต่อไปนี้ คือ ศาลอนุญาตแทนบิดามารดากรณีที่ไม่มีบิดามารดา หรือบิดามารดาไม่ให้ความยินยอม⁶⁶ ผู้มีอำนาจ ให้ความยินยอมแทนสถานสงเคราะห์เด็กเป็นผู้ยินยอม⁶⁷ ผู้มีอำนาจ ให้ความยินยอมแทนสถานสงเคราะห์เด็กเป็นผู้ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม โดยตนเองจะเป็นผู้รับบุตรบุญธรรม⁶⁸ และ

⁶⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 1598/21 บัญญัติว่า “การรับผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรมจะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับความยินยอมของบิดาและมารดาของผู้จะเป็นบุตรบุญธรรม ในกรณีที่บิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่งตายหรือถูกถอนอำนาจปกครองต้องได้รับความยินยอมของมารดาหรือบิดาซึ่งยังมีอำนาจปกครอง

ถ้าไม่มีผู้มีอำนาจ ให้ความยินยอมดังกล่าวในวรรคหนึ่ง หรือมีแต่บิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่งหรือทั้งสองคนไม่สามารถแสดงเจตนา ให้ความยินยอมได้หรือไม่ ให้ความยินยอม และการ ไม่ ให้ความยินยอม นั้นปราศจากเหตุผลอันสมควรและเป็นปฏิปักษ์ต่อสุขภาพ ความเจริญ หรือสวัสดิภาพของผู้เยาว์ มารดาหรือบิดาหรือผู้ประสงค์จะขอรับบุตรบุญธรรมหรืออัยการจะร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งอนุญาตแทนการ ให้ความยินยอมตามวรรคหนึ่งก็ได้”.

⁶⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 1598/22 บัญญัติว่า “ในการรับผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรม ถ้าผู้เยาว์เป็นผู้ถูกทอดทิ้งและอยู่ในความดูแลของสถานสงเคราะห์เด็กตามกฎหมายว่าด้วยการสงเคราะห์และคุ้มครองเด็ก ให้สถานสงเคราะห์เด็กเป็นผู้ ให้ความยินยอมแทนบิดาและมารดา ถ้าสถานสงเคราะห์เด็กไม่ ให้ความยินยอม ให้ นำความในมาตรา 1598/21 วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม” และมาตรา 1598/23 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้เยาว์มิได้ถูกทอดทิ้ง แต่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของสถานสงเคราะห์เด็กตามกฎหมายว่าด้วยการสงเคราะห์และคุ้มครองเด็กบิดาและมารดา หรือบิดาหรือมารดาในกรณีที่มารดาหรือบิดาคนใดคนหนึ่งตายหรือถูกถอนอำนาจปกครอง จะทำหนังสือมอบอำนาจให้สถานสงเคราะห์เด็กดังกล่าวเป็นผู้มีอำนาจ ให้ความยินยอมในการรับผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรมแทนตนก็ได้ ในกรณีเช่นนั้นให้นำความในมาตรา 1598/22 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

หนังสือมอบอำนาจตามวรรคหนึ่งจะถอนเสียมิได้ตราบเท่าที่ผู้เยาว์ยังอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของสถานสงเคราะห์เด็กนั้น”.

⁶⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 1598/24 บัญญัติว่า “ผู้มีอำนาจ ให้ความยินยอมแทนสถานสงเคราะห์เด็กในการรับบุตรบุญธรรมตามมาตรา 1598/22 หรือมาตรา 1598/23 จะรับผู้เยาว์ซึ่งอยู่ในความดูแลหรืออยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของสถานสงเคราะห์เด็กนั้นเป็นบุตรบุญธรรมของตนเองได้ต่อเมื่อศาลได้มีคำสั่งอนุญาตตามคำขอของผู้ยื่นแทนการ ให้ความยินยอมของสถานสงเคราะห์เด็ก”.

การรับผู้เยาว์ซึ่งเป็นบุตรบุญธรรมของกลุ่มสมรสอีกฝ่ายหนึ่งอยู่ก่อนแล้วเป็นบุตรบุญธรรมของตน⁹⁹ ให้ผู้มีส่วนได้เสียหรืออัยการเป็นผู้ร้องขอต่อศาลเพื่อให้มีคำสั่งเลิกรับบุตรบุญธรรม

2) เลิกโดยการฟ้องคดีขอลีกการรับบุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/33 และมาตรา 1598/35¹⁰⁰

(1) ผู้รับบุตรบุญธรรมทำการชั่วร้ายไม่ว่าจะเป็นความผิดอาญาหรือไม่ เป็นเหตุให้บุตรบุญธรรมอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง หรือถูกเกลียดชัง หรือได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควร บุตรบุญธรรมมีสิทธิฟ้องเลิกการรับบุตรบุญธรรมได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/33 (1) เช่น ผู้รับบุตรบุญธรรมข่มขืนกระทำชำเรา หรือการเป็นชู้กับภริยาของบุตรบุญธรรม เป็นต้น

(2) ผู้รับบุตรบุญธรรมกระทำการหมิ่นประมาทหรือเหยียดหยามบุตรบุญธรรม หรือบุพการีของบุตรบุญธรรมอันเป็นการร้ายแรง

การหมิ่นประมาทหรือเหยียดหยามตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/33 (2) ต้องกระทำต่อบุตรบุญธรรมหรือบุพการีของบุตรบุญธรรม เช่น ผู้รับบุตรบุญธรรมพูดกับบุคคลทั่วไปว่ามารดาของบุตรบุญธรรมซึ่งเป็นหญิงหม้ายกระทำชู้กับเพื่อนบ้านเป็นอาชญา และต้องเป็นการกระทำอันเป็นการร้ายแรงด้วย บุตรบุญธรรมมีสิทธิที่จะฟ้องเลิกรับบุตรบุญธรรมได้

(3) ผู้รับบุตรบุญธรรมกระทำการประทุษร้ายบุตรบุญธรรม หรือบุพการี หรือคู่สมรสของบุตรบุญธรรม เป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจอย่างร้ายแรง และการกระทำนั้นเป็นความผิดที่มีโทษทางอาญา บุตรบุญธรรมฟ้องเลิกรับบุตรบุญธรรมได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/33 (3) เช่น ผู้รับบุตรบุญธรรมทำร้ายร่างกายบุตรบุญธรรมหรือคู่สมรสของบุตรบุญธรรมจนบาดเจ็บสาหัส หากการประทุษร้ายนั้นไม่ทำให้เกิดอันตรายอย่างร้ายแรงหรือไม่เป็นความผิดทางอาญา บุตรบุญธรรมไม่อาจฟ้องเลิกรับบุตรบุญธรรมได้

⁹⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 1598/26 บัญญัติว่า “ผู้เยาว์ที่เป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลใดอยู่จะเป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่นอีกในขณะเดียวกันไม่ได้ เว้นแต่เป็นบุตรบุญธรรมของกลุ่มสมรสของผู้รับบุตรบุญธรรม ถ้าคู่สมรสฝ่ายหนึ่งจะจดทะเบียนรับผู้เยาว์ซึ่งเป็นบุตรบุญธรรมของกลุ่มสมรสอีกฝ่ายหนึ่งเป็นบุตรบุญธรรมของตนด้วยจะต้องได้รับความยินยอมของกลุ่มสมรสซึ่งเป็นผู้รับบุตรบุญธรรมอยู่แล้วและมีให้นำมาตรา 1598/21 มาใช้บังคับ”.

¹⁰⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 1598/35 บัญญัติว่า “การฟ้องเลิกการรับบุตรบุญธรรม ถ้าบุตรบุญธรรมมีอายุไม่ครบสิบห้าปีบริบูรณ์ ให้บิดามารดาโดยกำเนิดเป็นผู้มีอำนาจฟ้องแทน แต่ถ้าบุตรบุญธรรมมีอายุสิบห้าปีบริบูรณ์แล้ว บุตรบุญธรรมฟ้องได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ใด

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง อัยการจะฟ้องคดีแทนบุตรบุญธรรมก็ได้”.

(4) ผู้รับบุตรบุญธรรมไม่อุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมมีสิทธิฟ้องเลิกการรับบุตรบุญธรรมได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/33 (4) ผู้รับบุตรบุญธรรมมีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมตามมาตรา 1564 กล่าวคือ ผู้รับบุตรบุญธรรมต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ และหากบุตรบุญธรรมบรรลุนิติภาวะแล้วแต่ทพพลภาพและไม่สามารถหาเลี้ยงตนเองได้ ผู้รับบุตรบุญธรรมยังมีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูต่อไป ฉะนั้นเมื่อผู้รับบุตรบุญธรรมไม่อุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมที่ทพพลภาพและไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้ บุตรบุญธรรมฟ้องเลิกการรับบุตรบุญธรรมได้

(5) ผู้รับบุตรบุญธรรมจงใจละทิ้งบุตรบุญธรรมไปเกินหนึ่งปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/33 (5)

(6) ผู้รับบุตรบุญธรรมต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเกินสามปี เว้นแต่ความผิดที่กระทำโดยประมาท ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/33 (6) แต่ถ้าหากความผิดนั้นได้กระทำโดยประมาท ย่อมไม่เป็นเหตุในการฟ้องเลิกการรับบุตรบุญธรรมได้และไม่ถือว่าผู้กระทำมีเจตนาชั่วแอบแฝงอยู่

(7) ผู้รับบุตรบุญธรรมทำผิดหน้าที่บิดามารดาและการกระทำนั้นเป็นการละเมิดหรือไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือการกระทำหน้าที่ของผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นเหตุให้เกิดหรืออาจเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมมีสิทธิฟ้องเลิกการรับบุตรบุญธรรมได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/33 (7) การไม่ปฏิบัติหน้าที่ของผู้รับบุตรบุญธรรมจนเป็นเหตุให้บุตรบุญธรรมฟ้องเลิกการรับบุตรบุญธรรมดังนี้ ไม่อุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ หรือไม่จัดการทรัพย์สินของบุตรบุญธรรมด้วยความระมัดระวังเช่นวิญญูชนพึงกระทำ หรือเอาเงินได้ของบุตรบุญธรรมไปใช้จ่ายนอกเหนือจากที่กำหนดในมาตรา 1573 หรือผู้รับบุตรบุญธรรมทำนิติกรรมที่เกี่ยวกับทรัพย์สินของบุตรบุญธรรมตามมาตรา 1574 โดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล

(8) ผู้รับบุตรบุญธรรมถูกถอนอำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมด และเหตุที่ถูกถอนอำนาจปกครองนั้นมีพฤติการณ์แสดงให้เห็นว่าผู้นั้นไม่สมควรเป็นผู้รับบุตรบุญธรรมต่อไป บุตรบุญธรรมมีสิทธิฟ้องเลิกการรับบุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/33 (8) และกรณีผู้รับบุตรบุญธรรมซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองแทนบิดามารดาของบุตรบุญธรรมถูกถอนอำนาจปกครองตามมาตรา 1582 ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือแต่บางส่วนจากพฤติการณ์ต่อไปนี้ ผู้รับบุตรบุญธรรมใช้อำนาจปกครองเกี่ยวกับตัวบุตรบุญธรรมโดยมิชอบ เหมยนต์บุตรบุญธรรมเป็นประจำ หรือผู้รับบุตรบุญธรรมประพฤติดัวชั่วร้าย หรือจัดการทรัพย์สินของ

บุตรบุญธรรมในทางที่ผิดจนอาจเป็นภัยเหล่านี้เป็นต้น เมื่อผู้รับบุตรบุญธรรมถูกศาลสั่งถอนอำนาจปกครองแล้ว บุตรบุญธรรมย่อมมีสิทธิฟ้องขอเลิกรับบุตรบุญธรรมได้¹⁰¹

การฟ้องคดีขอเลิกรับบุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/35 นั้น อาจฟ้องโดยฝ่ายผู้รับบุตรบุญธรรม หรือบุตรบุญธรรม การฟ้องคดีโดยบุตรบุญธรรมนั้นกฎหมายได้กำหนดไว้ว่า ถ้าบุตรบุญธรรมมีอายุน้อยกว่า 15 ปีบริบูรณ์ บุตรบุญธรรมจะฟ้องคดีเองไม่ได้ต้องให้บิดามารดาโดยกำเนิดเป็นผู้ฟ้องคดีแทน แต่หากบุตรบุญธรรมนั้นมีอายุตั้งแต่ 15 ปีบริบูรณ์ บุตรบุญธรรมสามารถฟ้องคดีได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลใด แต่อย่างไรก็ตามพนักงานอัยการก็มีอำนาจฟ้องคดีขอเลิกการรับบุตรบุญธรรมแทนบุตรบุญธรรมได้โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะเป็นผู้เยาว์หรือบรรลุนิติภาวะแล้ว เช่น บุตรบุญธรรมมีอายุ 10 ปีบริบูรณ์ ไม่มีบิดามารดาหรือมี แต่บิดามารดาไม่ยอมฟ้องคดีให้โดยไม่มีเหตุผลอันสมควรบุตรบุญธรรมก็ย่อมขอให้อัยการฟ้องคดีแทนได้¹⁰²

4.3.2 หน้าที่ของบุตรบุญธรรม

บุตรบุญธรรมมีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูผู้รับบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/28 วรรค 2 ประกอบมาตรา 1563 ถ้าบุตรบุญธรรมไม่ทำหน้าที่ดังกล่าว ผู้รับบุตรบุญธรรมย่อมฟ้องบุตรบุญธรรมเพื่อเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูได้ หลักการฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูให้พิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/38 ศาลจะใช้ดุลพินิจให้ชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูมากน้อยเพียงใดก็ได้ และผู้รับบุตรบุญธรรมมีสิทธิฟ้องเรียกค่าขาดไร้อุปการะจากบุคคลอื่นที่มาทำละเมิด ทำให้บุตรบุญธรรมถึงแก่ความตายตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ในส่วนของสิทธิของผู้รับบุตรบุญธรรม

4.4 สิทธิของบุตรบุญธรรมตามกฎหมายอื่น

4.4.1 สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามประมวลกฎหมายอาญา

4.4.1.1 กรณีผู้รับบุตรบุญธรรมกระทำต่อบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 71 ในเรื่องความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ซึ่งโดยหลักกฎหมายถือว่าเป็นความผิดอันยอมความกันไม่ได้ แต่ถ้าเป็นการกระทำที่บุพการีกระทำต่อผู้สืบสันดาน ให้เป็นความผิดที่ยอมความกันได้ หรือศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ได้ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา หมายถึงความผิดฐานลักทรัพย์ รวมถึงในเหตุฉกรรจ์ด้วย ความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ นื้อ โกง รวมถึง

¹⁰¹ รัชฎา เอกบุตร. อ่างแล้ว. หน้า 235.

¹⁰² รัชฎา เอกบุตร. อ่างแล้ว. หน้า 236.

ฉ้อโกงเจ้าหนี้ ความผิดฐานยักยอกรับของโจร ทำให้เสียหาย และความผิดฐานบุกรุก ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายเป็นการมุ่งเน้นไปถึงบุพการีกับผู้สืบสันดานตามความเป็นจริงเท่านั้น ไม่รวมถึงการกระทำที่ผู้รับบุตรบุญธรรมกระทำต่อบุตรบุญธรรม ซึ่งไม่อาจจะเป็นความผิดที่ยอมความกันได้เนื่องจากบุคคลทั้งสองไม่ใช่ผู้สืบสายโลหิตโดยตรง ดังนั้นหากบุคคลทั้งสองกระทำผิดตามที่กล่าวมาแต่ต้น ผู้กระทำผิดจะยกประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 71 ขึ้นกล่าวอ้างเพื่อเป็นคุณแก่ตนไม่ได้¹⁰³

การตีความในคดีอาญาจะต้องตีความโดยเคร่งครัด จึงไม่ชอบที่จะนำบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้ตีความกับคำว่า “ผู้สืบสันดาน” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 71 วรรค 2 เพื่อให้มีความหมายเช่นเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉะนั้น บุตรบุญธรรมจึงไม่ใช่ผู้สืบสันดานกระทำต่อบุพการีตามความหมายในมาตรา 71 วรรค 2 คดีความผิดจึงยอมความกันไม่ได้

4.4.1.2 กรณีผู้รับบุตรบุญธรรมกระทำต่อบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 285 ในเรื่องความผิดเกี่ยวกับเพศ ประกอบด้วย ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ข่มขืนกระทำชำเราเด็กอายุไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์ กระทำอนาจารแก่บุคคลอายุมากกว่า 15 ปีบริบูรณ์ กระทำอนาจารแก่เด็กอายุยังไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์ กรณีผู้เสียหายได้รับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย กระทำอนาจารแก่ชายหรือหญิงอายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ กระทำอนาจารแก่หญิงถ้าการกระทำผิดดังกล่าวได้กระทำต่อผู้สืบสันดาน ผู้กระทำต้องรับโทษหนักกว่าความผิดนั้นๆ หนึ่งในสาม หลักกฎหมายมาตรา 285 บัญญัติเพื่อให้สอดคล้องกับหลักศีลธรรมที่ไม่ให้บุพการีกระทำความผิดทางเพศกับผู้สืบสันดาน หากได้กระทำการดังกล่าวจะถูกครหานินทา ต่ำหนิ ตีเตียนจากสังคมนั้นเป็นอย่างมาก จนอาจถึงกับไม่มีบุคคลใดคบหาเข้าร่วมสมาคมต่อกัน ในกรณีที่ผู้รับบุตรบุญธรรมกระทำต่อบุตรบุญธรรม ถึงแม้ว่าบุตรบุญธรรมไม่ใช่ผู้สืบสันดานของผู้รับบุตรบุญธรรมก็ตาม แต่นักกฎหมายให้ความเห็นว่าผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมมีฐานะเช่นเดียวกับบิดากับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/28 ซึ่งรวมถึงความหมายการใช้อำนาจปกครองระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมที่มีต่อบุตรบุญธรรม จึงน่าจะอยู่ในบทบัญญัติตามความหมายในมาตรา 285¹⁰⁴ เป็นผลให้บุตรบุญธรรมได้รับความคุ้มครองให้ลงโทษผู้รับบุตรบุญธรรมให้หนักขึ้นกว่าปกติตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย แต่ทั้งนี้ไม่หมายความรวมถึง

¹⁰³ ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 956/2509. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 30 มิถุนายน].

¹⁰⁴ จิตติ ดิงศภัทย์. (2523). คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญามาตรา 2 ตอนที่ 1 (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์. หน้า 1809.

กรณีฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายกรณีชดเชยความผิดตามมาตรา 276 เท่านั้น ไม่ต้องรับโทษหนักขึ้นตามมาตรา 285¹⁰⁵

4.4.1.3 บุตรบุญธรรมไม่ต้องรับโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 289 บุตรบุญธรรมกระทำการฆ่าผู้รับบุตรบุญธรรมไม่ต้องรับโทษในเหตุจรรยาบรรณตามมาตรา 289 เจตนารมณ์ของกฎหมายเพื่อให้ลงโทษผู้ที่ฆ่าบิดามารดาให้ต้องรับโทษหนักกว่าการฆ่าบุคคลธรรมดาเนื่องจากบิดามารดาเป็นผู้มีพระคุณอย่างยิ่งต่อบุตร หากบุตรคนใดฆ่าบิดามารดาของตนถือว่าเป็นผู้ประพฤติน่ารุณต้องรับโทษสถานเดียวคือประหารชีวิต การจะลงโทษผู้กระทำผิดต้องนำหลักการตีความในคดีอาญามาใช้บังคับโดยต้องตีความอย่างเคร่งครัด ผู้รับบุตรบุญธรรมไม่ใช่บุพการีตามนัย มาตรา 289 ดังนั้นหากบุตรบุญธรรมกระทำการฆ่าผู้รับบุตรบุญธรรม จึงไม่ต้องรับโทษหนักขึ้นตามมาตรา 289 คงให้ลงโทษเพียงฐานฆ่าบุคคลธรรมดาตามมาตรา 288 ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี

4.4.2 สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

4.4.2.1 สิทธิของบุตรบุญธรรมในการเข้าเป็นคู่ความแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรมในคดีแพ่งตามมาตรา 42 เป็นเรื่องที่บุตรบุญธรรมเข้ามารับมรดกความของผู้รับบุตรบุญธรรม ตามบทบัญญัติของกฎหมายใช้คำว่า “ทายาทของผู้มรณะ” เข้ามาเป็นคู่ความแทนที่ผู้มรณะ “ทายาท” ในที่นี้หมายความรวมถึงบุตรบุญธรรมด้วยเพราะบุตรบุญธรรมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม ถือได้ว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงกับการแพ้หรือชนะในคดีแพ่งที่ผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นคู่ความไม่ว่าจะเป็น โจทก์หรือจำเลย ย่อมมีผลกระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ในทางทรัพย์สินของผู้รับบุตรบุญธรรมโดยตรง หากผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นฝ่ายแพ้คดีและถูกบังคับคดีก็ต้องบังคับเอาทรัพย์สิน ซึ่งต่อมาต้องตกเป็นกองมรดกของบุตรบุญธรรม ย่อมทำให้บุตรบุญธรรมได้รับความเสียหาย บุตรบุญธรรมจึงเข้ามารับมรดกความของผู้รับบุตรบุญธรรมได้ และการเข้ามาเป็นคู่ความแทนที่ผู้มรณะต้องเข้ามาเป็นคู่ความ ในขณะที่คดียังอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดี และก่อนศาลมีคำพิพากษา

4.4.2.2 สิทธิที่จะระงับไม่ให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาของผู้รับบุตรบุญธรรม ทำการบังคับทรัพย์สินของตนเองได้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 285 กำหนดให้ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปนี้จะไม่อยู่ในความรับผิดชอบของการบังคับคดี 1) เครื่องนุ่งห่มหลับนอนหรือเครื่องใช้ในครัวเรือน หรือเครื่องใช้สอยส่วนตัวรวมกันราคาไม่เกินห้าหมื่นบาท 2) เครื่องมือเครื่องใช้

¹⁰⁵ ศาลฎีกา. (2557). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 928/2502 และ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7795/2538. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supremecourt.or.th>. [2557, 17 กรกฎาคม].

ที่จำเป็นในการเลี้ยงชีพหรือประกอบวิชาชีพรวมกันราคาไม่เกินหนึ่งแสนบาท 3) วัตถุ เครื่องใช้ อุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ทำหน้าที่แทนหรือช่วยอวัยวะของลูกหนี้ตามคำพิพากษา 4) ทรัพย์สินที่โอนกันไม่ได้ตามกฎหมาย

ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาอันมีลักษณะเป็นส่วนตัวโดยแท้

ประโยชน์แห่งข้อยกเว้นที่บัญญัติไว้ในมาตรานี้ ให้ขยายไปถึงทรัพย์สิน 1)- 4) ที่เป็นของภริยาหรือของบุตรผู้เยาว์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งทรัพย์สินเหล่านี้ตามกฎหมายถือว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่อาจบังคับเอาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้”

ตามบทบัญญัติกฎหมายทรัพย์สินที่อยู่ใน 1)-4) ที่เป็นของบุตรผู้เยาว์ ภริยา หรือของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นทรัพย์สินที่ได้รับการยกเว้นไม่ตกอยู่ในการบังคับคดีของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ฉะนั้นทรัพย์สินใดที่เป็นของบุตรผู้เยาว์นอกเหนือจากที่บัญญัติไว้ให้ตกเป็นของบิดาผู้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงมีสิทธิบังคับเอาจากทรัพย์สินของบุตรผู้เยาว์ได้ เนื่องจากทรัพย์สินเหล่านี้ตกเป็นของบิดาผู้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา

แต่ถ้าเป็นเงินได้ของบุตรบุญธรรม ผู้รับบุตรบุญธรรมจะนำเงินได้นั้นมาเป็นกรรมสิทธิ์ของตนไม่ได้¹⁰⁶ เงินได้ของบุตรบุญธรรมในที่นี้หมายถึง เงินได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1573 ที่บัญญัติว่า “ถ้าบุตรมีเงินได้ ให้ใช้เงินนั้นเป็นค่าอุปการะเลี้ยงดูและการศึกษาก่อน ส่วนที่เหลือผู้ใช้อำนาจปกครองต้องเก็บรักษาไว้เพื่อส่งมอบแก่บุตร แต่ถ้าผู้ใช้อำนาจปกครองไม่มีเงินได้เพียงพอแก่การครองชีพตามสมควรแก่ฐานะ ผู้ใช้อำนาจปกครองจะใช้เงินนั้นตามสมควรก็ได้ เว้นแต่จะเป็นเงินได้ที่เกิดจากทรัพย์สินโดยการให้โดยเสน่หาหรือพินัยกรรมซึ่งมีเงื่อนไขว่ามีให้ผู้ใช้อำนาจปกครองได้ประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นๆ” กล่าวคือเงินของผู้เยาว์ที่ผู้ใช้อำนาจปกครองนำไปใช้จ่ายนั้นถือว่าเป็นเงินได้ของบุตรบุญธรรม เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะบังคับเอากับเงินได้ของบุตรบุญธรรมที่ผู้ใช้อำนาจปกครองนำไปใช้จ่ายไม่ได้ บุตรบุญธรรมจึงมีสิทธิระงับไม่ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของผู้รับบุตรบุญธรรมทำการบังคับเอาจากเงินได้ของบุตรบุญธรรม

¹⁰⁶ ว่าที่ ร.ต. ไกรฤกษ์ ทุมโฆษิต ให้คำอธิบายว่า หากเปิดโอกาสให้ผู้รับบุตรบุญธรรมมีสิทธินำเงินได้ของบุตรบุญธรรมมาเป็นกรรมสิทธิ์ของตนแล้ว จะเป็นช่องทางให้ผู้รับบุตรบุญธรรมที่มีเจตนาไม่สุจริตหาทางกอบโกยทรัพย์สินของบุตรบุญธรรมมาเป็นของตนให้มากที่สุด ซึ่งจะเป็นผลเสียแก่บุตรบุญธรรมได้ ทรัพย์สินดังกล่าวจึงไม่ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้รับบุตรบุญธรรมแต่ประการใด. อ้างถึงใน ไกรฤกษ์ ทุมโฆษิต, ว่าที่ ร.ต.. อ้างแล้ว. หน้า 183.

4.4.3 สิทธิจะได้รับการคุ้มครองไม่ให้ถูกระทำรุนแรงในครอบครัว ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 กำหนดให้มีวิธีการและขั้นตอนการดำเนินการ แตกต่างไปจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป โดยกำหนดให้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดที่ยอมความได้ รวมทั้งความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ให้เป็นความผิดที่ยอมความกันได้ เป็นการให้โอกาสผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวกลับเนื้อกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ และกำหนดให้ประชาชนทั่วไปที่ได้ทราบหรือพบเห็นการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบเพื่อดำเนินการช่วยเหลือผู้ถูกระทำ

กฎหมายฉบับนี้มีการบังคับใช้มาตรการทางสังคมสงเคราะห์ จิตวิทยาและการแพทย์ การไกล่เกลี่ยประนีประนอมให้โอกาสผู้กระทำปรับเปลี่ยนพฤติกรรมยับยั้งการกระทำผิดซ้ำให้มีการปรับปรุงสัมพันธภาพในครอบครัว และให้ศาลพยายามให้คู่ความได้ยอมความกัน โดยมุ่งถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นสำคัญ

บุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับการคุ้มครองหากถูกระทำรุนแรงในครอบครัว และบุคคลใดจะกระทำผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวได้ต้องเข้าองค์ประกอบ¹⁰⁷ ดังนี้ ต้องเป็นการกระทำระหว่างบุคคลในครอบครัว¹⁰⁸ และต้องกระทำอันมีลักษณะเป็นการกระทำความรุนแรงในครอบครัว¹⁰⁹

4.4.4 สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการขจัดกันแห่งกฎหมาย

การรับบุตรบุญธรรมนอกจากจะมีการรับบุตรบุญธรรมที่มีสัญชาติเดียวกันแล้ว อาจมีการรับบุคคลอีกสัญชาติหนึ่งมาเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้ กฎหมายที่ใช้บังคับคือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการขจัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481¹¹⁰ แยกพิจารณา ดังนี้

¹⁰⁷ ประคอง เตกฉัตร. (2555). “การคุ้มครองผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว”. *คู่มือกฎหมาย*, เล่มที่ 3 ปีที่ 59, หน้า 163-164.

¹⁰⁸ บุคคลในครอบครัว หมายถึง คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม รวมทั้งบุคคลต่างๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน.

¹⁰⁹ ความรุนแรงในครอบครัว หมายความว่า การกระทำใดๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับ หรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดที่มีขอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท.

¹¹⁰ พระราชบัญญัติว่าด้วยการขจัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481. มาตรา 35 บัญญัติว่า “ถ้าผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมมีสัญชาติเดียวกัน การรับบุตรบุญธรรมให้เป็นไปตามกฎหมายสัญชาติของบุคคลนั้นๆ

1) กรณีที่ผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมมีสัญชาติเดียวกัน การรับบุตรบุญธรรมนั้นจะต้องเป็นไปตามกฎหมายสัญชาติของบุคคลทั้งสองร่วมกัน

2) กรณีที่ผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมมีสัญชาติต่างกัน ความสามารถ เงื่อนไขของการรับบุตรบุญธรรม ต้องเป็นไปตามกฎหมายสัญชาติของกลุ่มแต่ละฝ่าย เช่น ความสามารถในการรับบุตรบุญธรรมตามกฎหมายไทยบัญญัติว่า ผู้รับบุตรบุญธรรมต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี บริบูรณ์ และต้องมีอายุมากกว่าบุตรบุญธรรมอย่างน้อย 15 ปี หรือในเรื่องเงื่อนไขการรับบุตรบุญธรรมกฎหมายไทยบัญญัติว่า ถ้าเป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลหนึ่งแล้วจะเป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่นอีกไม่ได้ เช่นนี้กฎหมายที่ใช้บังคับให้เป็นไปตามกฎหมายของสัญชาติของแต่ละฝ่าย ส่วนเรื่องผลแห่งการรับบุตรบุญธรรม กฎหมายบัญญัติว่าบุตรบุญธรรมมีสิทธิที่จะใช้ชื่อสกุลของผู้รับบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมมีฐานะเช่นเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม กฎหมายว่าด้วยการชดกันแห่งกฎหมายบัญญัติให้นำกฎหมายสัญชาติของผู้รับบุตรบุญธรรมมาใช้บังคับ¹¹¹

3) กรณีคนไทยรับบุคคลต่างชาตินับบุตรบุญธรรม บุคคลต่างชาตินับบุตรบุญธรรมไม่อาจได้สัญชาติไทยตามผู้รับบุตรบุญธรรมได้ เพราะการที่บุคคลใดจะได้สัญชาตินั้นให้ยึดหลักการสืบสายโลหิตและหลักดินแดนเป็นสำคัญ ไม่อาจถือสัญชาติของผู้รับบุตรบุญธรรมได้ เพราะบุตรบุญธรรมไม่ได้กำเนิดหรือได้สายโลหิตมาจากผู้รับบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมจึงไม่ได้สัญชาติไทยเพราะเหตุดังกล่าว¹¹² ซึ่งต่างจากการรับบุตรบุญธรรมของประเทศอังกฤษที่ชาวอังกฤษรับคนต่างชาติเป็นบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมจะมีสัญชาติอังกฤษตามผู้รับบุตรบุญธรรมตั้งแต่วันที่มิคำสั่งศาลให้รับเป็นบุตรบุญธรรม และเด็กที่อยู่ภายใต้บังคับของอังกฤษจะไม่สูญเสียสัญชาติอังกฤษ หากเป็นบุตรบุญธรรมของผู้รับบุตรบุญธรรมที่ไม่ใช่ชาวอังกฤษ¹¹³ เช่นเดียวกับกฎหมายสัญชาติเยอรมัน Nationality Act มาตรา 6 ชาวเยอรมันรับคนต่างชาติเป็นบุตรบุญธรรม เช่นนี้

ถ้าผู้รับบุตรบุญธรรมมีสัญชาติต่างกัน ความสามารถและเงื่อนไขแห่งการรับบุตรบุญธรรมให้เป็นไปตามกฎหมายสัญชาติของกลุ่มแต่ละฝ่าย แต่ผลแห่งการรับบุตรบุญธรรมระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายสัญชาติของผู้รับบุตรบุญธรรม

สิทธิและหน้าที่ระหว่างบุตรบุญธรรมกับครอบครัวของตนตามกำเนิดนั้น ให้เป็นไปตามกฎหมายสัญชาติของผู้รับบุตรบุญธรรม”.

¹¹¹ คณิง ฤาไชย. (2549). *คำอธิบายว่าด้วยการชดกันแห่งกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 122-123.

¹¹² วิเชียร วัฒนกุล. (2505). *กฎหมายระหว่างประเทศ คำอธิบายแผนกคดีเมือง*. พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 99-100.

¹¹³ E.L. Johnson. (1965). *Family Law*. London: Sweet & Maxwell. p.286.

บุตรบุญธรรมจะได้สัญชาติตามผู้รับบุตรบุญธรรม เฉพาะกรณีที่บุตรบุญธรรมมีอายุต่ำกว่า 18 ปี บริบูรณ์เท่านั้น¹¹⁴

4) กรณีที่ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมมีสัญชาติต่างกัน สิทธิและหน้าที่ระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรม ให้บังคับตามกฎหมายสัญชาติของผู้รับบุตรบุญธรรมไม่ว่าผู้รับบุตรบุญธรรมจะเป็นบิดาบุญธรรมหรือมารดาบุญธรรม¹¹⁵

4.4.5 สิทธิในการได้รับการแก้ไขรายการในทะเบียนบ้าน

การรับผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรมตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ (สาธารณรัฐฝรั่งเศส) โดยบุคคลทั้งสองไม่ได้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยการรับบุตรบุญธรรมอันเป็นผลให้การรับบุตรบุญธรรมไม่สมบูรณ์ตามกฎหมายไทย แต่ถือว่ามีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายของประเทศที่มีการรับบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมมีสิทธิให้ผู้มีส่วนได้เสียร้องขอให้นายทะเบียนแห่งท้องที่ทำการบันทึกเกี่ยวกับฐานะแห่งครอบครัวของตน เพื่อเป็นหลักฐานในทางทะเบียนและเพื่อพิสูจน์ความสมบูรณ์ตามกฎหมาย¹¹⁶ ถือว่าเป็นการกระทำอันเกี่ยวกับฐานะแห่งครอบครัวที่ได้ทำขึ้นในต่างประเทศตามแบบแผนของประเทศนั้น ผู้มีส่วนได้เสียจะขอให้บันทึกการนั้นในประเทศสยามได้¹¹⁷ ดังนั้นบุตรบุญธรรมมีสิทธิร้องขอให้มีการแก้ไขรายการในทะเบียนบ้านเป็นการกระทำอันเกี่ยวกับฐานะแห่งครอบครัวได้¹¹⁸

4.4.6 สิทธิในการได้รับบำเหน็จตกทอด

บำเหน็จตกทอด หมายถึง เงินที่รัฐจ่ายเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่ทายาทของข้าราชการ หรือทหารกองหนุนมีเบี้ยหวัด หรือผู้รับบำนาญที่ถึงแก่ความตาย ซึ่งจ่ายเป็นเงินครั้งเดียว โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

¹¹⁴ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคุ้มครองสิทธิประชาชนระหว่างประเทศ. (2557). *การรับบุตรบุญธรรม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.humanright.ago.go.th/index.php?option=com_smf&Itemid=2. [2557, 17 กรกฎาคม].

¹¹⁵ ศาลฎีกา. (2557). *คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 294/2538*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.deka2007.supreme.court.or.th>. [2557, 17 กรกฎาคม].

¹¹⁶ พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478. มาตรา 3 (3) บัญญัติว่า “การบันทึก หมายความว่า การจดข้อความลงในทะเบียนเพื่อเป็นหลักฐานในการพิสูจน์”.

¹¹⁷ พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478. มาตรา 17 บัญญัติว่า “วรรค 1 ถ้าการใดๆ อันเกี่ยวกับฐานะแห่งครอบครัวได้ทำขึ้นในต่างประเทศตามแบบซึ่งกฎหมายแห่งประเทศที่ทำขึ้นนั้นบัญญัติไว้ ผู้มีส่วนได้เสียจะขอให้บันทึกในประเทศสยามก็ได้ แต่ต้องยื่นเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งการนั้น โดยมีคำรับรองถูกต้อง พร้อมกับคำแปลภาษาไทยซึ่งฝ่ายนั้นเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย”.

¹¹⁸ คณะกรรมการกฤษฎีกา คณะที่ 9 เรื่องเสร็จที่ 553/2542.

1) บำเหน็จตกทอดกรณีข้าราชการประจำหรือทหารกองหนุนมีเบี้ยหวัดถึงแก่ความตาย หมายถึง ข้าราชการตายในระหว่างรับราชการ หรือทหารกองหนุนมีเบี้ยหวัดตาย ถ้าความตายนั้นมิได้เกิดขึ้นจากการประพฤดิชั่วอย่างร้ายแรงของตนเอง

2) บำเหน็จตกทอดกรณีผู้รับบำนาญถึงแก่ความตาย หมายถึง ผู้รับบำนาญปกติหรือผู้มีสิทธิจะได้รับบำนาญปกติ หรือผู้รับบำนาญพิเศษเหตุทุพพลภาพถึงแก่ความตาย¹¹⁹

บุตรบุญธรรมถึงแม้ว่าจะไม่ใช่ทายาทผู้สืบสายโลหิตโดยตรงของผู้รับบุตรบุญธรรมก็ตาม กฎหมายก็ให้สิทธิแก่บุตรบุญธรรมที่จะได้รับบำเหน็จตกทอดจากผู้รับบุตรบุญธรรม¹²⁰ การที่กฎหมายบัญญัติว่า “บุตร” โดยไม่ได้ระบุอย่างชัดเจนว่าสิทธิได้รับบำเหน็จตกทอดนี้รวมถึงบุตรบุญธรรมด้วยหรือไม่ กรมบัญชีกลางจึงได้มีข้อหารือไปยังสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาว่าสิทธินี้ให้หมายความรวมถึงบุตรบุญธรรมด้วยหรือไม่¹²¹ คำวินิจฉัยข้อกฎหมายของคณะกรรมการกฤษฎีกา¹²²

¹¹⁹ กรมบัญชีกลาง. (2557). *บำเหน็จตกทอด*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: www2.cgd.go.th/prad/download/บําเหน็จบํานาญวิธีปฏิบัติในการขอรับบําเหน็จตกทอด.pdf. [2557, 17 กรกฎาคม].

¹²⁰ พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494. ลักษณะ 3 บำเหน็จตกทอด มาตรา 48 บัญญัติว่า “ข้าราชการผู้ใดตายในระหว่างการรับราชการอยู่ หรือทหารกองหนุนมีเบี้ยหวัดตาย ถ้าความตายนั้นมิได้เกิดขึ้นเนื่องจากการประพฤดิชั่วอย่างร้ายแรงของตนเอง ให้จ่ายเงินเป็นบำเหน็จตกทอดเป็นจำนวนตามเกณฑ์คำนวณให้แก่ (1) บุตร (2) สามีหรือภริยา (3) บิดามารดา”.

¹²¹ ข้อหารือกรมบัญชีกลางที่ กค. 0513/1187 ลงวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2538 หรือไปยังสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

¹²² บันทึก เรื่อง การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม (กรณีบำเหน็จตกทอดของ ร.อ. วันชัย จิตร โสภี) คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ 8) – เรื่องเสร็จที่ 408/2548 มาตรา 1598/25 และมาตรา 1598/27 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 22 พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ.2478

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติเรื่องการรับบุตรบุญธรรมไว้ว่า หากผู้ที่จะรับบุตรบุญธรรมหรือผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมมีคู่สมรสอยู่ ต้องได้รับความยินยอมของคู่สมรสนั้นก่อน และการรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อจดทะเบียนตามกฎหมาย ส่วนมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช 2478 ได้บัญญัติไว้ว่า ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมต้องร่วมกันร้องขอจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม และให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนต่อเมื่อทั้งสองฝ่ายให้สัตยาบันว่าได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งกฎหมายในเรื่องรับบุตรบุญธรรมตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ดังนั้น เมื่อนายทะเบียนรับจดทะเบียนการรับบุตรบุญธรรม ในเบื้องต้นย่อมถือได้ว่าได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งกฎหมายว่าด้วยเรื่องรับบุตรบุญธรรมแล้ว อีกทั้งทะเบียนการรับบุตรบุญธรรมเป็นเอกสารมหาชนที่เจ้าหน้าที่ได้ทำขึ้น ซึ่งกฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นเอกสารที่แท้จริงและถูกต้อง นอกจากนั้น ทะเบียนการรับบุตรบุญธรรมยังเป็นเอกสารที่แสดงถึงฐานะของบุคคล ซึ่งต้องมีความแน่นอนสามารถยกขึ้นอ้างอิงหรือใช้ยืนยันบุคคลภายนอกได้จนกว่าจะมีคำพิพากษาของศาลให้เพิกถอน กรณีตามข้อหารือนี้แม้จะปรากฏข้อเท็จจริงภายหลังว่ายังมีภริยาอีกคนหนึ่งที่ไม่ได้ให้ความ

วินิจฉัยว่า ผู้รับบุตรบุญธรรมจดทะเบียนรับผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรมโดยปราศจากความยินยอมจาก คู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมแล้วก็ตาม ก็ต้องถือว่านายทะเบียนได้ดำเนินการเป็นที่ถูกต้องตาม มาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช 2478¹²³ ทุกประการ ตราบใดที่ยัง ไม่มีคำพิพากษาศาลให้มีการเลิกหรือเพิกถอนการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม ก็ต้องถือว่าเป็นการ จดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมที่ชอบด้วยกฎหมายเป็นผลให้บุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับบำเหน็จตกทอด จากผู้รับบุตรบุญธรรมในฐานะบุตรบุญธรรม

4.4.7 สิทธิที่ได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากผู้รับบุตรบุญธรรม ภายหลังจากการเลิกรับ บุตรบุญธรรม

ตามพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 มาตรา 31/1 วรรค 2 บัญญัติให้ บุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับการคุ้มครองภายหลังจากที่มีการเลิกรับบุตรบุญธรรม โดยมีข้อกำหนดว่า หากบุตรบุญธรรมยังเป็นเด็กและเคยอยู่ในความปกครองของสถานสงเคราะห์ในขณะที่มีการ จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม หรือไม่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่จะดูแลเด็กนั้น ได้อีก ต่อไป กฎหมายบัญญัติให้พนักงานเจ้าหน้าที่เข้ามามีบทบาทดำเนินการเพื่อช่วยเหลือให้เด็กได้รับการ สงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก¹²⁴ กล่าวคือ ผู้รับ

ยินยอมในการรับบุตรบุญธรรม แต่เมื่อมีการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมแล้วและยังไม่มีคำพิพากษาของศาลให้ เลิกหรือเพิกถอนการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมดังกล่าวย่อมถือได้ว่าเป็น การจดทะเบียนที่ชอบด้วยกฎหมาย การรับบุตรบุญธรรมจึงถือว่าสมบูรณ์ บุตรบุญธรรมคนนั้นย่อมมีสิทธิรับ บำเหน็จตกทอดในฐานะบุตรบุญธรรมของผู้รับบุตรบุญธรรมได้.

¹²³ พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478. มาตรา 22 บัญญัติว่า “การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม ให้ผู้รับ บุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมเป็นผู้ร้องขอให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนต่อเมื่อทั้งสองฝ่ายให้ถ้อยคำว่าได้ ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งกฎหมายในเรื่องรับบุตรบุญธรรมครั้งที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ถ้าปรากฏต่อนายทะเบียนว่าการมิได้เป็นไปตามเงื่อนไขที่ว่านั้นหรือถ้อยคำที่ได้ให้ไว้ไม่เป็นจริง ห้ามมิให้รับจด ทะเบียน

ถ้านายทะเบียนไม่ยอมรับจดทะเบียนการรับบุตรบุญธรรม ผู้ร้องขอจดทะเบียนฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะยื่นคำ ร้องต่อศาลก็ได้โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลเมื่อศาลได้ส่วนได้ความว่าการได้เป็นไปตามเงื่อนไขแห่ง กฎหมายครบถ้วนแล้ว ก็ให้ศาลมีคำสั่งไปให้รับจดทะเบียน”.

¹²⁴ พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 (2553). มาตรา 31/1 วรรค 2 บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการเลิกรับบุตรบุญธรรม หากบุตรบุญธรรมนั้นยังเป็นเด็ก และเด็กนั้นเคยอยู่ในความ ปกครองของสถานสงเคราะห์ในขณะที่มีการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมหรือไม่มีบิดามารดาหรือ ผู้ปกครองที่จะดูแลเด็กนั้นต่อไป ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการเพื่อจัดให้เด็กได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครอง สวัสดิภาพตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก โดยผู้รับบุตรบุญธรรมที่เลิกรับบุตรบุญธรรมนั้นยังคงมีหน้าที่ใน การเสียค่าใช้จ่ายในการอุปการะเลี้ยงดูและการศึกษาตามสมควรและตามความสามารถของตนจนกว่าเด็กนั้นจะ

บุตรบุญธรรมยังต้องให้การศึกษาตามสมควร และต้องอุปการะเลี้ยงดูตามความสามารถของผู้รับบุตรบุญธรรมจนกว่าเด็กนั้นจะบรรลุนิติภาวะ และต้องอุปการะเลี้ยงดูต่อไปหากเด็กเป็นคนพิการหรือทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองไม่ได้ถึงแม้จะบรรลุนิติภาวะแล้วก็ตาม

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ผู้รับบุตรบุญธรรมก็ไม่ต้องอุปการะบุตรบุญธรรมอีกต่อไป หากปรากฏว่าบุตรบุญธรรมกระทำการตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/33 (1) (2) (3) หรือ (6) กล่าวคือ (1) บุตรบุญธรรมกระทำชั่วร้ายเป็นเหตุให้ผู้รับบุตรบุญธรรมอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง (2) บุตรบุญธรรมหมิ่นประมาทหรือเหยียดหยามผู้รับบุตรบุญธรรม (3) บุตรบุญธรรมกระทำการประทุษร้ายต่อผู้รับบุตรบุญธรรม (6) บุตรบุญธรรมต้องโทษจำคุกเกินกว่า 3 ปีขึ้นไป ทั้งนี้หากบุตรบุญธรรมประพฤติตนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/33 (4) (5) (7) (8) ผู้รับบุตรบุญธรรมยังคงต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมต่อไป หรือกรณีมีผู้รับบุตรบุญธรรมคนใหม่มารับอุปการะเลี้ยงดูแทน บุตรบุญธรรมก็จะไม่มีสิทธิเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากผู้รับบุตรบุญธรรมอีกต่อไป

4.4.8 สิทธิในการร้องขอเพื่อตรวจสอบสภาพความเป็นอยู่ของผู้รับบุตรบุญธรรม

ตามพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 มาตรา 16 กล่าวถึงสิทธิของผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมสามารถร้องขอต่ออธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ในการเข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของผู้รับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม โดยจะต้องทำการระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก เพื่อพบ สอบถาม สืบหาข้อเท็จจริง รวมถึงรวบรวมเอกสาร และหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่และการเลี้ยงดูเด็กหรือตรวจตรา การปฏิบัติงานขององค์กรสวัสดิภาพเด็กกับมีอำนาจตรวจค้นสถานที่ดังกล่าวเพื่อพบตัวเด็กหรือนำเด็กกลับคืน แต่การตรวจค้นเช่นนี้จะกระทำได้ต่อเมื่อต้องได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีหรือผู้ว่าราชการจังหวัด และได้แสดงหนังสือนั้นให้เจ้าของหรือผู้รักษาสถานที่ซึ่งจะค้นตรวจดู

การตรวจสอบสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ของผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม ถือว่าเป็นสิทธิของผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมในอนาคตซึ่งกฎหมายได้ให้สิทธิในการร้องขอเพื่อตรวจสอบ ผู้รับบุตรบุญธรรมในระหว่างขั้นตอนการขอรับบุตรบุญธรรม หากภายหลังผู้รับบุตรบุญธรรมได้

บรรลุนิติภาวะและจำต้องเสียค่าใช้จ่ายในการอุปการะเลี้ยงดูต่อไปหากเด็กนั้นเป็นคนพิการหรือทุพพลภาพหาเลี้ยงตนเองไม่ได้แม้ว่าจะบรรลุนิติภาวะแล้ว เว้นแต่ในกรณีที่บุตรบุญธรรมกระทำการต้องด้วย มาตรา 1598/33 (1) (2) (3) หรือ (6) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือมีผู้รับบุตรบุญธรรมผู้อื่นรับอุปการะเลี้ยงดู บุตรบุญธรรมผู้นั้นไม่มีสิทธิได้ค่าอุปการะเลี้ยงดูตามความในมาตรานี้ ทั้งนี้ ในการเรียกหรือค่าใช้จ่ายในการอุปการะเลี้ยงดูและการศึกษาดังกล่าว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการและพนักงานอัยการจะฟ้องคดีแทนก็ได้”

ทดลองเลี้ยงดูผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมตามกระบวนการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จะได้รับอนุมัติให้รับเป็นบุตรบุญธรรมตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้ สิทธิที่กล่าวถึงนี้ถือว่าเป็นสิทธิของบุตรบุญธรรมที่สามารถทำได้¹²⁵

4.4.9 สิทธิในการได้รับเงินบำเหน็จในกรณีที่ลูกจ้างประจำถึงแก่ความตาย

ในกรณีที่ลูกจ้างประจำเสียชีวิต เงินบำเหน็จดังกล่าวถือเป็นมรดกของลูกจ้างประจำ ซึ่งตามระเบียบให้จ่ายแก่ทายาทผู้รับมรดกโดยอนุโลม ดังนั้น บุตรบุญธรรมก็มีสิทธิได้รับบำเหน็จดังกล่าวเนื่องจากตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 บัญญัติว่า “บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วและบุตรบุญธรรมนั้น ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตรชอบด้วยกฎหมายตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้” เช่นนี้เงินบำเหน็จย่อมเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์¹²⁶ ซึ่งในที่นี้หมายถึงบุตรบุญธรรมในฐานะผู้สืบสันดาน

4.4.10 สิทธิในการหักลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา และการได้รับดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร ตามประมวลรัษฎากร พ.ศ. 2481 ดังนี้

1) สิทธิของบุตรบุญธรรมในการหักลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา กรณีเลี้ยงดูผู้รับบุตรบุญธรรมที่พิการหรือทุพพลภาพ

¹²⁵ พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 (2553). มาตรา 16 บัญญัติว่า “เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ อธิบดี ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ มีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) เข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของบิดามารดา ผู้ปกครอง ผู้ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม สถานสงเคราะห์ สถานรับเลี้ยงเด็ก สถานอันเป็นที่อยู่ของเด็ก หรือสำนักงานขององค์การสวัสดิภาพเด็ก ในระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก เพื่อพบ สอบถาม สืบเสาะข้อเท็จจริง รวบรวมเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องสภาพความเป็นอยู่และการเลี้ยงดูเด็ก หรือตรวจตราการปฏิบัติงานขององค์การสวัสดิภาพเด็ก กับมีอำนาจตรวจค้นสถานที่ดังกล่าวเพื่อพบตัวเด็กหรือนำเด็กกลับคืน แต่การตรวจค้นเช่นว่านี้จะกระทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีหรือผู้ว่าราชการจังหวัด และได้แสดงหนังสือนั้นให้เจ้าของหรือผู้รักษาสถานที่ซึ่งจะค้นตรวจดูแล้ว

ถ้าอธิบดีหรือผู้ว่าราชการจังหวัดค้นด้วยตนเอง ไม่ต้องมีหนังสืออนุญาตให้ค้น

(2) สั่งเป็นหนังสือให้บิดามารดา ผู้ปกครอง ผู้ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม หรือเจ้าหน้าที่ขององค์การสวัสดิภาพเด็ก ตลอดจนบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง มาให้ถ้อยคำหรือส่งเอกสาร หรือหลักฐานที่จำเป็นมาให้หรือให้นำเด็กมาพบ หรือมอบเด็กคืน”.

¹²⁶ ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยบำเหน็จลูกจ้าง พ.ศ. 2519 และที่แก้ไขเพิ่มเติม. ข้อ 8 กำหนดว่า “บำเหน็จปกติที่จะจ่ายตามความในข้อ 7 ถ้าลูกจ้างประจำผู้มีสิทธิได้รับตายเสียก่อน ได้รับเงินบำเหน็จปกติ เงินดังกล่าวย่อมเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์”.

การที่กฎหมายให้สิทธิบุตรบุญธรรมในการหักลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา กรณีเลี้ยงดูผู้รับบุตรบุญธรรมที่พิการหรือทุพพลภาพนั้น เป็นการสนับสนุนให้มีการอุปการะเลี้ยงดู คนพิการหรือคนทุพพลภาพ กฎหมายบัญญัติให้บุตรบุญธรรมที่มีเงินได้ที่ต้องเสียภาษีเงินได้บุคคล ธรรมดา มีสิทธิหักลดหย่อนค่าอุปการะเลี้ยงดูผู้รับบุตรบุญธรรม ซึ่งบุตรบุญธรรมเป็นผู้ดูแลตาม กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการคนละ 60,000 บาท โดยบุคคลดังกล่าว ต้องเป็นคนพิการตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการหรือทุพพลภาพ ให้หักลดหย่อนได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวล รัษฎากร (ฉบับที่ 37) พ.ศ. 2522 แห่งประมวลรัษฎากร มาตรา 47 (1) (ฎ)¹²⁷

2) สิทธิของบุตรบุญธรรมในการได้รับดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารหรือดอกเบี้ยเงินฝาก สหกรณ์ออมทรัพย์¹²⁸

สิทธิของบุตรบุญธรรมในการได้รับดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารหรือดอกเบี้ยเงินฝาก สหกรณ์ออมทรัพย์ในที่นี้หมายถึง บิดาและหรือมารดาเป็นผู้ฝากเงินเพื่อบุตรผู้เยาว์ ดอกเบี้ยที่จะ

¹²⁷ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 37) พ.ศ. 2522 แห่งประมวลรัษฎากร. มาตรา 47 (1) (ฎ) บัญญัติว่า “ค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา สามีหรือภริยา บุตรชอบด้วยกฎหมายหรือบุตรบุญธรรมของผู้มีเงิน ได้ บิดามารดาหรือบุตรชอบด้วยกฎหมายของสามีหรือภริยาของผู้มีเงินได้หรือบุคคลอื่นที่มีเงินได้เป็นผู้ดูแล ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ คนละหกหมื่นบาท โดยบุคคลดังกล่าวต้องเป็น คนพิการซึ่งมีบัตรประจำตัวคนพิการตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ หรือเป็น คนทุพพลภาพ มีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ และอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของผู้มีเงินได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข รวมทั้งจำนวนคนพิการ และคนทุพพลภาพในความอุปการะเลี้ยงดูของผู้มีเงินได้ที่อธิบดี ประกาศกำหนด

การหักลดหย่อนสำหรับบุตรบุญธรรม ให้หักได้ในฐานะบุตรบุญธรรมเพียงฐานะเดียว

ค่าอุปการะเลี้ยงดูตามวรรคหนึ่ง ให้หักลดหย่อนสำหรับเงินได้พึงประเมินประจำปี พ.ศ. 2552 ที่จะต้อง ยื่นรายการ ในปี พ.ศ. 2553 เป็นต้นไป”.

¹²⁸ ประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 64) ลงวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2539 เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข เพื่อการยกเว้นภาษีเงินได้ สำหรับดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารและดอกเบี้ยเงินฝากสหกรณ์ออม ทรัพย์ ซึ่งเป็นการฝากเงินในประเทศ

ข้อ 1 ดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารหรือดอกเบี้ยเงินฝากสหกรณ์ออมทรัพย์ ตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ จะ ได้รับยกเว้นไม่ต้องนำมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

ข้อ 5 ผู้มีเงินได้รับดอกเบี้ยเงินฝากตามข้อ 1 ให้ถือตามหลักเกณฑ์ดังนี้

(4) กรณีบิดาและหรือมารดาเป็นผู้ฝากเงินเพื่อบุตรผู้เยาว์ ให้ถือว่าเงินได้ดังกล่าวเป็นเงินได้ของ บุตรผู้เยาว์

บุตรผู้เยาว์ ให้หมายความรวมถึง บุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์โดยอนุ โลม.

ได้รับให้ตกเป็นของบุตรผู้เยาว์ และบุตรผู้เยาว์ในที่นี่ให้หมายความรวมถึงบุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ด้วยโดยอนุโลม ตามประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 64) ลงวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2539 ข้อ 1 และข้อ 5 (4) ฉะนั้นหากผู้รับบุตรบุญธรรมฝากเงินเพื่อบุตรบุญธรรม ดอกเบี้ยที่จะได้จากธนาคาร หรือสหกรณ์ออมทรัพย์ย่อมตกกับบุตรบุญธรรม โดยผลของประกาศอธิบดีกรมสรรพากร (ฉบับที่ 64) เช่นเดียวกัน

4.4.11 สิทธิของบุตรบุญธรรมกับกระบวนการดำเนินงานด้านการติดตามผลการรับบุตรบุญธรรม

ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านการติดตามผลการรับบุตรบุญธรรม 2 แนวทาง ดังนี้¹²⁹

1) การติดตามสืบหาบิดามารดาโดยกำเนิดของบุตรบุญธรรม ให้สิทธิบุตรบุญธรรมที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 10 ปีบริบูรณ์ เว้นแต่กรณีที่เกิดมีปัญหาด้านสุขภาพ หรือกรณีเร่งด่วนสามารถติดตามบิดามารดาโดยกำเนิดได้ โดยให้บุตรบุญธรรมยื่นคำร้องผ่านองค์การ หน่วยงานในต่างประเทศนั้นๆ และแจ้งความประสงค์ว่ามีความต้องการติดตามบิดามารดาโดยกำเนิด จากนั้นให้ส่งเรื่องมาศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมพร้อมแนบเอกสาร ประกอบด้วย หนังสือหรือจดหมายแจ้งความประสงค์และหลักฐานที่ใช้ในการติดตาม

หลังจากที่ได้มีการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมเสร็จสิ้นตามกฎหมายแล้ว ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ฝ่ายติดตามผลการรับบุตรบุญธรรมจะดำเนินการติดตามผลการเลี้ยงดูผู้ที่เป็นบุตรบุญธรรมเพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้า รวมถึงการเจริญเติบโตและการพัฒนาการของผู้ที่เป็นบุตรบุญธรรมในด้านต่างๆ เช่น การปรับตัวในสภาพแวดล้อมใหม่ที่ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน เด็กมีพัฒนาการเหมาะสมตามวัยหรือไม่ และมีปัญหาในการเลี้ยงดูหรือไม่ อย่างไร เป็นต้น โดยศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ฝ่ายติดตามผลการรับบุตรบุญธรรมจะทำการส่งแบบสอบถามการเยี่ยมบ้านเพื่อสอบถามครอบครัว และจัดโครงการสัมมาตุภูมิสำหรับครอบครัวชาวต่างประเทศ รวมทั้งจัดโครงการต่างๆ สำหรับครอบครัวชาวไทย เป็นต้น

2) การพบกับบิดามารดาโดยกำเนิดหรือครอบครัวเดิมของเด็ก ซึ่งเด็กจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ โดยการแจ้งความประสงค์ผ่านองค์การ หน่วยงานในต่างประเทศ หรือศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมในการพบปะกันพร้อมแนบเอกสารเบื้องต้น ประกอบด้วย

¹²⁹ ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2557). *แนวทางการดำเนินงานด้านการติดตามผลการรับบุตรบุญธรรม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: www.adoption.dsdw.go.th/follow1.html. [2557, 17 กรกฎาคม].

หนังสือหรือจดหมายแจ้งความประสงค์และหลักฐานที่ใช้ในการติดตาม หลังจากที่ได้แจ้งความประสงค์เป็นที่เรียบร้อย ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมจะเป็นผู้นัดหมายให้ครอบครัวบิดามารดาโดยกำเนิดกับเด็กมาพบกันที่ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

การรับบุตรบุญธรรมโดยชาวต่างชาติที่ผ่านมา บุตรบุญธรรมที่เป็นคนไทยจำนวนมาก มีความประสงค์ในการทราบประวัติเดิมของตนอย่างละเอียด เพื่อต้องการที่จะติดตามสืบหาบิดามารดาโดยกำเนิดหรือญาติพี่น้องของตนเพื่อทราบข่าวคราวและความเป็นอยู่ และบางรายประสงค์ที่จะพบกับบิดามารดาโดยกำเนิด ซึ่งศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ฝ่ายติดตามผลการรับบุตรบุญธรรมมีหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานติดต่อระหว่างครอบครัวของผู้รับบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรม และบิดามารดาโดยกำเนิดของเด็ก นอกจากนี้หากบิดามารดาโดยกำเนิดบางรายมีความประสงค์ที่จะติดต่อกับบุตรของตนเอง หรือขอทราบข่าวคราวความเป็นอยู่ของบุตรที่ไปเป็นบุตรบุญธรรมของครอบครัวอื่น ให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายติดตามผลการรับบุตรบุญธรรมเป็นตัวกลางติดต่อให้พบปะกัน ซึ่งทั้งนี้การปฏิบัติงานจะต้องประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยต้องคำนึงถึงการให้ความคุ้มครองในสิทธิส่วนบุคคลของแต่ละฝ่ายเป็นสำคัญ

4.4.12 สิทธิของบุตรบุญธรรมในการขอแปลงสัญชาติไทย

พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ได้วางเงื่อนไขและกำหนดคุณสมบัติของคนต่างด้าวที่จะขอแปลงสัญชาติเดิมเป็นสัญชาติเป็นไทยในมาตรา 10 มาตรา 11 และมาตรา 12 ในที่นี้ผู้เขียนขอกล่าวถึงมาตรา 10 และมาตรา 12/1 ซึ่งเป็นเงื่อนไขและคุณสมบัติของผู้ที่เป็นบุตรบุญธรรมในการขอแปลงสัญชาติเดิมเป็นสัญชาติไทย ดังนี้

1) พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 10¹³⁰ บัญญัติหลักเกณฑ์การแปลงสัญชาติประกอบด้วย

(1) ผู้ขอแปลงสัญชาติต้องเป็นผู้บรรลุนิติภาวะตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ กล่าวคือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติให้ บุคคลบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุ

¹³⁰ พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508. มาตรา 10 บัญญัติว่า “คนต่างด้าวซึ่งมีคุณสมบัติครบถ้วนดังต่อไปนี้ อาจขอแปลงสัญชาติเป็นไทยได้

(1) บรรลุนิติภาวะแล้วตามกฎหมายไทยและกฎหมายที่บุคคลนั้นมีสัญชาติ

(2) มีความประพฤติดี

(3) มีอาชีพเป็นหลักฐาน

(4) มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักรไทยต่อเนื่องมาจนถึงวันที่ยื่นคำขอแปลงสัญชาติเป็นไทย เป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี

(5) มีความรู้ภาษาไทยตามที่กำหนดในกฎกระทรวง”.

ครบ 20 ปีบริบูรณ์หรือบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส ในส่วนของกฎหมายต่างประเทศผู้ขอแปลงสัญชาติจะบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุเท่าใด เป็นข้อเท็จจริงที่ผู้ร้องขอจะต้องแสดงต่อเจ้าหน้าที่เพื่อให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ว่าตนได้บรรลุนิติภาวะตามกฎหมายเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

การที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้ร้องขอแสดงต่อเจ้าหน้าที่เป็นการป้องกันไม่ให้ผู้ร้องขอหรือประเทศที่ผู้ร้องขอถือสัญชาติอยู่มาคัดค้านในภายหลังว่า ในขณะที่แปลงสัญชาตินั้นผู้ร้องไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะรู้จักรับผิดชอบชั่วดี อันจะเป็นเหตุยกขึ้นอ้างเพื่อความไม่สมบูรณ์ของการแปลงชาติ¹³¹

(2) เป็นผู้มีความประพฤติดี โดยให้เป็นดุลพินิจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้พิจารณา หากมีพฤติการณ์ส่อให้เห็นว่ามีเจตนาร้ายต่อประเทศไทยจะไม่อนุญาตให้ทำการแปลงสัญชาติเป็นไทยได้¹³²

(3) มีอาชีพเป็นหลักฐาน หมายถึง ผู้ร้องขอต้องมีอาชีพเป็นหลักแหล่งแน่นอนสามารถหารายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ เหตุที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด เนื่องจากป้องกันไม่ให้ผู้แปลงสัญชาติต้องมาเป็นภาระของรัฐบาลที่จะต้องให้ความช่วยเหลือในเรื่องการทำมาหากิน¹³³

(4) มีภูมิลำเนาในไทยไม่น้อยกว่าห้าปี ในระยะเวลาห้าปีดังกล่าวจะต้องต่อเนื่องกันไม่ขาดสาย เช่น ถ้าผู้ร้องขอมีภูมิลำเนาอยู่ในเมืองไทยสามปี แล้วออกไปมีภูมิลำเนาอยู่ในต่างประเทศหนึ่งปี กลับมามีภูมิลำเนาในประเทศไทยต่อสามปี ถึงแม้จะอยู่ในประเทศไทยครบหกปีก็ตาม แต่ก็ยังร้องขอแปลงสัญชาติไม่ได้เนื่องจากไม่ได้อาศัยอยู่อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการที่คนต่างด้าวซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทยเดินทางออกไปพักในต่างประเทศเป็นครั้งคราวโดยยังคงถือเอาที่อยู่ในประเทศไทยเป็นแหล่งสำคัญ ถือว่าผู้นั้นยังคงมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทยไม่ขาดสาย การที่กฎหมายกำหนดเรื่องภูมิลำเนาไว้เช่นนี้ก็มุ่งที่จะให้คนต่างด้าวผู้ขอแปลงสัญชาตินั้นมีความผูกพันกับประเทศไทย ถือเป็นเครื่องพิสูจน์ความจงรักภักดีของผู้นั้นต่อประเทศไทย¹³⁴

¹³¹ กมล สนธิเกษตริน. (2539). *คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล*. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ. หน้า 90.

¹³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 90.

¹³³ กมล สนธิเกษตริน. อ้างแล้ว. หน้า 91.

¹³⁴ กมล สนธิเกษตริน. อ้างแล้ว. หน้า 91.

(5) มีความรู้ภาษาไทย กำหนดให้ต้องพูดภาษาไทยและฟังภาษาไทยเข้าใจได้¹³⁵

ปัจจุบันให้ผู้บังคับการตำรวจสันติบาล หรือผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดเป็นผู้สอบความรู้ภาษาไทย โดยไม่มีคณะกรรมการสอบเหมือนข้อกำหนดตามกฎหมายเดิม¹³⁶

ข้อกำหนด 5 ประการดังกล่าวข้างต้น เป็นเงื่อนไขและคุณสมบัติที่คนต่างด้าว ซึ่งประสงค์จะขอแปลงสัญชาติเป็นไทยจะต้องมีหลักเกณฑ์ครบทั้ง 5 ประการ ถ้าขาดหลักเกณฑ์ข้อหนึ่งข้อใดให้ถือว่าคนต่างด้าวผู้นั้นมีคุณสมบัติไม่ครบตามที่กฎหมายกำหนด จึงไม่อาจได้สิทธิในการขอแปลงสัญชาติเป็นสัญชาติไทย

2) พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ฉบับที่ 4 แก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ. 2551 มาตรา 12/1 (3)¹³⁷ กำหนดให้ผู้รับบุตรบุญธรรมซึ่งเป็นผู้มีสัญชาติไทยขอแปลงเป็นสัญชาติไทย ให้แก่บุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ซึ่งอยู่ในความดูแลของตนได้ โดยผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมต้องจดทะเบียนการรับบุตรบุญธรรมมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี กล่าวคือ ต้องเป็นการจดทะเบียนการรับบุตรบุญธรรมตามพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 เป็นเวลามาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีหลักฐานเชื่อได้ว่าบุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์เกิดในราชอาณาจักรไทย หากผู้รับบุตรบุญธรรมปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ครบทุกประการ บุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์มีสิทธิในการขอแปลงสัญชาติเป็นสัญชาติไทย โดยได้รับการยกเว้นไม่ต้องเป็นผู้ที่บรรลุนิติภาวะและไม่ต้องมีอาชีพเป็นหลักฐาน¹³⁸ ตามมาตรา 10 (1) และ (3) แห่งพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2508

การขออนุญาตแปลงสัญชาติไทยแทนบุคคลอื่น ให้กระทำได้ตามวิธีการและหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีกำหนดในกฎกระทรวง การให้สิทธิดังกล่าวนี้นับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

¹³⁵ กฎกระทรวง พ.ศ. 2510 ออกตามความในพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508. ข้อ 2 บัญญัติว่า “ความรู้ภาษาไทย ตามมาตรา 10 (5) ของคนต่างด้าวผู้ขอแปลงสัญชาติเป็นไทยคือพูดภาษาไทยและฟังภาษาไทยเข้าใจได้”.

¹³⁶ กมล สนธิเกษทริน. อ้างแล้ว. หน้า 92.

¹³⁷ พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508. มาตรา 12/1 บัญญัติว่า “ในการขอแปลงสัญชาติเป็นไทยตามมาตรา 12 นั้น บุคคลอื่นอาจขอแปลงสัญชาติเป็นไทยให้แก่บุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทยที่มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทยได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(3) ผู้รับบุตรบุญธรรมซึ่งเป็นผู้มีสัญชาติไทยอาจขอแปลงสัญชาติเป็นไทยให้แก่บุตรบุญธรรมที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะซึ่งได้จดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีและมีหลักฐานแสดงให้เชื่อได้ว่าเป็นผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องมีคุณสมบัติตามมาตรา 10 (1) และ (3)”.

¹³⁸ พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508. มาตรา 10 “คนต่างด้าวซึ่งมีคุณสมบัติครบถ้วนดังต่อไปนี้ อาจขอแปลงสัญชาติเป็นไทยได้

- (1) บรรลุนิติภาวะแล้วตามกฎหมายไทยและกฎหมายที่บุคคลนั้นมีสัญชาติ
- (3) มีอาชีพเป็นหลักฐาน”.

ในการแก้ปัญหาเด็กที่ถูกทอดทิ้ง หรือเด็กที่ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ซึ่งนับวันจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ปัญหาเหล่านี้ถูกละเลยมาเป็นเวลานาน ถือเป็นปัญหาสังคมที่กระทบต่อความมั่นคงเป็นอย่างมาก¹³⁹

4.4.13 สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองและป้องกันการค้าเด็กในรูปแบบของการรับบุตรบุญธรรม

การรับบุตรบุญธรรมนอกจากจะเป็นการรับบุตรบุญธรรมระหว่างชาวไทยด้วยกันแล้ว ชาวต่างชาติก็นิยมรับเด็กไทยเป็นบุตรบุญธรรมเช่นเดียวกัน การที่เด็กไทยถูกส่งออกนอกประเทศไทยเป็นจำนวนมากในรูปแบบของการรับบุตรบุญธรรม สังคมมองว่าอาจเป็นการค้าเด็กในรูปแบบของการรับบุตรบุญธรรม ซึ่งรัฐบาลตระหนักในปัญหานี้เป็นอย่างมาก เนื่องจากเกรงว่าเด็กที่ถูกรับเป็นบุตรบุญธรรมนั้นจะถูกรับไปโดยเจตนาไม่สุจริต หรือมีเจตนาอื่นซ่อนเร้นอันอาจนำมาซึ่งพฤติกรรมเข้าข่ายการค้ามนุษย์ในรูปแบบการรับบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมจึงมีสิทธิได้รับการคุ้มครองปกป้องมิให้ต้องถูกนำไปขายในรูปแบบการรับบุตรบุญธรรม รัฐบาลได้เร่งรัดแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยบัญญัติกฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครองและป้องกันการค้าเด็กในรูปแบบของการรับบุตรบุญธรรม ดังนี้

ตามพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 บัญญัติห้ามบุคคลอื่นที่มีใช้ส่วนราชการ หรือองค์การสวัสดิภาพเด็กที่ได้รับใบอนุญาตจากอธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการดำเนินการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม¹⁴⁰ กฎหมายกำหนดให้กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ หรือองค์การที่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ให้เป็นผู้รับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมได้ ประกอบด้วย สหทัยมูลนิธิ มูลนิธิมิตรมวลเด็ก มูลนิธิสงเคราะห์เด็กพญา มูลนิธิสงเคราะห์เด็กของสภาอากาศไทย มีหน้าที่ดำเนินการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ฉะนั้นหากมีบุคคลหรือหน่วยงานใดดำเนินการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม หรือ

¹³⁹ บุญสม วัฒนปาณี. (2552). *งานสัญชาติและความมั่นคงแห่งชาติ. หลักสูตรนักรับราชการทูต รุ่นที่ 1*. สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ. หน้า 14.

¹⁴⁰ พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522. มาตรา 6 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้บุคคลใดนอกจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ส่วนราชการที่กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการมอบหมาย หรือองค์การสวัสดิภาพเด็กที่ได้รับใบอนุญาตจากอธิบดีดำเนินการเพื่อให้มีการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม”.

ทำการจัดส่งเด็กออกไปนอกราชอาณาจักร เพื่อวัตถุประสงค์ให้มีการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม¹⁴¹ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการผู้กระทำย่อมมีความผิดต้องรับโทษ¹⁴²

นอกจากนี้ กฎหมายได้บัญญัติบทลงโทษสำหรับผู้ใช้อุบายหลอกลวง ใช้กำลังประทุษร้าย ชู่เชิญ ช่มชื่นใจด้วยประการใดให้มีการรับบุตรบุญธรรม และกำหนดบทลงโทษกับบุคคลที่ทำตัวเป็นตัวกลางกระทำการชักจูง โดยได้รับค่าจ้างหรือค่าตอบแทน หรือทำให้ตนได้รับประโยชน์อื่นใด ที่มีควรรได้ เพื่อให้เกิดการยินยอมในการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม¹⁴³ การกระทำความผิดดังกล่าวของบุคคลเหล่านี้มีความผิดต้องรับโทษ¹⁴⁴

อนึ่งหากบุคคลใดที่ไม่ได้รับอนุญาตจากส่วนราชการทำการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม โดยได้กระทำการนอกราชอาณาจักร หรือบุคคลใดทำการพาหรือจัดส่งเด็กไปนอกราชอาณาจักร เพื่อวัตถุประสงค์ให้มีการรับบุตรบุญธรรม หรือบุคคลใดใช้อุบายหลอกลวง ชู่เชิญ ช่มชื่นใจด้วยประการใด หรือเป็นคนกลางกระทำการชักจูงเพื่อให้ได้มาซึ่งความยินยอมในการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม หากบุคคลเหล่านี้ได้กระทำการนอกราชอาณาจักร และรัฐบาลไทยหรือคนไทยเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดดังกล่าว ให้ผู้กระทำรับโทษในราชอาณาจักร¹⁴⁵

¹⁴¹ พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522. มาตรา 18 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดพาหรือจัดส่งเด็กออกไปนอกราชอาณาจักรเพื่อวัตถุประสงค์ให้มีการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรี ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง”.

¹⁴² พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522. มาตรา 34 บัญญัติว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 6 หรือมาตรา 18 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”.

¹⁴³ พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522. มาตรา 18/1 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดใช้อุบายหลอกลวง ชู่เชิญ ใช้กำลังประทุษร้ายใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรม หรือใช้วิธีช่มชื่นใจด้วยประการอื่นใด หรือเป็นคนกลางกระทำการชักจูง โดยให้ค่าจ้างหรือค่าตอบแทนหรือประโยชน์อย่างอื่นที่มีควรรได้ เพื่อให้ได้มาซึ่งความยินยอมในการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม”.

¹⁴⁴ พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522. มาตรา 34/1 บัญญัติว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 18/1 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทถึงสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”.

¹⁴⁵ พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522. มาตรา 38/1 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำความผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 6 มาตรา 18 หรือมาตรา 18/1 นอกราชอาณาจักร โดยรัฐบาลไทยหรือคนไทยเป็นผู้เสียหาย ผู้นั้นต้องรับโทษในราชอาณาจักร และให้นำบทบัญญัติมาตรา 10 แห่งประมวลกฎหมายอาญา มาใช้บังคับโดยอนุโลม”.

4.4.14 สิทธิของบุตรบุญธรรมในการได้รับความคุ้มครองตามสิทธิเด็ก และความร่วมมือระหว่างประเทศในการรับบุตรบุญธรรม เพื่อป้องกันปัญหาการลักพาตัวเด็กและการค้ามนุษย์

พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 กำหนดเงื่อนไขและวิธีการในการรับบุตรบุญธรรมไว้ เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กที่จะเป็นบุตรบุญธรรมโดยคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญ เด็กจะได้รับการเลี้ยงดูที่ดี เหมาะสม ปลอดภัย และเติบโตในสังคมต่างภาษาต่างวัฒนธรรม¹⁴⁶ เด็กจะได้รับการป้องกันการค้าเด็ก การลักพาเด็กในรูปแบบของการรับบุตรบุญธรรม การขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมไม่ได้จำกัดเฉพาะการรับบุตรบุญธรรมในระหว่างคนชาติเดียวกันในประเทศเดียวกันเท่านั้น แต่ยังมีกรรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมในระหว่างคนต่างสัญชาติกันอย่างแพร่หลาย โดยผู้ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม เป็นทั้งคนไทยและคนต่างประเทศ เด็กไทยที่ถูกนำไปเป็นบุตรบุญธรรมโดยชาวต่างประเทศจะได้รับการคุ้มครองสิทธิภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและความร่วมมือเรื่องการรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ (Convention on Protection of Children and Co-Operation In Respect Of Inter-country Adoption) อนุสัญญานี้ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2536 และประเทศไทยให้สัตยาบันเข้าเป็นภาคีเมื่อปี พ.ศ. 2547 เพื่อเป็นหลักประกันในการดำเนินการรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ โดยประเทศต่างๆ ที่เข้าร่วมเป็นภาคีมีพันธกรณี คือการจัดตั้งสำนักงานกลางเพื่อทำหน้าที่ตามที่กำหนดในอนุสัญญาเพื่อการคุ้มครองเด็กที่เป็นบุตรบุญธรรม

อนุสัญญานี้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดมาตรการให้ความคุ้มครองแก่เด็กว่าในเรื่องการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ เด็กจะได้รับประโยชน์อย่างแท้จริงและได้รับการเคารพสิทธิขั้นพื้นฐานตามกฎหมายระหว่างประเทศ โดยประเทศคู่สัญญาจะร่วมมือระหว่างกันโดยมีการวางระบบการรับบุตรบุญธรรม เพื่อให้แน่ใจว่ามาตรการที่กำหนดขึ้นนั้นจะเป็นการช่วยเหลือและป้องกันการลักพาตัว (Abduction) การขาย (Sale) การลักลอบการค้าเด็ก (Traffic in Children) และมีความมุ่งหมายว่าการสร้างหลักประกันการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมในประเทศคู่สัญญาจะได้รับการปฏิบัติตามเงื่อนไขภายใต้อนุสัญญานี้

ประเทศไทยแสดงเจตนาเข้าผูกพันตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและความร่วมมือเรื่องการรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ (Convention on Protection of Children and Co-Operation in Respect of Inter-country Adoption) เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2547 โดยประเทศไทยมีการจัดตั้งองค์กรตามอนุสัญญา 2 องค์กรคือ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน (Accredited Bodies) และองค์กร

¹⁴⁶ ชลชาติพิชญ์ ปุณณะบุตร. (2557). การดำเนินงานการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศสำคัญไฉน???. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.1.64.115.30.7/dsdw2011/doc_pr/20130403161722.pdf. [2557, 17 กรกฎาคม].

ที่มีอำนาจ (Competent Authority) ทั้งนี้ในส่วนขององค์กรกำกับดูแลกลาง (Central Authority) อยู่ระหว่างการดำเนินการจัดตั้งเพื่อรองรับตามข้อผูกพันอนุสัญญาฉบับนี้¹⁴⁷

4.5 ปัญหาเกี่ยวกับบุตรบุญธรรม

4.5.1 สิทธิของบุตรบุญธรรมในการรับมรดกแทนที่

บุตรบุญธรรมตามกฎหมายไทยไม่อาจรับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรม ปัญหาว่าเหตุใดบุตรบุญธรรมจึงไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรม ทั้งๆ ที่กฎหมายบัญญัติให้บุตรบุญธรรมเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 และให้ถือว่าเป็นทายาทโดยธรรมในลำดับที่หนึ่งในการรับมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 คำตอบน่าจะคาดเดาได้ว่าผู้ร่างกฎหมายเมื่อปี พ.ศ. 2478 เกรงว่าหากให้บุตรบุญธรรมรับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรม อาจเป็นเหตุให้บุตรบุญธรรมประพฤติกู้ทำการประทุษร้ายต่อชีวิตผู้รับบุตรบุญธรรม เพื่อประสงค์ในการเข้ารับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรม กรณีนี้ตามกฎหมายหากบุตรบุญธรรมกระทำการดังกล่าวก็จะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 ต้องโทษประหารชีวิต ในส่วนกฎหมายแพ่งลักษณะมรดก บุตรบุญธรรมจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1606 (1) ดังนั้นบุตรบุญธรรมจึงควรมีสืบทอดตามกฎหมายเท่าเทียมกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม และไม่มีเหตุผลอันใดที่จะห้ามบุตรบุญธรรมรับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรม

4.5.2 สิทธิในการได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาลเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรม

เนื่องจากในแต่ละปีจะมีเด็กเป็นจำนวนมากที่ถูกทอดทิ้งในสถานสงเคราะห์เด็กซึ่งนับว่าเป็นภาระอันยิ่งใหญ่ที่รัฐต้องเข้าไปช่วยเหลือดูแล ส่งผลให้รัฐเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก รัฐบาลจึงสนับสนุนให้มีการรับเด็กในสถานสงเคราะห์นำไปเป็นบุตรบุญธรรมเพื่อเป็นการลดภาระให้แก่รัฐ ปัญหาว่ารัฐจะสร้างแรงจูงใจอย่างไรเพื่อให้มีการรับบุตรบุญธรรม รัฐควรมีนโยบายให้การสนับสนุนด้านการเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรม ซึ่งในประเด็นดังกล่าวผู้เขียนจะได้เสนอแนะในบทต่อไป

¹⁴⁷ อิงอร จินตนาเลิศ. (2541). *กลไกระหว่างประเทศเพื่อการปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 58.

4.5.3 สิทธิของบุตรบุญธรรมในการได้สัญชาติตามผู้รับบุตรบุญธรรม

ตามกฎหมายไทยบุตรบุญธรรมที่เป็นคนต่างด้าวไม่อาจได้สัญชาติไทยตามผู้รับบุตรบุญธรรม โดยพิจารณาตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 10 หากบุตรบุญธรรมจะขอแปลงสัญชาติได้ต่อเมื่อบรรลุนิติภาวะตามกฎหมายไทยและตามกฎหมายที่บุตรบุญธรรมถือสัญชาติอยู่ หรือมาตรา 12/1 บุตรบุญธรรมที่จะขอแปลงสัญชาติได้จะต้องมีหลักฐานเชื่อได้ว่าบุตรบุญธรรมเกิดในราชอาณาจักรไทย หลักเกณฑ์ตามบทบัญญัติกฎหมายถือว่าเป็นปัญหาที่ยากอย่างยิ่งที่บุตรบุญธรรมจะได้สัญชาติไทยตามผู้รับบุตรบุญธรรม ปัญหาดังกล่าวควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนเพื่อให้บุตรบุญธรรมที่เป็นคนต่างด้าวได้รับสัญชาติไทยตามผู้รับบุตรบุญธรรม

4.5.4 สิทธิในการให้ความยินยอมการรับบุตรบุญธรรม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/20 บัญญัติให้ผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมหากมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบห้าปีจะต้องให้ความยินยอมในการรับบุตรบุญธรรม บทบัญญัตินี้เข้ามาเป็นระยะเวลายาวนาน ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข ในอดีตบุคคลที่มีอายุสิบห้าปีขึ้นไปเป็นผู้ที่มีความนึกคิด รู้สึกผิดชอบที่สามารถตัดสินใจด้วยตนเองถึงผลดีหรือผลเสียหากตนถูกรับเป็นบุตรบุญธรรม แต่เนื่องจากในภาวะยุคปัจจุบันความรู้สึกนึกคิดของเด็กมีความก้าวหน้า เป็นยุคเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ปัญหาว่าเป็นเพราะเหตุใดจึงไม่กำหนดให้เด็กที่มีอายุต่ำกว่าสิบห้าปีเป็นผู้มีส่วนตัดสินใจยอมรับเป็นบุตรบุญธรรม ประกอบกับสังคมปัจจุบันเด็กไทยที่มีอายุต่ำกว่าสิบห้าปีย่อมมีวุฒิภาวะ ความรู้สึกผิดชอบ ความชัดเจนแห่งชีวิต โศภที่ที่จะตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้เอง จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะให้เด็กที่มีอายุต่ำกว่าสิบห้าปีบริบูรณ์เป็นผู้มีส่วนในการตัดสินใจการเป็นบุตรบุญธรรม

4.5.5 สิทธิของบุตรบุญธรรมที่จะได้รับการเปิดเผยข้อความจริง

ข้อความจริงที่บุตรบุญธรรมพึงได้รับจากผู้รับบุตรบุญธรรม คือข้อความจริงที่เป็นมูลเหตุทำให้บุตรบุญธรรมอาจปฏิเสธการเป็นบุตรบุญธรรม เช่น ผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นโรคติดต่ออย่างร้ายแรง มีจิตวิปริต ชอบการทารุณกรรม ชอบความรุนแรง เป็นต้น การเปิดเผยข้อความจริงถึงแม้ไม่มีบทบัญญัติใดที่บัญญัติให้ต้องเปิดเผยก็ตาม แต่เนื่องจากการรับบุตรบุญธรรมกันแล้วบุคคลทั้งสองต้องอาศัยอยู่ร่วมกันตลอดกาล และหากบุตรบุญธรรมรู้ข้อความจริงในภายหลัง ความสัมพันธ์อันดีต่อกันของบุคคลทั้งสองย่อมหมดสิ้นไป ปัญหาว่าหากผู้รับบุตรบุญธรรมไม่เปิดเผยข้อความจริง บุตรบุญธรรมนอกจากมีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้รับบุตรบุญธรรมแล้ว จะขอเลิกการรับบุตรบุญธรรมจะกระทำได้หรือไม่

4.5.6 สิทธิของบุตรบุญธรรมในการร้องขอต่อศาลเพื่อให้แต่งตั้งตัวแทนพิเศษ

จะเห็นได้ว่าเมื่อเกิดการขัดแย้งต่อทรัพย์สินหรือผลประโยชน์ของบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมจะต้องใช้สิทธิทางศาลเพื่อดำเนินคดีกับผู้รับบุตรบุญธรรม จะส่งผลให้เกิดความ

บาดหมางในครอบครัว ปัญหาว่าจะต้องหามาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดข้อขัดแย้ง ด้านผลประโยชน์ของบุตรบุญธรรม ผู้เขียนจะได้นำเสนอในบทต่อไป

4.5.7 สิทธิของบุตรบุญธรรมในการร้องขอให้ลงโทษผู้รับบุตรบุญธรรมหนักขึ้นในความผิดเกี่ยวกับเพศ

หากผู้รับบุตรบุญธรรมกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 285 ต่อบุตรบุญธรรม ปัญหาว่าบุตรบุญธรรมจะอยู่ในความปกครองของผู้รับบุตรบุญธรรมหรือไม่ ปัญหานี้ต้องร่วมกันพิจารณาเพื่อให้เกิดผลต่อผู้รับบุตรบุญธรรมให้รับโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้นๆ หนึ่งในสาม

4.5.8 สิทธิของบุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ในการเลิกรับบุตรบุญธรรม

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/33 ได้บัญญัติให้ผู้รับบุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์มีสิทธิฟ้องเลิกการรับบุตรบุญธรรมด้วยเหตุแห่งการฟ้องเลิกการรับบุตรบุญธรรม 8 ประการ เหตุอื่นนอกจากนี้ เช่น การที่ผู้รับบุตรบุญธรรมกลายเป็นคนพิการ คนวิกลจริต เป็นโรคติดต่ออย่างร้ายแรง หรือฐานะทางการเงินเปลี่ยนแปลงไปทำให้ไม่อาจอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมได้ เหตุเหล่านี้ไม่ถือเป็นเหตุในการฟ้องเลิกการรับบุตรบุญธรรม จึงเป็นปัญหาว่าหากการกระทำใดที่ไม่อยู่ในเหตุฟ้องเลิกการรับบุตรบุญธรรม 8 ประการดังกล่าวแล้ว บุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์จะขอเลิกการรับบุตรบุญธรรมได้อย่างไร ประเด็นดังกล่าวจึงเป็นปัญหาที่ต้องนำมาพิจารณาเพื่อให้บุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ใช้สิทธิบอกเลิกการรับบุตรบุญธรรม

4.5.9 สิทธิในการให้ความยินยอมของบุตรบุญธรรม ในการรักษาพยาบาลผู้ป่วยซึ่งเป็นบิดามารดาบุญธรรมในกรณีที่ไม่อาจให้ความยินยอมด้วยตัวเองได้¹⁴⁸

ในกรณีผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาพยาบาลในบางครั้งแพทย์ผู้ทำการรักษาจะต้องทำการผ่าตัดหรือรักษาอย่างรีบด่วน จำเป็นต้องให้ผู้ป่วยลงนามให้ความยินยอม หากผู้ป่วยสามารถแสดงความยินยอมได้ด้วยตนเอง ก็ไม่เป็นปัญหาเพราะการให้ความยินยอมนั้นไม่ถือเป็นละเมิด ทำให้แพทย์ผู้ทำการรักษาหลุดพ้นจากการถูกดำเนินคดีทางแพ่งในการฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในทางอาญาแพทย์มีเจตนาเพื่อการรักษาจึงไม่ต้องรับผิด¹⁴⁹

¹⁴⁸ สุรสิทธิ์ โรจนเชิงอำนาจ, พ.ต.ท.. (2554). “การเซ็นยินยอมการรักษาผู้ป่วยที่ถูกต้อง”. *ดุลพินิจ*, 58, หน้า 144.

¹⁴⁹ คำประกาศรับรองสิทธิของผู้ป่วย 10 ประการ ออกประกาศรับรองสิทธิโดยแพทยสภา สภาการพยาบาล สภาเภสัชกรรม หันตแพทยสภา คณะกรรมการควบคุมการประกอบโรคศิลปะ ข้อ 10) บิดา มารดา หรือผู้แทนโดยชอบธรรม อาจใช้สิทธิแทนผู้ป่วยที่เป็นเด็กอายุยังไม่เกินสิบแปดปีบริบูรณ์ ผู้บกพร่องทางกายหรือจิต ซึ่งไม่สามารถใช้สิทธิด้วยตนเองได้.

บุคคลผู้ให้ความยินยอมต้องมีความสามารถในการให้ความยินยอม ผู้ป่วยที่มีความสามารถก็ให้การยินยอมด้วยตนเองได้ ถ้าผู้ป่วยไม่สามารถให้ความยินยอมด้วยตนเองผู้ที่ให้ ความยินยอม ได้แก่ บิดา มารดา ผู้แทนโดยชอบธรรม อาจใช้สิทธิแทนผู้ป่วยซึ่งไม่สามารถใช้สิทธิตนเองได้¹⁵⁰ ในประเทศไทยยังไม่มีการบัญญัติเรื่องความยินยอมไว้โดยชัดเจน แต่ได้ปฏิบัติในทำนองเดียวกับ บทบัญญัติกฎหมายในประเทศอังกฤษ¹⁵¹

หากผู้รับบุตรบุญธรรมเจ็บป่วยจนไม่สามารถให้ความยินยอมแก่ตนเองได้ ปัญหาว่า บุตรบุญธรรมจะเป็นผู้ทำหน้าที่แสดงความยินยอมให้มีการรักษาพยาบาลผู้รับบุตรบุญธรรม ได้หรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่าผู้ป่วยที่ไม่อาจให้ความยินยอมแก่ตนเองได้ ผู้ที่จะให้ความยินยอม คือ บิดา มารดา บุตร ญาติผู้ใกล้ชิด ข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ผู้เขียนเห็นว่าบุตรบุญธรรมมีสิทธิแสดงความยินยอม ให้มีการรักษาพยาบาลได้ ด้วยเหตุผลที่ว่าเมื่อผู้รับบุตรบุญธรรมจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมตาม กฎหมายแล้ว บุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/28 และให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับ บุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 เมื่อบุตรบุญธรรม มีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายแล้วก็ย่อมมีอำนาจแสดงความยินยอมให้มีการ รักษาพยาบาลผู้ป่วยซึ่งเป็นผู้รับบุตรบุญธรรมได้

4.5.10 สิทธิในการหักลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจากการอุปการะเลี้ยงดูบุพการี

เกิดจากแนวคิดการจูงใจให้มีการช่วยเหลือดูแลบุพการีผู้สูงอายุ และเป็นการบรรเทาภาษี ให้แก่ผู้เลี้ยงดู ประมวลรัษฎากร พ.ศ. 2481 มาตรา 47 (1) (ญ) กำหนดให้บุตรผู้มีเงินได้สามารถหัก ลดหย่อนค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาคนละ 30,000 บาท ตามประกาศอธิบดีกรมสรรพากรฉบับที่ 136 ให้ความหมายคำว่า “บุตร” ในที่นี้หมายถึงเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายจึงจะใช้สิทธิหักลดหย่อน ได้ ปัญหาว่าบุตรบุญธรรมมีสิทธิหักลดหย่อนค่าอุปการะเลี้ยงดูผู้รับบุตรบุญธรรมได้หรือไม่ การกำหนดความหมายดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาขัดแย้งกับเจตนารมณ์ของกฎหมายภาษีอากร การจำกัดสิทธิของบุตรบุญธรรมเท่ากับเป็นการไม่ส่งเสริมให้มีการช่วยเหลือดูแลบุพการีผู้สูงอายุ

¹⁵⁰ กมลชัย รัตนสากวงศ์. (2542). *ความยินยอมในกฎหมายอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 118.

¹⁵¹ เป็นที่น่าสังเกตว่าในกรณีที่ผู้ป่วยไม่รู้สีกตัว หลักกฎหมายของประเทศไทยโดย Ammon Rubinstein กล่าวว่า ผู้ป่วยดังกล่าวต้องสมมติหรือถือว่าได้ให้ความยินยอม (Constructive Consent).

จึงน่าจะเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายและก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมเท่าที่ควรกับผู้ที่เป็
 บุตรบุญธรรม¹⁵²

4.6 วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิของบุตรบุญธรรมตามกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย

4.6.1 แนวคิดพื้นฐานและวิวัฒนาการการรับบุตรบุญธรรมของต่างประเทศและประเทศไทย

การรับบุตรบุญธรรมในต่างประเทศมีแนวคิดมาจาก การที่ครอบครัวไม่มีบุตรจึงต้องหา
 บุคคลอื่นมาสืบสกุลและดูแลทรัพย์สินสมบัติของตน เป็นการชดเชยความต้องการทั้งของผู้รับ
 บุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรม กล่าวได้ว่าแนวคิดหลักของการรับบุตรบุญธรรมมาจากเหตุจูงใจ
 อันเกิดจากรอบครัวไม่มีบุตรที่จะมาปฏิบัติศาสนกิจซึ่งคน โรมันถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง การรับ
 บุตรบุญธรรมมีมาตั้งแต่สมัยบาบิโลเนีย (Babylonia) มีการกำหนดหลักเกณฑ์การรับบุตรบุญธรรม
 ในประมวลกฎหมายฮัมบูราปีจนถึงสมัยโรมันการรับบุตรบุญธรรมถูกยกเลิก เนื่องจากผู้ที่เป็
 บุตรบุญธรรมจะต้องตัดขาดจากรอบครัวโดยกำเนิดเสมือนหนึ่งเป็นการตัดเชื้อสายออกจากกัน
 ต่อมามีการแก้ไขกฎหมายใหม่ในสมัยจัสติเนียน (Justinian) ให้บุตรบุญธรรมไม่ต้องถูกตัดขาดจาก
 ครอบครัวโดยกำเนิด และยังคงให้สิทธิและความสัมพันธ์ต่อครอบครัวโดยกำเนิด กฎหมายฉบับ
 ดังกล่าวมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการบัญญัติกฎหมายการรับบุตรบุญธรรมในระบบกฎหมายทั้ง
 Common law และ Civil law ที่บังคับใช้ในปัจจุบัน¹⁵³

ในประเทศไทยมีแนวคิดการรับบุตรบุญธรรมมาจากความวิตกกังวลและความไม่มั่นคง
 ในชีวิตครอบครัว หรือเกิดจากความบกพร่องทางร่างกายจนไม่อาจจะมีบุตรได้ หรือเพื่อเป็นการ
 สร้างความมั่นคงของวงศ์ตระกูลหาผู้สืบสกุลและดูแลตนเองเมื่อยามเจ็บป่วยชราภาพ และถือเป็น
 คตินิยมในสมัยก่อนนิยมนำบุตรของตน ไปยกให้เป็นบุตรแก่เจ้าขุนมูลนายเพื่อเป็นสิริมงคล¹⁵⁴
 การรับบุตรบุญธรรมได้ปรากฏหลักฐานในกฎหมายตราสามดวง กฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จ
 กฎหมายลักษณะหัวเมีย ซึ่งบัญญัติว่าเมื่อมีการรับบุตรบุญธรรมกันแล้วบิดามารดาโดยกำเนิดไม่มี
 สิทธิใดๆ ในตัวบุตรและไม่อาจจะเรียกบุตรคืนได้ บุคคลถือว่าเป็นสิ่งของหากหัวหน้าครอบครัวมี
 ความประสงค์จะนำไปขายต่อให้กับคนอื่นสามารถกระทำได้ บุตรบุญธรรมจะถูกเรียกคืนได้ต่อเมื่อ
 บิดามารดาโดยกำเนิดได้ชำระค่าตอบแทนให้แก่ผู้รับบุตรบุญธรรม ภายหลังจากปี พ.ศ. 2478 มีการ
 ประกาศใช้กฎหมายครอบครัวใหม่ การรับบุตรบุญธรรมจึงได้รับการแก้ไขให้เป็นสากลโดยมีการ

¹⁵² วิจารณ์ ตฤณคำ. (2552). *การจำกัดสิทธิบุตรบุญธรรมในการหักลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจากการ
 อุปการะเลี้ยงดูบุพการี*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า II.

¹⁵³ สูดชีวัน ดีเหลือ. อ้างแล้ว. หน้า 138.

¹⁵⁴ สูดชีวัน ดีเหลือ. อ้างแล้ว. หน้า 23.

กำหนดคุณสมบัติ เงื่อนไขในการให้ความยินยอมของผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรม รวมถึงการรับบุตรบุญธรรมจะต้องมีการจดทะเบียนตามกฎหมาย

จะเห็นได้ว่าแนวคิดการรับบุตรบุญธรรมในต่างประเทศจะให้บุตรบุญธรรมเป็นผู้ปฏิบัติศาสนกิจในการประกอบพิธีทางศาสนาเป็นสำคัญ และบิดามารดาโดยกำเนิดไม่อาจจะเรียกบุตรคืนจากผู้รับบุตรบุญธรรมได้ การรับบุตรบุญธรรมจะกำหนดให้รับได้เฉพาะบุคคลที่เป็นผู้เยาว์เท่านั้น ซึ่งต่างจากแนวคิดการรับบุตรบุญธรรมของประเทศไทย เป็นคตินิยมที่นำบุตรของตนยกให้เป็นบุตรแก่เจ้าขุนมูลนายเพื่อความเป็นสิริมงคล บุตรบุญธรรมอาจถูกเรียกคืนได้โดยต้องจ่ายค่าตอบแทนให้กับผู้รับบุตรบุญธรรม หัวหน้าครอบครัวจะจำหน่ายบุตรของตนให้กับบุคคลอื่นได้เสมือนหนึ่งยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรมโดยมีค่าตอบแทน และกฎหมายไม่บัญญัติห้ามการรับบุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์หรือเป็นบุคคลที่บรรลุนิติภาวะมาเป็นบุตรบุญธรรม

4.6.2 มาตรการทางกฎหมายและกระบวนการการรับบุตรบุญธรรมของต่างประเทศและประเทศไทย

ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law และ Civil Law ที่ผู้เขียนศึกษามาได้บัญญัติถึงเงื่อนไข ขั้นตอน กระบวนการรับบุตรบุญธรรม และผลทางกฎหมายระหว่างที่มีการขอรับบุตรบุญธรรมตามที่ระบุไว้ในแต่ละประเทศ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วพบว่ามีความแตกต่างกับประเทศไทย เนื่องจากหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการรับบุตรบุญธรรมในประเทศไทย ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ลักษณะ 2 หมวด 4 “บุตรบุญธรรม” เป็นกฎหมายหลักซึ่งกำหนดสิทธิและหน้าที่ระหว่างบุตรบุญธรรมกับผู้รับบุตรบุญธรรม และพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายเฉพาะ ซึ่งกำหนดเงื่อนไข กระบวนการ และขั้นตอนในการรับบุตรบุญธรรม การรับบุตรบุญธรรมจะต้องอยู่ภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 ประกอบการพิจารณาร่วมกันในการรับบุตรบุญธรรม¹⁵⁵

การรับบุตรบุญธรรมในต่างประเทศจะมีผลสมบูรณ์ต่อเมื่อศาลได้มีคำสั่งให้มีการรับบุตรบุญธรรมเท่านั้น แต่ตามกฎหมายไทยการรับบุตรบุญธรรมจะมีผลสมบูรณ์ในทางกฎหมายต่อเมื่อได้ดำเนินการทางทะเบียน กล่าวคือต้องจดทะเบียนการรับบุตรบุญธรรมต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ กฎหมายบัญญัติให้อำนาจศาลเข้ามามีส่วนในการรับบุตรบุญธรรม เฉพาะการวินิจฉัยปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการรับบุตรบุญธรรม เช่น การร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งอนุญาตแทนการให้ความยินยอมของบิดามารดาโดยกำเนิด มาตรา 1598/21 เป็นต้น¹⁵⁶

¹⁵⁵ ชนินาญ ลีดส์. อ้างแล้ว. หน้า 25.

¹⁵⁶ อาจารย์ มีอินทร์เกิด. อ้างแล้ว. หน้า 124.

เกณฑ์อายุขั้นต่ำของผู้รับบุตรบุญธรรม ประเทศอังกฤษและสาธารณรัฐอินเดียกำหนดให้ผู้รับบุตรบุญธรรมต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 21 ปีบริบูรณ์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศมาเลเซีย ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทยกำหนดให้ผู้รับบุตรบุญธรรมต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์ สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์รัฐสวิสกำหนดให้ผู้รับบุตรบุญธรรมมีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปีบริบูรณ์ และ 35 ปีบริบูรณ์ตามลำดับ ประเทศนิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา (มลรัฐแคลิฟอร์เนีย) สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ กฎหมายไม่ได้กำหนดอายุขั้นต่ำของผู้รับบุตรบุญธรรม เหตุที่กฎหมายในแต่ละประเทศกำหนดอายุของผู้รับบุตรบุญธรรมแตกต่างกันนั้น เนื่องจากวิถีชีวิต ภาวะทางอารมณ์ ความมั่นคงทางหน้าที่การงาน วัฒนธรรม สังคมความเป็นอยู่ อันเป็นสาระสำคัญในการกำหนดความเหมาะสมของผู้รับบุตรบุญธรรม จะเห็นได้ว่าประเทศอังกฤษมีการกำหนดห้ามบุคคลที่มีอายุ 40 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปเป็นผู้รับบุตรบุญธรรม ซึ่งจะแตกต่างจากประเทศไทยที่ไม่ได้มีข้อกำหนดห้ามแต่ประการใด

การกำหนดอายุขั้นต่ำของบุตรบุญธรรม ประเทศอังกฤษกำหนดให้เด็กที่จะเป็นบุตรบุญธรรมต้องมีอายุอย่างน้อย 19 สัปดาห์ ส่วนประเทศอื่นๆ ตามที่ศึกษามารวมทั้งประเทศไทย ไม่มีข้อกำหนดดังกล่าวซึ่งอาจนำมาเป็นช่องว่างทางกฎหมาย ให้เกิดการค้ำมนุษย์และรับสมอ้างว่าเป็นการรับบุตรบุญธรรม

ความยินยอมในการรับบุตรบุญธรรม ทั้งกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย ต่างบัญญัติให้บิดามารดาโดยกำเนิดต้องให้การยินยอมในการรับบุตรบุญธรรม ในกรณีที่บุตรเป็นผู้เยาว์บางประเทศจะบัญญัติกฎหมายให้เด็กที่จะเป็นบุตรบุญธรรมมีส่วนในการตัดสินใจยินยอมในการเป็นบุตรบุญธรรม เนื่องจากเห็นว่าเด็กเหล่านี้โตพอที่จะตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้ด้วยตนเอง จึงกำหนดอายุขั้นต่ำของเด็กที่จะต้องให้การยินยอมร่วมกับบิดามารดาโดยกำเนิด เช่น สหรัฐอเมริกา อันได้แก่ มลรัฐมินนิโซตา (Minnesota) แอละแบมา (Alabama) จอร์เจีย (Georgia) อิลลินอยส์ (Illinois) อินดีแอนา (Indiana) แคนซัส (Kansas) มิชิแกน (Michigan) เนวาดา (Nevada) มิสซูรี (Missouri) นิวเม็กซิโก (New Mexico) นิวยอร์ก (New York) ออริกอน (Oregon) เทนเนสซี (Tennessee) เวอร์จิเนีย (Virginia) วอชิงตัน (Washington) นิวแฮมป์เชียร์ (New Hampshire) กำหนดอายุเด็กในการยินยอมไม่ต่ำกว่า 14 ปีบริบูรณ์

สหรัฐอเมริกา อันได้แก่ มลรัฐแคลิฟอร์เนีย (California) แอริโซนา (Arizona) อาร์คันซอ (Arkansas) โคโลราโด (Colorado) คอนเนตทิคัต (Connecticut) ฟลอริดา (Florida) ไอดาโฮ (Idaho) เคนทักกี (Kentucky) แมสซาชูเซตส์ (Massachusetts) มอนแทนา (Montana) นอร์ทแคโรไลนา (North Carolina) โอไฮโอ (Ohio) โอคลาโฮมา (Oklahoma) เพนซิลเวเนีย (Pennsylvania) เทกซัส (Texas)

ยูทาห์ (Utah) เวสต์เวอร์จิเนีย (West Virginia) วิสคอนซิน (Wisconsin) กำหนดให้เด็กที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 12 ปีบริบูรณ์

สหรัฐอเมริกา อันได้แก่ มลรัฐอะแลสกา (Alaska) ฮาวาย (Hawaii) แมริแลนด์ (Maryland) นิวเจอร์ซีย์ (New Jersey) นอร์ทดาโคตา (North Dakota) กำหนดให้เด็กที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 10 ปีบริบูรณ์¹⁵⁷ สาธารณรัฐฝรั่งเศสกำหนดให้เด็กมีอายุไม่ต่ำกว่า 13 ปีบริบูรณ์ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย กำหนดอายุให้เด็กมีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์ ประเทศแอฟริกาใต้และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กำหนดให้เด็กที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 10 ปีบริบูรณ์ เด็กเหล่านี้ต้องให้การยินยอมในการรับบุตรบุญธรรมร่วมกับบิดามารดาโดยกำเนิด จะเห็นได้ว่าประเทศไทย กำหนดอายุเด็กที่จะให้การยินยอมสูงเกินไป ควรจะแก้ไขให้เท่าเทียมกับอารยประเทศ เนื่องจากความทันสมัยในยุคปัจจุบันทำให้เด็กมีการพัฒนาการเร็วขึ้น มีความฉลาดในตัวเองประกอบกับข้อกำหนดนี้ใช้บังคับมาเป็นระยะเวลานานแล้ว

การทดลองเลี้ยงดู กฎหมายของแต่ละประเทศกำหนดระยะเวลาการทดลองเลี้ยงดูไว้แตกต่างกัน เช่น ประเทศอังกฤษต้องทำการทดลองเลี้ยงดูเป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 13 สัปดาห์ ประเทศญี่ปุ่น (การรับบุตรบุญธรรมแบบสมบูรณ์) กำหนดระยะเวลาการทดลองเลี้ยงดูไม่ต่ำกว่า 6 เดือน เช่นเดียวกับประเทศไทย แต่อาจได้รับการยกเว้นหากผู้ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมเป็นญาติสืบสายโลหิตเดียวกัน สาธารณรัฐฝรั่งเศสและประเทศญี่ปุ่น (การรับบุตรบุญธรรมแบบธรรมดา) สหรัฐอเมริกา (มลรัฐแคลิฟอร์เนีย) ไม่มีข้อกำหนดให้มีการทดลองเลี้ยงดูแต่ประการใด

4.6.3 สถานะทางกฎหมายของบุตรบุญธรรมในประเด็นต่างๆ

4.6.3.1 บุตรบุญธรรมมีฐานะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม

การรับบุตรบุญธรรมในบางประเทศความสัมพันธ์ระหว่างบุตรบุญธรรมกับบิดามารดาโดยกำเนิดจะถูกตัดขาดอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ อำนาจการปกครองและสิทธิหน้าที่ต่างๆ ในทางกฎหมายตกอยู่แก่ผู้รับบุตรบุญธรรมแต่เพียงผู้เดียว บิดามารดาโดยกำเนิดไม่มีสิทธิในตัวบุตรบุญธรรมอีกต่อไป ประเทศที่กล่าวถึงนี้ประกอบด้วย ประเทศอังกฤษ ประเทศมาเลเซีย (การรับบุตรบุญธรรมที่ไม่ใช่ชาวมุสลิม) สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สมาพันธรัฐสวิส สาธารณรัฐฝรั่งเศสและประเทศญี่ปุ่น (การรับบุตรบุญธรรมแบบสมบูรณ์) จะมีอยู่เพียงบางประเทศเท่านั้น ได้แก่ ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศมาเลเซีย (การรับบุตรบุญธรรมที่เป็นชาวมุสลิม) สาธารณรัฐฝรั่งเศสและประเทศญี่ปุ่น (การรับบุตรบุญธรรมแบบธรรมดา) สาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ที่ความสัมพันธ์ไม่ได้ตัดขาดจากกัน กล่าวคือ เฉพาะอำนาจปกครอง

¹⁵⁷ Child Welfare Information Gateway. (2014). *Consent to Adoption*. (Online). Available: https://www.childwelfare.gov/systemwide/laws_policies/statutes/consent.pdf. [2014, July 17].

เท่านั้นที่โอน ไปยังผู้รับบุตรบุญธรรม บิดามารดาโดยกำเนิดยังมีสิทธิและหน้าที่ต่อบุตรบุญธรรม เช่นเดิม และบุตรบุญธรรมก็ยังมีสิทธิและหน้าที่ต่อบิดามารดาโดยกำเนิดเช่นเดียวกับการรับ บุตรบุญธรรมของประเทศไทย ทั้งนี้อาจเนื่องจากวัฒนธรรมสังคมไทยมีลักษณะยึดถือระบบ ครอบครัวยังห่วงหาอาทรต่อกัน ซึ่งวัฒนธรรมเช่นนี้ชาวต่างประเทศจะมองข้ามและไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องเหล่านี้ เป็นผลให้บุตรบุญธรรมกับบิดามารดาโดยกำเนิดไม่ค่อยมีโอกาสพบปะ กัน แต่อย่างไรก็ตามไม่ว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุตรบุญธรรมกับบิดามารดาโดยกำเนิดจะสิ้นสุดลง หรือไม่ อำนาจปกครองของบิดามารดาโดยกำเนิดจะตกอยู่กับผู้รับบุตรบุญธรรม ซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจ ปกครองบุตรบุญธรรมเหมือนบุตรบุญธรรมเป็นบุตรสืบสายโลหิตของตน บุตรบุญธรรมจึงมีฐานะ เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมจึงมีสิทธิ และหน้าที่เสมือนกับบิดามารดาที่มีต่อบุตรทุกประการ

4.6.3.2 บุตรบุญธรรมมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของผู้รับบุตรบุญธรรม

จะเห็นได้ว่า กฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายต่างประเทศที่ผู้เขียนศึกษามา พบว่า กฎหมายบัญญัติไปในแนวทางเดียวกัน กล่าวคือ ให้บุตรบุญธรรมมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของผู้รับ บุตรบุญธรรม เฉพาะสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีให้สิทธิบุตรบุญธรรมในการเลือกใช้ชื่อสกุลของ บิดามารดาโดยกำเนิด หรือใช้ชื่อสกุลตามผู้รับบุตรบุญธรรมโดยให้เลือกใช้ชื่อสกุลที่เป็นประโยชน์ ในการได้สิทธิต่างๆ ตามกฎหมายมากที่สุด ส่วนประเทศไทยให้สิทธิบุตรบุญธรรมในการใช้ชื่อ สกุลของผู้รับบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1561 หากผู้ที่เป็น บุตรบุญธรรมมีความประสงค์จะดำเนินการขอเปลี่ยนชื่อสกุลเดิมของตนมาเป็นชื่อสกุลตามผู้รับ บุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. 2505 มาตรา 11¹⁵⁸ โดยยื่นคำขอต่อนายทะเบียนท้องที่ที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียน ราษฎร และจะมีผลสมบูรณ์ในทางกฎหมายต่อเมื่อนายทะเบียนท้องที่ได้ทำการออกหนังสือสำคัญ แสดงการอนุญาตให้ใช้ชื่อสกุลให้แก่บุตรบุญธรรม การที่ผู้รับบุตรบุญธรรมได้ทำการรับบุตรบุญธรรม ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้มีความรักและความประสงค์ที่จะให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรม จึงควรเปลี่ยนชื่อสกุลมาเป็นชื่อสกุลของผู้รับบุตรบุญธรรม ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาด้านความสัมพันธ์ ความรู้สึก และการอยู่ร่วมกันระหว่างบุตรบุญธรรมและผู้รับบุตรบุญธรรมภายหลังที่มีการรับ

¹⁵⁸ พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. 2505. มาตรา 11 “ผู้จดทะเบียนตั้งชื่อสกุลจะอนุญาตให้ผู้มีสัญชาติไทยผู้ใดร่วม ใช้ชื่อสกุลของตนก็ได้ โดยยื่นคำขอต่อนายทะเบียนท้องที่ในท้องที่ที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่า ด้วยการทะเบียนราษฎร

การอนุญาตตามมาตรานี้ จะสมบูรณ์ต่อเมื่อนายทะเบียนท้องที่ได้ออกหนังสือสำคัญแสดงการอนุญาต ให้ใช้ชื่อสกุลให้แก่ผู้ที่จะใช้ชื่อสกุลนั้น”.

บุตรบุญธรรม ผู้เขียนเห็นว่าการบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยบัญญัติได้อย่างเหมาะสมและ
 ทัดเทียมกับกฎหมายของต่างประเทศทุกประการ

4.6.3.3 บุตรบุญธรรมมีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม และสิทธิในการรับมรดก
 ของบิดามารดาโดยกำเนิด

จากการที่ได้ศึกษาพบว่า บุตรบุญธรรมตามกฎหมายต่างประเทศมีสิทธิรับมรดกของ
 ผู้รับบุตรบุญธรรมและของบิดามารดาโดยกำเนิด ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ประกอบด้วย มลรัฐ
 อาร์คันซอ (Arkansas) มลรัฐลุยเซียนา (Louisiana) มลรัฐโรดไอแลนด์ (Rhode Island) มลรัฐเทกซัส
 (Texas) และมลรัฐไวโอมิง (Wyoming) สาธารณรัฐฝรั่งเศสและประเทศญี่ปุ่น (การรับบุตรบุญธรรม
 แบบธรรมดา) สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ แต่บางประเทศให้สิทธิบุตรบุญธรรมรับมรดกของผู้รับบุตร
 บุญธรรมเท่านั้น ได้แก่ ประเทศอังกฤษ สาธารณรัฐอินเดีย สหรัฐอเมริกา ประกอบด้วย มลรัฐ
 อะแลสกา (Alaska) มลรัฐไอดาโฮ (Idaho) มลรัฐอิลลินอยส์ (Illinois) และมลรัฐเมน (Maine)
 ประเทศนิวซีแลนด์ สาธารณรัฐฝรั่งเศสและประเทศญี่ปุ่น (การรับบุตรบุญธรรมแบบสมบูรณ์)
 สมาพันธรัฐสวิส ทั้งนี้บุตรบุญธรรมมีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมเท่านั้น หรือมีสิทธิ
 รับมรดกของบิดามารดาโดยกำเนิดด้วยกันทั้งสองฝ่าย ย่อมขึ้นอยู่กับกฎหมายของแต่ละประเทศ
 ที่ใช้บังคับ

ในส่วนของประเทศไทย บุตรบุญธรรมมีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมและ
 มรดกของบิดามารดาโดยกำเนิด แต่ไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรม เนื่องจากบุตรบุญธรรม
 ไม่ใช่ผู้สืบสันดานโดยตรงของผู้ที่ตนเข้ารับมรดกแทนที่¹⁵⁹ ผู้สืบสันดานโดยตรง หมายถึง ผู้สืบสันดาน
 ในทางสายโลหิตโดยแท้จริง แต่บุตรบุญธรรมไม่ได้เป็นผู้สืบสันดานโดยตรงของผู้รับบุตรบุญธรรม
 จึงไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรม¹⁶⁰

¹⁵⁹ ช.ชยินทร์ เพ็ชฌุไพศิษฏ์. (2557). *ประเด็นกฎหมายบางประการเกี่ยวกับผู้สืบสันดาน: Some Matters of Law concerning a Descendants*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.law.hcu.ac.th/new/file/14.doc>. [2557, 17 กรกฎาคม].

¹⁶⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 773/2528 (ประชุมใหญ่) (ทวี กสิยพงษ์ คุสิต วราโห พิพัฒน์ จักรางกูร) ระหว่าง นางนิภา
 วรรณ ลิทธิประสงค์ กับพวก โจทก์ พลเอกเนตร เขมะโยธิน จำเลย

เนื้อหาคำพิพากษา :

โจทก์ฟ้องว่า นางริ้วเจ้ามรดกมีบุตรสองคน คือ จำเลยกับนายน้อม แต่นายน้อมถึงแก่ความตายไปก่อน
 นางริ้ว โจทก์ทั้งสามเป็นเพียงบุตรบุญธรรมของนายน้อม จึงมีสิทธิรับมรดกของนางริ้วแทนที่นายน้อม ขอให้
 จำเลยแบ่งมรดกให้แก่โจทก์ทั้งสามกึ่งหนึ่ง

จำเลยให้การว่า โจทก์ทั้งสามเป็นเพียงบุตรบุญธรรมของนายน้อมหาใช่ผู้สืบสันดานโดยตรงของนาย
 น้อมไม่ จึงไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่นายน้อม ขอให้ยกฟ้อง

ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law และระบบกฎหมาย Civil Law บัญญัติให้ บุตรบุญธรรมเป็นผู้สืบสันดานโดยตรงของผู้รับบุตรบุญธรรม ทำให้บุตรบุญธรรมได้รับสิทธิต่างๆ เช่นเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมาย ในสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับสถานะของการเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมจึงมีสิทธิและฐานะเท่าเทียมกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมทุกประการ ในสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้บุตรบุญธรรมมีสิทธิและหน้าที่เหมือนกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมจึงมีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม และญาติของผู้รับบุตรบุญธรรม กล่าวคือ หากผู้รับบุตรบุญธรรมถึงแก่ความตายก่อนบุตรบุญธรรม

ศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่า โจทก์เป็นบุตรบุญธรรมของนายน้อม ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานโดยตรงของนายน้อม จึงมีสิทธิรับมรดกของนางริ้วแทนที่นายน้อม ได้ ให้จำเลยแบ่งมรดกให้แก่โจทก์ทั้งสามกึ่งหนึ่ง

จำเลยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

จำเลยฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยโดยมติที่ประชุมใหญ่ว่า บุตรบุญธรรมนั้นกฎหมายถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมก็จริงแต่บุตรบุญธรรมหาใช่ผู้สืบสันดานโดยตรงของผู้รับบุตรบุญธรรมไม่ คำว่า ผู้สืบสันดานโดยตรงตามมาตรา 1643 นั้น หมายถึงผู้สืบสันดานในทางสืบสายโลหิตโดยแท้จริง หาใช่ผู้สืบสันดานโดยอ้อมเพียงการสมมุติของกฎหมายเท่านั้น ไม่ การที่มาตรา 1627 บัญญัติให้ถือว่า บุตรบุญธรรมเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น ก็เพื่อประโยชน์ในการที่จะให้บุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมตามมาตรา 1629 (1) เท่านั้น แต่การรับมรดกแทนที่นั้นไม่เหมือนกับการรับมรดกธรรมดาเพราะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษในมาตรา 1643 ว่า ผู้มีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้ต้องเป็นผู้สืบสันดานโดยตรง คือต้องเป็นผู้สืบสันดานในทางสืบสายโลหิตโดยแท้จริงด้วย มิใช่เพียงแต่เป็นเพียงผู้สืบสันดานโดยอ้อมเพียงการสมมุติของกฎหมายเท่านั้น แม้แต่คู่สมรสของบุตรเจ้ามรดกซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมที่ใกล้ชิดของบุตรเจ้ามรดกคนหนึ่งตามมาตรา 1629 วรรคท้าย ก็ยังไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่บุตรเจ้ามรดกได้ เพราะไม่ใช่ผู้สืบสันดานโดยตรงอันใด บุตรบุญธรรมของบุตรเจ้ามรดกก็ย่อมไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่บุตรเจ้ามรดกได้ฉนั้น ทั้งนี้ก็เพราะการรับมรดกแทนที่นั้นกฎหมายมุ่งหมายให้เป็นสิทธิของหลานหรือเหลนที่มีความสัมพันธ์ในทางสายโลหิตเพื่อสืบมรดกของวงศ์ตระกูลต่อไปเท่านั้นเองว่าโดยเหตุผลจะเห็นได้ว่าบุตรบุญธรรมนั้นมีความสัมพันธ์พิเศษเป็นการเฉพาะตัวกับผู้รับบุตรบุญธรรมเท่านั้น จึงมีสิทธิได้รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมตามมาตรา 1627, 1629 (1) ได้ แต่บุตรบุญธรรมหาได้มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตกับญาติอื่นของผู้รับบุตรบุญธรรมด้วยไม่ ฉะนั้นบุตรบุญธรรมจึงไม่มีสิทธิรับมรดกของมารดาผู้รับบุตรบุญธรรมแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรมได้ตามมาตรา 1643

พิพากษากลับให้ยกฟ้องโจทก์

ข้อสังเกต : บทบัญญัติกฎหมายที่นำมาปรับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627, 1629 (1), 1643.

บุตรบุญธรรมสามารถรับมรดกจากบิดามารดา ญาติ หรือพี่น้องของผู้รับบุตรบุญธรรม¹⁶¹ นอกเหนือจากที่บุตรบุญธรรมมีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมและญาติของผู้รับบุตรบุญธรรมแล้ว กฎหมายให้สิทธิในการรับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรมในฐานะบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม โดยไม่คำนึงถึงหลักสายโลหิต บุตรบุญธรรมตามกฎหมายไทยควรได้รับสิทธิดังกล่าวเช่นเดียวกับบุตรบุญธรรมตามกฎหมายต่างประเทศ ที่ให้สิทธิบุตรบุญธรรมเข้ารับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรมในฐานะบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม โดยไม่คำนึงถึงหลักสายโลหิต

4.6.3.4 บุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากผู้รับบุตรบุญธรรม

กฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายต่างประเทศบัญญัติไปในแนวทางเดียวกัน กล่าวคือ บุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากผู้รับบุตรบุญธรรม การอุปการะเลี้ยงดูให้หมายความรวมถึง การอุปการะทางการเงิน การศึกษา และการให้อุปการะปัจจัยสี่ ตามกฎหมายต่างประเทศบุตรบุญธรรมนอกจากได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากผู้รับบุตรบุญธรรมแล้ว ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสกำหนดให้บุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดาโดยกำเนิดภายหลังที่มีการรับบุตรบุญธรรมเฉพาะการรับบุตรบุญธรรมแบบธรรมดา สาธารณรัฐประชาชนจีนกำหนดให้ญาติหรือเพื่อนของผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมแทนตน หากผู้รับบุตรบุญธรรมไม่อาจให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมได้อีกต่อไป¹⁶² จะเห็นได้ว่าหลักกฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีนให้ความสำคัญและมุ่งคุ้มครองสิทธิในทางกฎหมายของเด็กเป็นอย่างยิ่ง เห็นได้จากในกรณีบิดามารดาโดยกำเนิดถึงแก่ความตาย หรือไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์ได้อีกต่อไป กฎหมายบัญญัติให้พี่ชายหรือพี่สาวซึ่งสามารถอุปการะเลี้ยงดูได้ให้บุคคลเหล่านี้มีหน้าที่ต้องเลี้ยงดูน้องซึ่งเป็นผู้เยาว์แทน¹⁶³ หรือในกรณีที่บิดามารดาโดยกำเนิดได้กระทำการดังต่อไปนี้ มีเจตนาฆ่าทารกซึ่งเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายโดยการทำให้จมน้ำ ทอดทิ้งทารก

¹⁶¹ Grossman, Joanna L. (2014). *The Potential Consequences of Adult Adoption for Inheritance: A Recent Virginia Supreme Court Ruling*. (Online). Available: <http://www.verdict.justia.com/2011/10/20/the-potential-consequences-of-adult-adoption-for-inheritance>. [2014, July 17].

¹⁶² Adoption Law of the People's Republic of China (1991). Article 17. "Orphans or children whose parents are unable to rear them may be supported by relatives or friends of their parents".

¹⁶³ Adoption Law of the People's Republic of China (1991). Article 29. "Elder brothers and elder sisters who can afford it shall have the duty to maintain their younger brothers and sisters who are minors, if their parents are dead or have no means to bring them up. Younger brothers or sisters who are brought up by their elder brothers or sisters and can afford it shall have the duty to maintain their elder brothers or sisters who lack not only the ability to work but also source of income".

หรือกระทำการอื่นใดเพื่อให้ทารกได้รับอันตรายอย่างร้ายแรง กฎหมายบัญญัติให้บิดามารดาโดยกำเนิดต้องรับโทษสูงสุด¹⁶⁴ เนื่องจากสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศที่กำหนดให้ประชากรสามารถมีบุตรได้เพียงหนึ่งคนเท่านั้น เด็กจึงต้องได้รับการป้องกันและการคุ้มครองในทางกฎหมาย ถือได้ว่าเด็กมีความสำคัญในการเป็นพลเมืองของสาธารณรัฐประชาชนจีน และในสหรัฐอเมริกา รัฐบาลกลางจะให้การสนับสนุนเงินเพื่อช่วยเหลือผู้รับบุตรบุญธรรมในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรม เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดูแลบุตรบุญธรรม การอุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมายต่างประเทศจะแตกต่างจากกฎหมายไทย กล่าวคือ กฎหมายบัญญัติให้ผู้รับบุตรบุญธรรมต้องทำการอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/28 วรรค 2 และมาตรา 1564 เมื่อพิจารณาตามกฎหมายไทยแล้วจะเห็นได้ว่า บุคคลที่ให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรม นอกจากผู้รับบุตรบุญธรรมแล้ว บิดามารดาโดยกำเนิดก็ยังต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรของตนที่เป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่น ทั้งนี้เนื่องจากการรับบุตรบุญธรรมกฎหมายบัญญัติให้เฉพาะอำนาจปกครองเท่านั้นที่โอนไปยังผู้รับบุตรบุญธรรม¹⁶⁵ แต่หน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูของบิดามารดาโดยกำเนิดยังคงมีอยู่จนกว่าบุตรของตนจะบรรลุนิติภาวะ แต่ถ้าบุตรของตนทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองไม่ได้ บิดามารดาโดยกำเนิดยังคงต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูต่อไป¹⁶⁶ และบุตรผู้เป็นบุตรบุญธรรมต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาโดยกำเนิดของตนตลอดไป¹⁶⁷ แต่ในกฎหมายของสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีนจะบัญญัติให้บุคคลอื่น รวมถึงรัฐให้เข้ามามีส่วนช่วยในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรม

ผู้เขียนเห็นว่า ประเทศไทยควรมีนโยบายรัฐเพื่อให้การสนับสนุนการอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรม โดยผ่านผู้รับบุตรบุญธรรม กล่าวคือ เป็นการนำแบบอย่างที่ได้สหรัฐอเมริกาได้บัญญัติกฎหมาย The Fostering Connections to Success And Increasing Adoptions Act of 2008 ขึ้นเพื่อให้

¹⁶⁴ Adoption Law of the People's Republic of China (1991). Article 21. "...Infanticide by drowning, abandonment of infants and all other acts causing serious harm to infants shall be prohibited".

¹⁶⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 1598/28 บัญญัติว่า "บุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น แต่ไม่สูญเสียสิทธิและหน้าที่ในครอบครัวที่ได้กำเนิดมา ในกรณีเช่นนี้ให้บิดามารดาโดยกำเนิดหมดอำนาจปกครองนับแต่วันเวลาที่เด็กเป็นบุตรบุญธรรมแล้ว

ให้นำบทบัญญัติในลักษณะ 2 หมวด 2 แห่งบรรพนี้มาใช้บังคับโดยอนุโลม".

¹⁶⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 1564 บัญญัติว่า "บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษิตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์

บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วแต่เฉพาะผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองไม่ได้".

¹⁶⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 1563 บัญญัติว่า "บุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา".

ญาติของเด็กมารับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม โดยให้ญาติมีโอกาสดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด และให้สิทธิกับเด็กตั้งแต่อายุ 18 จนถึง 21 ปีบริบูรณ์¹⁶⁸ โดยรัฐจะเป็นผู้สนับสนุนด้านการเงินจนกว่าจะมีการเลิกรับบุตรบุญธรรม หากประเทศไทยได้กำหนดนโยบายดังกล่าวบุตรบุญธรรมนอกจากจะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากผู้รับบุตรบุญธรรมแล้วยังได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากรัฐบาลอีก และนอกจากรัฐให้การสนับสนุนทางการเงินแล้ว เห็นควรให้นำกฎหมายสาธารณรัฐประชาชนจีนมาปรับใช้ในกรณีหากมีเหตุอื่นใดที่ผู้รับบุตรบุญธรรมไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรม กฎหมายบัญญัติให้ญาติหรือเพื่อนของผู้รับบุตรบุญธรรมทำการอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมแทนผู้รับบุตรบุญธรรม

4.6.3.5 บุตรบุญธรรมมีสิทธิในการเลิกรับบุตรบุญธรรม

จากการศึกษาพบว่า กฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐประชาชนจีน และกฎหมายไทยให้สิทธิบุตรบุญธรรมในการเลิกรับบุตรบุญธรรม ซึ่งกระทำได้โดยให้ทั้งสองฝ่ายตกลงเลิกกันเอง หรือการเลิกรับบุตรบุญธรรมโดยคำสั่งศาล ในส่วนของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ประเทศไทย การขอยกเลิกการรับบุตรบุญธรรมโดยคำสั่งศาลจะต้องเข้าเหตุแห่งการฟ้องคดี 8 ประการ¹⁶⁹

¹⁶⁸ The Fostering Connections Act allows states to use federal care support for a child after the age of 18. The support can be used for children up to age 21.

¹⁶⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 1598/33 บัญญัติว่า “คดีฟ้องเลิกการรับบุตรบุญธรรมนั้นเมื่อ

(1) ฝ่ายหนึ่งทำการชั่วร้าย ไม่ว่าจะเป็ความผิดอาญาหรือไม่ เป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง หรือถูกเกลียดชัง หรือได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควร อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องเลิกได้

(2) ฝ่ายหนึ่งหมิ่นประมาทหรือเหยียดหยามอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุพการีของอีกฝ่ายหนึ่งอันเป็นการร้ายแรง อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องเลิกได้ ถ้าบุตรบุญธรรมกระทำการดังกล่าวต่อคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรม ให้ผู้รับบุตรบุญธรรมฟ้องเลิกได้

(3) ฝ่ายหนึ่งกระทำการประทุษร้ายอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุพการีหรือคู่สมรสของอีกฝ่ายหนึ่งเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจอย่างร้ายแรงและการกระทำนั้นเป็นความผิดที่มีโทษอาญา อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องเลิกได้

(4) ฝ่ายหนึ่งไม่อุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่ง อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องเลิกได้

(5) ฝ่ายหนึ่งจงใจละทิ้งอีกฝ่ายหนึ่งไปเกินหนึ่งปี อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องเลิกได้

(6) ฝ่ายหนึ่งต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเกินสามปี เว้นแต่ความผิดที่กระทำโดยประมาท อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องเลิกได้

(7) ผู้รับบุตรบุญธรรมทำผิดหน้าที่บิดามารดา และการกระทำนั้นเป็นการละเมิด หรือไม่ปฏิบัติตาม มาตรา 1564 มาตรา 1571 มาตรา 1573 มาตรา 1574 หรือ มาตรา 1575 เป็นเหตุให้เกิดหรืออาจเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมฟ้องเลิกได้

และในกฎหมายต่างประเทศก็ได้กำหนดเหตุแห่งการฟ้องคดี โดยขึ้นอยู่กับเหตุแห่งการขอเลิกรับบุตรบุญธรรมของแต่ละประเทศ เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กำหนดให้บุตรบุญธรรมขอเลิกการรับบุตรบุญธรรมได้ หากปรากฏว่าการรับบุตรบุญธรรมนั้นเป็นการขัดกับผลประโยชน์อย่างร้ายแรงของบุตรบุญธรรม เหตุดังกล่าวเป็นการให้ความหมายที่จะต้องตีความได้อย่างกว้างอันเป็นผลดีกับบุตรบุญธรรม ผู้เขียนมีความเห็นว่า เมื่อพิจารณาถึงเหตุแห่งการฟ้องคดีขอเลิกการรับบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีเพียง 8 ประการเท่านั้น¹⁷⁰ หากบุตรบุญธรรมจะขอใช้สิทธิยกเลิกการรับบุตรบุญธรรมในเหตุอื่นก็ไม่อาจจะกระทำได้ เท่ากับเป็นการจำกัดสิทธิของบุตรบุญธรรม จึงเห็นควรนำบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันที่ให้สิทธิบุตรบุญธรรมขอเลิกการรับบุตรบุญธรรมมาปรับใช้บังคับ หากการรับบุตรบุญธรรมเป็นการขัดกับประโยชน์อย่างร้ายแรงของบุตรบุญธรรม และเนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ยังไม่มีการบัญญัติให้สิทธินี้อย่างชัดเจน หากปรากฏภายหลังว่าการรับบุตรบุญธรรมเป็นการขัดกับประโยชน์อย่างร้ายแรงของบุตรบุญธรรมแล้วไม่ให้สิทธิในการขอเลิกรับบุตรบุญธรรมก็จะเป็นการตัดสิทธิในทางกฎหมายอันเป็นผลเสียหายแก่บุตรบุญธรรม จึงสมควรนำหลักกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับกับกฎหมายไทยซึ่งจะเป็นผลดีแก่ผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม

4.6.3.6 สิทธิของบุตรบุญธรรมในการได้รับสัญชาติตามผู้รับบุตรบุญธรรม

ในระบบกฎหมาย Common Law และ Civil Law ยกเว้นสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ กฎหมายกำหนดให้บุตรบุญธรรมที่ถือสัญชาติต่างจากผู้รับบุตรบุญธรรมจะได้สัญชาติตามผู้รับบุตรบุญธรรม เป็นผลให้บุตรบุญธรรมต้องสละสัญชาติเดิมของตน การได้สัญชาติตามผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นการได้สัญชาติโดยผลของกฎหมาย กรณีบุตรบุญธรรมในประเทศไทยเมื่อเทียบฐานะของบุตรบุญธรรมเหมือนบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมก็ไม่อาจนำหลักการได้สัญชาติทางสืบสายโลหิตมาใช้ได้¹⁷¹ กล่าวคือ บุตรบุญธรรมที่มีสัญชาติอื่นจะไม่ได้สัญชาติไทยตามผู้รับบุตรบุญธรรม เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างบุตรบุญธรรมกับผู้รับบุตรบุญธรรมไม่ใช่ความสัมพันธ์ทางสายโลหิต แม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/28 จะบัญญัติให้บุตรบุญธรรมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมก็ตาม บุตรบุญธรรม

(8) ผู้รับบุตรบุญธรรมผู้ใดถูกถอนอำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมดและเหตุที่ถูกถอนอำนาจปกครองนั้นมีพฤติการณ์แสดงให้เห็นว่า ผู้นั้น ไม่สมควรเป็นผู้รับบุตรบุญธรรมต่อไป บุตรบุญธรรมฟ้องเลิกได้”.

¹⁷⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 1598/33 (1)-(8) ประกอบ.

¹⁷¹ พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508. มาตรา 7 บัญญัติว่า “บุคคลดังต่อไปนี้ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด

- (1) ผู้เกิดโดยบิดาหรือมารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย
- (2) ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย ยกเว้นบุคคลตามมาตรา 7 ทวิ วรรคหนึ่ง”.

ก็ไม่อาจได้สัญชาติตามผู้รับบุตรบุญธรรม ฐานะของบุตรบุญธรรมเกิดขึ้นตามกฎหมายแพ่งซึ่งเป็นกฎหมายเอกชน ไม่คลุมถึงเรื่องการได้สัญชาติซึ่งเป็นเรื่องกฎหมายมหาชน บุตรบุญธรรมจึงไม่ได้สัญชาติไทยตามผู้รับบุตรบุญธรรม เว้นแต่เด็กนั้นมีสัญชาติไทยอยู่ก่อนรับมาเป็นบุตรบุญธรรม¹⁷²

จากการที่ได้ศึกษาผู้เขียนพบว่า บุตรบุญธรรมที่เป็นบุคคลต่างด้าวหากประสงค์จะได้สัญชาติไทยตามผู้รับบุตรบุญธรรมต้องทำการแปลงสัญชาติตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ดังนี้

หากผู้รับบุตรบุญธรรมมีความประสงค์จะขอแปลงสัญชาติบุตรบุญธรรมให้เป็นสัญชาติไทย ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ในพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 12/1 แต่เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ที่บัญญัติว่า “...และมีหลักฐานเชื่อได้ว่าเป็นผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย” เท่ากับว่าถ้าบุตรบุญธรรมเป็นผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย บุตรบุญธรรมย่อมได้สัญชาติไทยโดยอาศัยหลักดินแดน ผู้รับบุตรบุญธรรมก็ไม่จำเป็นต้องไปขอแปลงสัญชาติบุตรบุญธรรมเป็นสัญชาติไทยตามผู้รับบุตรบุญธรรมและจากหลักเกณฑ์นี้ หากบุตรบุญธรรมเป็นบุคคลต่างด้าวและไม่ได้เกิดในประเทศไทย บุตรบุญธรรมจะไม่มีโอกาสได้รับการแปลงสัญชาติเป็นสัญชาติไทย

พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 10 การขอแปลงสัญชาติไทยจะประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 5 ประการ บทบัญญัติดังกล่าวยังไม่ได้ให้สิทธิแก่บุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ในการได้สัญชาติตามผู้รับบุตรบุญธรรม โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์เรื่องอายุที่ต้องบรรลุนิติภาวะทั้งกฎหมายไทยและกฎหมายที่บุตรบุญธรรมถือสัญชาติอยู่ หากผู้รับบุตรบุญธรรมรับบุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ซึ่งถือสัญชาติต่างกับผู้รับบุตรบุญธรรม ก็คงต้องรอให้บุตรบุญธรรมบรรลุนิติภาวะก่อนจึงขอทำการแปลงสัญชาติตามมาตรา 10 ได้ ดังนั้นมาตรา 10 จึงไม่อาจให้สิทธิแก่บุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ทำการแปลงสัญชาติตามผู้รับบุตรบุญธรรมได้

สิทธิของบุตรบุญธรรมในการได้สัญชาติตามผู้รับบุตรบุญธรรม ในกฎหมายต่างประเทศจะให้สิทธิบุตรบุญธรรมได้สัญชาติตามผู้รับบุตรบุญธรรมโดยผลของกฎหมาย แต่ตามกฎหมายไทย บุตรบุญธรรมยังไม่อาจได้สัญชาติตามผู้รับบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมจะได้สัญชาติตามผู้รับบุตรบุญธรรมต่อเมื่อมีการแปลงสัญชาติของบุตรบุญธรรม ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัญหาที่ยากอย่างยิ่งที่บุตรบุญธรรมจะได้สัญชาติไทยตามผู้รับบุตรบุญธรรม ประกอบกับกฎหมายว่าด้วยสัญชาติเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับอธิปไตยของประเทศและมีความสำคัญต่อการคงอยู่ของประเทศ ฉะนั้นเจตนารมณ์ในการตรากฎหมายว่าด้วยสัญชาติแต่ละฉบับ จะคำนึงถึงหลักการรักษาความมั่นคงของประเทศมากกว่าหลักสิทธิมนุษยชน ดังนั้น การที่จะกล่าวหาว่ากฎหมายว่าด้วยสัญชาติของประเทศไทยละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นการกล่าวหาในด้านเดียว มิได้มองถึงประโยชน์ส่วนรวมของ

¹⁷² กมล สนธิเกษตริน. อ่างแล้ว. หน้า 75.

ประเทศเป็นที่ตั้ง¹⁷³ ทำให้เกิดความเห็นเป็น 2 ลักษณะ กล่าวคือความเห็นแรกเป็นการมุ่งเน้นต่อความมั่นคงของประเทศ และความเห็นที่สองเพื่อมุ่งเน้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ซึ่งผู้เขียนเห็นคล้อยกับความเห็นที่สองเนื่องจากไม่ควรบัญญัติให้การได้สัญชาติโดยค้ำประกันเฉพาะหลักการรักษาความมั่นคงของประเทศเป็นสำคัญเพียงประการเดียว ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาเรื้อรังต่อสังคมอันยาวนานได้¹⁷⁴ ฉะนั้นตามหลักกฎหมายต่างประเทศเมื่อมีการรับบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับสัญชาติของผู้รับบุตรบุญธรรมโดยผลแห่งกฎหมายทันที หากพิจารณาตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 บุตรบุญธรรมไม่อาจจะได้สัญชาติไทยตามผู้รับบุตรบุญธรรมทันทีผู้เป็นบุตรบุญธรรมต้องทำการแปลงสัญชาติ ตามมาตรา 10 ซึ่งต้องรอรระยะเวลาให้บุตรบุญธรรมบรรลุนิติภาวะตามกฎหมายไทยและกฎหมายที่บุตรบุญธรรมถือสัญชาติ หรือตามมาตรา 12/1 ผู้รับบุตรบุญธรรมต้องพิสูจน์ให้เชื่อได้ว่าบุตรบุญธรรมเป็นผู้ที่เกิดในราชอาณาจักรไทย เมื่อพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ทั้งสองมาตราดังกล่าวบุตรบุญธรรมไม่อาจจะได้สัญชาติไทยทันทีเหมือนดังเช่นบุตรบุญธรรมตามกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งจะได้สัญชาติตามผู้รับบุตรบุญธรรมทันทีที่มีการรับบุตรบุญธรรม และจากการวิเคราะห์ข้อกฎหมายประเทศไทยควรนำหลักกฎหมายต่างประเทศมาปรับใช้ในเรื่องที่บุตรบุญธรรมได้สัญชาติตามผู้รับบุตรบุญธรรม และเพื่อให้เกิดการสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนซึ่งให้บุตรบุญธรรมได้สัญชาติไทยโดยผลกฎหมายทันที

4.6.3.7 สิทธิของบุตรบุญธรรมในการเข้าถึงข้อมูลภายหลังการรับบุตรบุญธรรม

จากที่ได้ศึกษากฎหมายอังกฤษให้สิทธิบุตรบุญธรรมในการเข้าถึงข้อมูลประวัติของตนเอง ประกอบด้วย ชื่อบิดามารดาและอาชีพของบุคคลทั้งสอง สถานที่เกิด กฎหมายของสหรัฐอเมริกา กำหนดให้บุตรบุญธรรมมีสิทธิเข้าถึงประวัติการรับบุตรบุญธรรม เว้นแต่บิดามารดาโดยกำเนิดไม่ต้องการให้เปิดเผยข้อมูล เท่ากับว่ากฎหมายต่างประเทศให้สิทธิเช่นเดียวกับประเทศไทยที่ให้สิทธิบุตรบุญธรรมในการเข้าถึงข้อมูลส่วนตัว เช่น ข้อมูลจากสูติบัตรของตนเอง ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพ ประวัติการเจ็บป่วยของคนในครอบครัว โดยกำเนิด ที่จะมีผลต่อสุขภาพและการดำรงชีพของผู้เป็นบุตรบุญธรรม ข้อมูลที่เกี่ยวกับภูมิหลังของตนเองและครอบครัวโดยกำเนิด¹⁷⁵ ความหมาย

¹⁷³ สมคิด ใจยิ้ม. (2552). *ปัญหาที่เกิดจากการปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ เฉพาะกรณีการได้สัญชาติไทยโดยการเกิด*. งานเอกสารวิชาการส่วนบุคคล วิทยาลัยการยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม, สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 57.

¹⁷⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 61.

¹⁷⁵ ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2557). *ความจำเป็นที่ต้องจัดเก็บข้อมูลของผู้ที่เป็นบุตรบุญธรรม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: www.adoption.dsdw.go.th/form/ppt%20ad%2057/Holt%20data.ppt. [2557, 23 กรกฎาคม].

การเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภูมิหลังของตนเองและครอบครัวโดยกำเนิด หมายถึง การสืบหาบิดามารดาโดยกำเนิดภายหลังจากที่ยกบุตรของตนให้เป็นบุตรบุญธรรมไปแล้ว ทำให้ทั้งบิดามารดาโดยกำเนิดและบุตรบุญธรรมไม่มีโอกาสพบกัน ฉะนั้นการติดตามสืบหาบิดามารดาจึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่เข้ามาช่วยเหลือติดตาม โดยศูนย์อำนาจการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านการติดตามผลการรับบุตรบุญธรรม โดยกำหนดแนวทางไว้ 2 แนวทาง คือ การติดตามสืบหาบิดามารดาโดยกำเนิดของบุตรบุญธรรม และการพบกับบิดามารดาโดยกำเนิดหรือครอบครัวเดิมของบุตรบุญธรรม¹⁷⁶

จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญของการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลและประเมินสภาพผู้ที่เป็นบุตรบุญธรรม ซึ่งจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานด้านการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ได้รู้จักเด็กที่เป็นบุตรบุญธรรมอย่างรอบด้าน และเป็นการส่งถ่ายข้อมูลให้กับครอบครัวผู้รับบุตรบุญธรรม เพื่อเตรียมความพร้อมของตนเองในการแสวงหาความรู้ และพัฒนาทักษะในการเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมต่อไป

4.6.3.8 บุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับการเปิดเผยข้อความจริงจากผู้รับบุตรบุญธรรม

ในสหรัฐอเมริกาหากบิดามารดาของบุตรของตนซึ่งมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพให้เป็นผู้รับบุตรบุญธรรม ในเวลาต่อมาผู้รับบุตรบุญธรรมมารู้ภายหลังว่ามีการปกปิดความจริง ผู้รับบุตรบุญธรรมมีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายจากการไม่เปิดเผยความจริงจากบิดามารดาของบุตรบุญธรรมได้¹⁷⁷ ในทางกลับกันหากผู้รับบุตรบุญธรรมไม่เปิดเผยข้อความจริง บุตรบุญธรรมย่อมมีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้รับบุตรบุญธรรมได้เช่นเดียวกัน ข้อความจริงที่บุตรบุญธรรมพึงได้รับจากผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น คือ ข้อความจริงที่เป็นมูลเหตุทำให้บุตรบุญธรรมอาจปฏิเสธไม่ยอมเป็นบุตรบุญธรรมได้ ข้อเท็จจริงดังกล่าว เช่น ผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นโรคติดต่ออย่างร้ายแรง มีจิตวิปริต ชอบการทารุณกรรม ชอบความรุนแรง เป็นบุคคลที่ไม่อาจอยู่ร่วมกับสังคมได้ ข้อความจริงเหล่านี้หากบุตรบุญธรรมได้รู้ก่อนล่วงหน้าก็อาจตัดสินใจไม่ยอมเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้

ในส่วนของประเทศไทยถึงแม้ไม่มีกฎหมายใดที่บัญญัติให้ผู้รับบุตรบุญธรรมต้องเปิดเผยความจริงก็ตาม แต่เนื่องจากเมื่อมีการรับบุตรบุญธรรมกันแล้วบุคคลทั้งสองต้องอาศัยอยู่

¹⁷⁶ ศูนย์อำนาจการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2557). *แนวทางการดำเนินงานด้านการติดตามผลการรับบุตรบุญธรรม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: www.adoption.dsdw.go.th/follow1.html. [2557, 23 กรกฎาคม].

¹⁷⁷ Krause, Harry D., Meyer David D.. (2003). *Family Law In A Nutshell*. USA: West a Thomson business. p.175.

ร่วมกันตลอดกาล และหากบุตรบุญธรรมมารู้ข้อความจริงในภายหลังความสัมพันธ์อันดีต่อกันของบุคคลทั้งสองย่อมหมดสิ้นไป ฉะนั้น บุตรบุญธรรมจึงควรมีสติที่จะได้รับการเปิดเผยข้อความจริงจากผู้รับบุตรบุญธรรมก่อน ทั้งนี้เพื่อเป็นการประกอบการตัดสินใจในการเป็นบุตรบุญธรรม ผู้เขียนเห็นว่าควรบัญญัติกฎหมายให้สิทธิบุตรบุญธรรมที่จะได้รับการเปิดเผยข้อความจริงจากผู้รับบุตรบุญธรรม โดยผู้เขียนพิจารณาจากบทบัญญัติสัญญาประกันภัย เฉพาะในส่วนของ การเปิดเผยข้อความจริง¹⁷⁸ ซึ่งหน้าที่เปิดเผยความจริงนี้โดยสภาพของสัญญาย่อมตกอยู่แก่ฝ่ายผู้เอาประกันภัย เมื่อนำหลักกฎหมายสัญญาประกันภัยมาปรับใช้กับเรื่องการรับบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมจึงควรมีสติที่ได้รับการเปิดเผยข้อความจริงจากผู้รับบุตรบุญธรรมและเป็นเรื่องที่สามารถกระทำได้ โดยให้ผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นผู้เปิดเผยข้อความจริง ทั้งนี้เพื่อประโยชน์กับบุคคลทั้งสองฝ่ายในการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขตลอดไป

4.6.3.9 สิทธิของบุตรบุญธรรมในการนับถือศาสนาตามผู้รับบุตรบุญธรรม

ผู้เขียนพบว่าในสหรัฐอเมริกา หากผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมนับถือศาสนาต่างกัน จะเป็นอุปสรรคในการอยู่ร่วมกันตลอดระยะเวลาที่มีการรับบุตรบุญธรรม กฎหมายจึงให้สิทธิบุตรบุญธรรมร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลวินิจฉัยว่าบุตรบุญธรรมควรจะนับถือศาสนาเดียวกับผู้รับบุตรบุญธรรม เนื่องจากประเทศไทยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ปราฎในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการนับถือศาสนาอื่น เช่น ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาฮินดู เป็นต้น ดังนั้นหากผู้รับบุตรบุญธรรมนับถือศาสนาพุทธต่อมาขอรับเด็กที่นับถือศาสนาคริสต์ หรือศาสนาอิสลามเป็นบุตรบุญธรรม กฎหมายไทยยังไม่มีการบัญญัติถึงข้อยุติของการนับถือศาสนาที่ต่างกันระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรม สังคมไทยในครอบครัวเดียวกันสมาชิกอาจนับถือศาสนาต่างกัน การที่สังคมจะประกอบด้วยศาสนาหลายศาสนาไม่ถือเป็นเรื่องแปลก เพราะประเทศไทยให้เสรีภาพบุคคลในการนับถือศาสนาเป็นอย่างมาก ฉะนั้นบุคคลที่นับถือศาสนาต่างก็สามารอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข อีกทั้งรัฐมีนโยบายให้การ

¹⁷⁸ การเปิดเผยข้อความจริง หมายถึง ความรู้ถึงข้อความจริงต่างๆ ที่ควรคำนึงถึงในการตัดสินใจว่าจะตกลงทำสัญญาต่อกันหรือไม่นั้น โดยปกติแล้วเป็นพฤติการณ์ที่ผู้เอาประกันภัยมีโอกาสรู้ได้แต่ฝ่ายเดียว ผู้รับประกันภัยเกือบไม่มีโอกาสจะรู้พฤติการณ์เหล่านั้นได้เลย นอกจากจะทราบจากตัวผู้เอาประกันภัยเอง ฉะนั้นเพื่อให้ผู้กรณีอยู่ในฐานะที่จะทำความตกลงกันได้ในลักษณะที่เป็นธรรม กฎหมายจึงบัญญัติให้ฝ่ายผู้เอาประกันภัยซึ่งเป็นฝ่ายที่รู้ความจริง ต้องเปิดเผยพฤติการณ์เหล่านั้นให้ผู้รับประกันภัยทราบ เพื่อได้พิจารณาว่าตนควรเข้ารับเสี่ยงภัยนั้นแทนผู้เอาประกันภัยเพียงใดหรือไม่ และควรเรียกเบี้ยประกันภัยตอบแทนสักเท่าใด. อ้างถึงใน จิตติ ดิงศภัทย์. (2524). *กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยประกันภัย* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 31.

ส่งเสริมหน่วยงานราชการทุกแห่งให้บริการศาสนิกชนของทุกศาสนาอย่างเท่าเทียมกัน จึงทำให้ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมที่นับถือศาสนาต่างกันเกิดความสามัคคี และอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เหตุที่บุคคลผู้นับถือศาสนาต่างกันสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เนื่องมาจากความไม่ยึดมั่นในศาสนาของตนเองมากเกินไปจนเกิดอคติกับศาสนาอื่นๆ ศาสนิกชนทุกคนย่อมถือว่าศาสนาของตนเป็นศาสนาที่ดีที่สุดสำหรับตนเอง ทศนคติดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นเรื่องเสียหายแต่อย่างใดก็ตามไม่ควรดูหมิ่นศาสนาอื่นว่าด้อยกว่าศาสนาของตน หรือพยายามชักชวนผู้อื่นให้เปลี่ยนศาสนา เพราะอาจเกิดความขัดแย้งและความบาดหมางระหว่างกันได้ ดังนั้น สิทธิของบุตรบุญธรรมในการร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลวินิจฉัยว่าบุตรบุญธรรมควรจะนับถือศาสนาเดียวกับผู้รับบุตรบุญธรรมตามกฎหมายต่างประเทศ ถือว่าเป็นการไม่เหมาะสมหากจะนำมาปรับใช้กับกฎหมายไทย

4.6.3.10 สิทธิของบุตรบุญธรรมกับการดูแลรักษาจิตใจในสถานรับเลี้ยงเด็ก

สหรัฐอเมริกาให้สิทธิแก่บุตรบุญธรรมซึ่งอยู่ในระหว่างที่มีการรับบุตรบุญธรรมในการกลับไปอยู่ในสถานรับเลี้ยงเด็กเพื่อทำการรักษาความบอบช้ำทางจิตใจ ซึ่งเด็กเหล่านี้อาจได้รับความบอบช้ำทางจิตใจเกี่ยวกับการถูกทารุณกรรม การทอดทิ้ง การกระทำความรุนแรง หรือการสูญเสียครอบครัวที่ให้น่าเอ็นดู เหตุนี้ทำให้บุตรบุญธรรมมีปัญหาต่อสุขภาพ จิตใจและปัญหาด้านพฤติกรรม สิทธิในการกลับไปอยู่ในสถานรับเลี้ยงเด็กเพื่อทำการรักษาความบอบช้ำทางจิตใจดังกล่าวนี้ เป็นนโยบายของรัฐที่เป็นทางเลือกให้โอกาสแก่บุตรบุญธรรมมีสิทธิกลับมายังสถานรับเลี้ยงเด็กเพื่อเข้ารับการดูแลรักษาความบอบช้ำทางจิตใจ โดยรัฐจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาทั้งหมด หากผู้รับบุตรบุญธรรมให้บุตรบุญธรรมเข้ารับการรักษาทางด้านจิตใจในสถานรับเลี้ยงเด็ก จะไม่ถือว่าเป็นการทอดทิ้งบุตรบุญธรรมและไม่มีความผิดที่จะลงโทษผู้รับบุตรบุญธรรม

การทดลองเลี้ยงดูผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการรับบุตรบุญธรรม ประเทศไทยได้มีการบัญญัติกระบวนการนี้ ในพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 โดยมีวัตถุประสงค์เป็นการกำหนดเงื่อนไขและวิธีการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม เพื่อมุ่งคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ที่เป็นบุตรบุญธรรมโดยคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญ เป็นการป้องกันการค้าเด็กในรูปแบบของการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม และคุ้มครองประโยชน์ของบิดามารดาโดยกำเนิดของเด็ก รวมถึงประโยชน์ของผู้รับบุตรบุญธรรม

จากการศึกษาพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 ผู้เขียนเห็นว่าการที่บุตรบุญธรรมจะกลับไปยังสถานสงเคราะห์เด็ก เพื่อเข้ารับการรักษาความบอบช้ำทางจิตใจในระหว่างการรับบุตรบุญธรรม ประเทศไทยยังไม่ได้บัญญัติสิทธิดังกล่าวนี้แต่อย่างใด หากประเทศไทยนำสิทธิดังกล่าวนี้มาปรับใช้เพื่อให้บุตรบุญธรรมได้เข้ารับการรักษาความบอบช้ำทางจิตใจในสถานสงเคราะห์เด็ก ก็จะเป็นคุณประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ที่เป็นบุตรบุญธรรมและผู้รับ

บุตรบุญธรรม อีกทั้งรัฐต้องเป็นผู้ให้การสนับสนุนค่าใช้จ่ายการเข้ารับการรักษาทางจิตใจจึงจะเป็นเรื่องดีต่อทุกฝ่าย

4.6.3.11 สิทธิของบุตรบุญธรรมที่จะได้รับการส่งเสริมด้านสวัสดิการจากรัฐ

ประเทศที่กำหนดให้รัฐบาลต้องให้การส่งเสริมด้านสวัสดิการแก่เด็กที่จะเป็นบุตรบุญธรรมไว้อย่างชัดเจน คือ ประเทศนิวซีแลนด์รัฐบาลจะให้การส่งเสริมให้คู่สมรสที่ไม่อาจมีบุตรตามธรรมชาติให้หันมารับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมแทนการตั้งครรภ์ โดยรัฐบาลส่งเสริมด้านสวัสดิการและผลประโยชน์ของบุตรบุญธรรมเป็นสำคัญ เพื่อเป็นการสนับสนุนแบ่งเบาภาระของผู้ที่ประสงค์จะรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมจะได้รับสวัสดิการรวมถึงผลประโยชน์ต่างๆตามที่รัฐบาลกำหนด ซึ่งในบางครั้งการรับบุตรบุญธรรมอาจจะไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์แห่งรัฐ ผลเสียจึงตกแก่ผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม ดังนั้น ผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมจึงมีสิทธิยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลวินิจฉัยว่ามีการรับบุตรบุญธรรมเกิดขึ้น เป็นผลให้ผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมได้รับการส่งเสริมด้านสวัสดิการและผลประโยชน์ที่ตนพึงได้รับจากการเป็นบุตรบุญธรรมอย่างแท้จริง

ในส่วนของประเทศไทย เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติให้บุตรบุญธรรมมีสิทธิร้องขอต่อศาลดังนี้ การร้องขอต่อศาลให้ผู้รับบุตรบุญธรรมให้การยินยอมกรณีที่บุตรบุญธรรมจะได้รับทรัพย์สินจากการให้โดยเสน่หาจากบุคคลภายนอก¹⁷⁹ การร้องขอต่อศาลให้ผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นผู้ไร้ความสามารถ¹⁸⁰ และการร้องขอต่อศาลให้ยกเลิกการรับบุตรบุญธรรมตามสิทธิของบุตรบุญธรรมในหัวข้อที่ 4.3 บทที่ 4 สิทธิของบุตรบุญธรรม¹⁸¹ การร้องขอของบุตรบุญธรรมตามที่กล่าวมานี้ เป็นการร้องขอตามสิทธิที่มีอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ในส่วนของกรร้องขอตามกฎหมายนิวซีแลนด์เป็นการร้องขอให้ศาลวินิจฉัยว่าเมื่อมีการรับบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมจะได้รับการส่งเสริมด้านสวัสดิการและผลประโยชน์ต่างๆ ตามที่รัฐกำหนด การร้องขอในเรื่องดังกล่าวในกฎหมายไทยยังไม่ปรากฏ บุตรบุญธรรมตามประมวล

¹⁷⁹ ไกรฤกษ์ ทุมโฆสิต, ว่าที่ร.ต., อ้างแล้ว, หน้า 135.

¹⁸⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 28 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลวิกลจริตผู้ใด ถ้าคู่สมรสก็ดี ผู้บุพการีกล่าวคือ บิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย ทวดก็ดี ผู้สืบสันดานกล่าวคือ ลูก หลาน หลาน หลาน ลีอกก็ดี ผู้ปกครองหรือผู้พิทักษ์ก็ดี ผู้ซึ่งปกครองดูแลบุคคลนั้นอยู่ก็ดี หรือพนักงานอัยการก็ดี ร้องขอต่อศาลให้สั่งให้บุคคลวิกลจริตผู้นั้นเป็นคนไร้ความสามารถ ศาลจะสั่งให้บุคคลวิกลจริตผู้นั้นเป็นคนไร้ความสามารถก็ได้”.

¹⁸¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1598/35 บัญญัติว่า “การฟ้องเลิกการรับบุตรบุญธรรม ถ้าบุตรบุญธรรมมีอายุไม่ครบสิบห้าปีบริบูรณ์ให้บิดามารดาโดยกำเนิดเป็นผู้มีอำนาจฟ้องแทน แต่ถ้าบุตรบุญธรรมมีอายุสิบห้าปีบริบูรณ์แล้วบุตรบุญธรรมฟ้องได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ใด

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง อัยการจะฟ้องคดีแทนบุตรบุญธรรมก็ได้”.

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงควรได้รับสิทธินี้โดยการบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติม เพื่อให้สิทธิของบุตรบุญธรรมตามกฎหมายไทยเทียบเท่ากับสิทธิของบุตรบุญธรรมตามกฎหมายต่างประเทศ

4.6.3.12 บุตรบุญธรรมมีสิทธิร้องขอต่อศาลครอบครัวให้แต่งตั้งตัวแทนพิเศษ

ประเทศญี่ปุ่น บัญญัติให้บุตรบุญธรรมมีสิทธิร้องขอต่อศาลครอบครัว เพื่อให้ศาลครอบครัวมีคำสั่งแต่งตั้งตัวแทนพิเศษสำหรับบุตรบุญธรรม ในกรณีเมื่อเกิดความขัดแย้งกันด้านผลประโยชน์ระหว่างบุตรบุญธรรมและผู้รับบุตรบุญธรรม หรือเป็นการระงับข้อพิพาทที่เกิดจากการจัดการทรัพย์สินและผลประโยชน์ของบุตรบุญธรรม¹⁸² จะเห็นได้ว่าการแต่งตั้งตัวแทนพิเศษในประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น บัญญัติให้ศาลเป็นผู้พิจารณาและมีคำสั่งแต่งตั้งบุคคลที่มีความเหมาะสมเป็นตัวแทนพิเศษ สำหรับประเทศไทยเมื่อมีการรับบุตรบุญธรรมผู้รับบุตรบุญธรรมจะต้องจัดการทรัพย์สินของบุตรบุญธรรม และต้องจัดการทรัพย์สินด้วยความระมัดระวังเช่นวิญญูชนพึงกระทำ¹⁸³ อำนาจในการจัดการทรัพย์สิน หมายถึง อำนาจในการบำรุงรักษา สงวนไว้ หรือทำให้ทรัพย์สินงอกเงยเพิ่มพูนได้ประโยชน์มากขึ้น การจำหน่ายโอนหรือก่อให้เกิดภาวะติดพันในทรัพย์สิน อำนาจฟ้องและต่อสู้คดีอันเกี่ยวกับทรัพย์สินของบุตรบุญธรรม¹⁸⁴ นอกเหนือจากการจัดการทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1571 แล้ว ให้รวมถึงการจัดการทรัพย์สินของบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1573 ซึ่งได้กำหนดวิธีการเป็นพิเศษว่า ถ้าบุตรบุญธรรมมีเงินได้ผู้รับบุตรบุญธรรมต้องใช้จ่ายเป็นค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมและการศึกษาก่อน หากมีเงินเหลือให้ผู้รับบุตรบุญธรรมเก็บรักษาไว้เพื่อส่งมอบแก่บุตรบุญธรรมต่อไป¹⁸⁵ กรณีนี้หากผู้รับบุตรบุญธรรมไม่นำเงินไปใช้เป็นค่าอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตรบุญธรรมก่อน หรือเมื่อใช้จ่ายไปแล้วมีเงินเหลือผู้รับบุตรบุญธรรมไม่ส่งมอบคืนแก่บุตรบุญธรรมแต่กลับนำไปใช้เกินสมควรแก่ฐานะ เช่นนี้ถือได้ว่าเป็นการขัดแย้งผลประโยชน์ต่อทรัพย์สินของบุตรบุญธรรม และเป็นการจัดการทรัพย์สินของบุตรบุญธรรมที่ผู้เยาว์ในทางที่ผิดจนอาจเป็นภัย¹⁸⁶ บุตรบุญธรรม

¹⁸² Japanese Civil Code. Article 826 (1) “(1) If an act involves a conflict of interest between a father or mother who exercises parental authority and a child, a person who exercises parental authority shall apply to the family court to have a special representative for the child appointed”.

¹⁸³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 1571 บัญญัติว่า “อำนาจปกครองนั้น รวมทั้งการจัดการทรัพย์สินของบุตรด้วยและให้จัดการทรัพย์สินนั้นด้วยความระมัดระวังเช่นวิญญูชนจะพึงกระทำ”.

¹⁸⁴ ประสพสุข บุญเดช. (2556). อ้างแล้ว. หน้า 639.

¹⁸⁵ ประสพสุข บุญเดช. (2556). อ้างแล้ว. หน้า 641.

¹⁸⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 1582 วรรค 2 บัญญัติว่า “ถ้าผู้ใช้อำนาจปกครองล้มละลายก็ดี หรือจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ในทางที่ผิดจนอาจเป็นภัยก็ดี ศาลจะสั่งตามวิธีในวรรคหนึ่งให้ถอนอำนาจจัดการทรัพย์สินเสียก็ได้”.

มีสิทธิร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งถอนอำนาจการจัดการทรัพย์สินของผู้รับบุตรบุญธรรมได้ คำสั่งศาลดังกล่าวมีผลเฉพาะการจัดการทรัพย์สินของบุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์เท่านั้นจะไม่กระทบถึงอำนาจปกครองด้านอื่น เช่น ด้านความสัมพันธ์ส่วนตัวกับบุตรบุญธรรมและการเป็นผู้แทนโดยชอบธรรม

จะเห็นได้ว่า เมื่อเกิดความขัดแย้งต่อผลประโยชน์ของบุตรบุญธรรมซึ่งเป็นเจ้าของทรัพย์สิน บุตรบุญธรรมจะตกเป็นผู้เสียประโยชน์และถูกกระทบสิทธิทำให้บุตรบุญธรรมอาจจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาลเพื่อดำเนินคดีกับผู้รับบุตรบุญธรรม ส่งผลให้เกิดความไม่สงบสุขในครอบครัว ฉะนั้น ผู้เขียนเห็นว่ามาตรการทางกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น บัญญัติให้บุตรบุญธรรมมีสิทธิร้องขอต่อศาลครอบครัวเพื่อให้ศาลสั่งตั้งตัวแทนพิเศษสำหรับดูแลทรัพย์สินเบื้องต้นของบุตรบุญธรรม ถือว่าเป็นการถูกต้องแล้วและเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขัดแย้งด้านผลประโยชน์ของบุตรบุญธรรม อันอาจนำมาซึ่งการฟ้องร้องผู้รับบุตรบุญธรรมจนเป็นเหตุให้ทั้งสองฝ่ายต้องขอยกเลิกการรับบุตรบุญธรรม และในการร้องขอตั้งตัวแทนพิเศษในประเทศไทยนั้น หากบุตรบุญธรรมมีความประสงค์จะให้บิดามารดาโดยกำเนิด หรือญาติของผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นตัวแทนพิเศษ ก็สามารถเสนอชื่อบุคคลดังกล่าวต่อศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นผู้พิจารณาถึงความเหมาะสมโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของบุตรบุญธรรมเป็นสำคัญ บุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์อาจร้องขอให้พนักงานอัยการเป็นผู้ดำเนินการร้องขอต่อศาลเยาวชนและครอบครัว หรือในกรณีที่ผู้เยาว์ไม่อาจดำเนินการได้ด้วยตนเองควรให้พนักงานอัยการเป็นผู้ยื่นคำร้องขอต่อศาลแทนบุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์เพื่อตั้งตัวแทนพิเศษแทนบุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์ได้ เพื่อเป็นการคุ้มครองผลประโยชน์ของบุตรบุญธรรม โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 14 (3)¹⁸⁷ ให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อแต่งตั้งตัวแทนพิเศษต่อไป

4.6.3.13 บุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองและป้องกันการค้าเด็กในรูปของการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

สาธารณรัฐประชาชนจีน กฎหมายบัญญัติให้สิทธิแก่บุตรบุญธรรมในการร้องขอความคุ้มครองไม่ให้ตนตกอยู่ในสถานะที่ถูกนำไปซื้อขายในลักษณะการค้ามนุษย์ ซึ่งเป็นปัญหาที่

¹⁸⁷ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553. มาตรา 14 บัญญัติว่า “พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (3) ในคดีแพ่ง หรือคดีปกครอง มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีแทนรัฐบาล หน่วยงานของรัฐที่เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ราชการส่วนกลาง หรือราชการส่วนภูมิภาคในศาล หรือในกระบวนการทางอนุญาโตตุลาการทั้งปวง กับมีอำนาจและหน้าที่ตามกฎหมายอื่นซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการ”.

เกิดขึ้นกับทุกประเทศและแต่ละประเทศต่างให้ความร่วมมือป้องกันแก้ไขไม่ให้เกิดเรื่องดังกล่าว สาธารณรัฐประชาชนจีนจึงได้บัญญัติกฎหมายให้ความคุ้มครองผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม ไม่ให้ถูกนำไปซื้อขายต่อให้กับบุคคลอื่นในลักษณะเป็นการค้ามนุษย์อีกต่อไป

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญในปัญหานี้เป็นอย่างมาก โดยพิจารณาจากพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 มาตรา 18¹⁸⁸ มาตรา 18/1¹⁸⁹ มาตรา 34/1¹⁹⁰ และมาตรา 38/1¹⁹¹ ซึ่งได้บัญญัติคุ้มครองบุตรบุญธรรมไม่ให้บุตรบุญธรรมตกอยู่ในภาวะเช่นนั้น นอกจากนี้ สาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยได้ร่วมลงนามในอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร และพิธีสารเพื่อป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์โดยเฉพาะเด็กและสตรี สอดคล้องกับพันธกรณีของอนุสัญญาและพิธีสารจัดตั้งกองทุนเพื่อป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ประเทศไทยจึงได้บัญญัติกฎหมายให้ความคุ้มครองและป้องกันมิให้ผู้ที่เป็นบุตรบุญธรรมถูกนำไปขายต่อ หรือในลักษณะที่เป็นการค้ามนุษย์ หรือการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบทางกฎหมายให้แก่บุคคลอื่น

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 จึงถูกตราขึ้นโดยกฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติถึงลักษณะความผิดอันเกิดจากการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากบุคคลอื่น นอกจากเด็กและสตรี เช่น การนำบุคคลเข้ามาค้าประเวณีในหรือนอกราชอาณาจักร การบังคับใช้แรงงานบริการหรือขอทาน บังคับตัดอวัยวะเพื่อการค้า หรือการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยประการอื่น ซึ่งในปัจจุบันได้กระทำในลักษณะองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติมากขึ้น โดยกำหนดโทษทั้งจำและปรับแก่ผู้กระทำความผิดไว้ในหมวด 6 บทกำหนดโทษ มาตรา 52 แห่ง

¹⁸⁸ พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522. มาตรา 18 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดพาหรือจัดส่งเด็กออกไปนอกราชอาณาจักรเพื่อวัตถุประสงค์ให้มีการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรี ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง”.

¹⁸⁹ พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522. มาตรา 18/1 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดใช้อุบายหลอกลวง ชูเกียรติ ใช้กำลังประทุษร้ายใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรม หรือใช้วิธีข่มขืนใจด้วยประการอื่นใด หรือเป็นคนกลางกระทำการชักจูง โดยให้ค่าจ้างหรือค่าตอบแทนหรือประโยชน์อย่างอื่นที่มิควรได้ เพื่อให้ได้มาซึ่งความยินยอมในการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม”.

¹⁹⁰ พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522. มาตรา 34/1 บัญญัติว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 18/1 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทถึงสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”.

¹⁹¹ พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522. มาตรา 38/1 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำความผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 6 มาตรา 18 หรือมาตรา 18/1 นอกราชอาณาจักร โดยรัฐบาลไทยหรือคนไทยเป็นผู้เสียหาย ผู้นั้นต้องรับโทษในราชอาณาจักร และให้นำบทบัญญัติมาตรา 10 แห่งประมวลกฎหมายอาญา มาใช้บังคับโดยอนุโลม”.

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551¹⁹² จะเห็นได้ว่าประเทศไทยได้บัญญัติหลักเกณฑ์ครอบคลุมและเฝ้าระวังไม่ให้เกิดปัญหานี้ขึ้นในประเทศไทย ดังนั้น ผู้ที่เป็นบุตรบุญธรรมตามกฎหมายไทยจะได้รับความคุ้มครองไม่ให้ถูกนำไปขายต่อบุคคลอื่น หรือถูกกระทำเพื่อการค้ามนุษย์ซึ่งกฎหมายไทยได้บัญญัติไว้เป็นที่ชัดเจนแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายแต่ประการใด

4.6.3.14 สิทธิของบุตรบุญธรรมในการไม่ประสงค์จะติดต่อกับบิดามารดาโดยกำเนิด ประเทศนิวซีแลนด์ ให้สิทธิบุตรบุญธรรมที่จะลงทะเบียนไม่ประสงค์จะติดต่อกับบิดามารดาโดยกำเนิด และหากบุตรบุญธรรมมีอายุ 19 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปบุตรบุญธรรมจะประสงค์ให้นายทะเบียนระงับการระบุชื่อบิดามารดาโดยกำเนิดลงในสูติบัตรของตน ในส่วนของประเทศไทย วัฒนธรรมคนไทยเป็นสังคมระบบครอบครัวเอื้อเพื่อเอื้อแผ่ต่อกัน ยึดหลักความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุพการีจะได้รับการเคารพเหนือสิ่งอื่นใด บุตรบุญธรรมตามกฎหมายไทยจะแตกต่างกับบุตรบุญธรรมตามกฎหมายต่างประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากการรับบุตรบุญธรรมตามกฎหมายต่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างบุตรบุญธรรมกับบิดามารดาโดยกำเนิดถูกตัดความสัมพันธ์ต่อกัน การรับบุตรบุญธรรมตามกฎหมายไทยผู้เป็นบุตรบุญธรรมยังมีความรู้สึกห่วงหาอาทรต่อบุพการี บุตรบุญธรรมเมื่อถูกรับเป็นบุตรบุญธรรมไปแล้วหากประสงค์ต้องการพบบิดามารดาโดยกำเนิดก็สามารถกระทำได้ โดยร้องขอต่อศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พัฒนาสังคมและสวัสดิการให้ช่วยติดตามสืบหาบิดามารดาโดยกำเนิดได้ แต่ทั้งนี้บุตรบุญธรรมต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ หรือกรณีที่ตนเจ็บป่วยบุตรบุญธรรมสามารถร้องขอให้ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมติดตามสืบหาบิดามารดาโดยกำเนิดได้ จากการศึกษาพบว่าสิทธิของบุตรบุญธรรมที่ไม่ประสงค์จะติดต่อกับบิดามารดาซึ่งใช้อยู่ในกฎหมายต่างประเทศ ไม่เหมาะที่จะนำมาปรับใช้กับประเทศไทยด้วยเหตุผลในเรื่องวัฒนธรรม ค่านิยม ความรู้สึก ความผูกพันของประเทศไทยและของต่างประเทศที่แตกต่างกัน

¹⁹² พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551. มาตรา 52 “ผู้ใดกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทถึงสองแสนบาท

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ได้กระทำแก่บุคคลอายุเกินสิบห้าปี แต่ไม่ถึงสิบแปดปี ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกปีถึงสิบสองปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนสองหมื่นบาทถึงสองแสนสี่หมื่นบาท

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ได้กระทำแก่บุคคลอายุไม่เกินสิบห้าปี ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่แปดปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนหกหมื่นบาทถึงสามแสนบาท”.